

תכתב זאת לדור אחרון...

למען ידעו אחרון בנים יולדו יקומו ויספרו לבניהם

תולדות הרה"ח הרה"ת

ר מיכאל ליפסקער

שד"ר הראשון לאפריקא

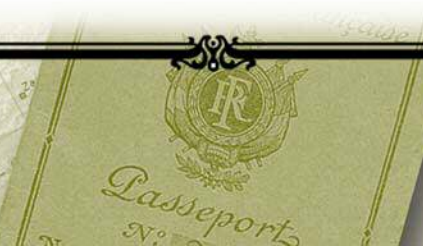
תשורה

משמחת הנישואין של

מיכאל ובת שבע שיחיו

ריבקין

ב"ז סיון תשע"ד

פתח דבר

בשבח והודי' להשי"ת שהחיינו וקיימנו והגיענו ליום כלולת צאצאינו יחיו, בסימן טוב ובמזל טוב ולבנין עדי עד, הננו מתכבדים להגיש לפניכם 'תשורה' משמחת נישואין, כפי שהונהג לאחרונה, מיוסד על הנהגת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ בחתונת הרבי והרבנית, וכהוקרה על השתתפותכם בשמחתינו.

בתשורה זו נגללת לפניכם מסכת חייו של זקנינו הרה"ח הרה"ת הר"ר מיכאל ליפסקער ז"ל, שד"ר הראשון שנשלח ע"י כ"ק אדמו"ר נשיא דורינו ימים מספר לאחר פטירת כ"ק אדמו"ר הרי"צ, ובלשון כ"ק אדמו"ר במכתבו מכ' שבט ה'שי"ת: "עומדים אנו עוד נבוכים ונדהמים מההסתלקות וקשה עדיין כתיבת מכתבים... אחד הדברים אשר הואיל כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ לדבר אתי בימים שלפני ההסתלקות הי' בענין החינוך של ילדי ישראל במדינות אפריקא... ואמר לי בקשר לזה יכתוב אליו שהוא יסע לשם".

הקובץ נקרא בשם "תכתב זאת לדור אחרון - למען ידעו דור אחרון, בנים יולדו יקומו ויספרו לבניהם" ע"ש הקובץ שהוציא זקנינו ז"ל במשך ימי חייו עם רשימת זכרונותיו אודות העשרים שנה שהי' בשליחותו הקדוש דכ"ק אדמו"ר במרוקו. וכפי שכותב הוא שם "כוונתי בזה, כרשום לעיל בשער הגליון, למען ידעו דור אחרון בנים יולדו. ואפשר גם יקויים תן לחכם ויחכם עוד, ויהי' לעזר ולתועלת למורים, מחנכים ושלוחים, אי"ה ותקותינו אשר בהוצאת קובץ זה בתור תשורה, אשר החתן נקרא על שמו, יתקיים רצון זקנינו ז"ל וה"ה החתן הדור אחרון, בנים יולדו, שבטח כיוון אליו.

קובץ זה מלוקט הוא מפי ספרים ומפי סופרים, פרק ב-ד הוא מיומנו הנ"ל של זקנינו אשר הוציא לאור במשך ימי חייו אודות שליחותו במרוקו. פרק א' הוא מכמה דפים אשר מצאנו בעזבונו ז"ל שרשם זכרונותיו מימי נעוריו, כפי שהוא כותב ברצונו הי' לכתוב זכרונות על תקופה של ששים שנה אלא שהקדים על השליחות במרוקו, וכנראה לא הספיק יותר ממה שמצאנו, העתקנו הרשימה כמו שכתבה הוא, רק בשינוי לשון קלים ושינוי הסדר כדי שיהיו מובנים. פרק ה' הוא מליקוט שיצא לאור ע"י חתנו, זקנינו, הרה"ח הרה"ת עזריאל שי' חייקין. גם הוספנו מפי סופרים כמה הערות וענינים במשך כל הקובץ כפי שראינו לנכון.

ליקוט החומר נעשה ע"י אח החתן הת' יקותיאל זוסמאן שי', ותודתינו נתונה לכל המשפחה המורחבת על עזרתם בזה. תודתינו נתונה גם לכל אלו שעזרו בהבאת קובץ זה לדפוס, וביניהם הר' דוד שי' זקלובסקי מ"ארכיון ליובאוויטש", והזכויות של כמה מהתמונות שייכים אליו. הקובץ הוכן לדפוס ע"י הת' מ"מ שי' גינסברג ותודתינו נתונה לו ע"ז. מובן שליקוט זה אינה אלא הצצה קלה לתוך חייו של האי גברא רבה, ובמשך הכנת קובץ זה הרגשנו זאת במוחש, אבל מצד חוסר הזמן הוצרכנו להוציאנו כמו

שהוא ובעזהשי"ת בעתיד הקרוב נוציאו בהוצאה מורחבת יותר. כאן המקום לבקש מכל אלו שיש תח"י מכתבים, הקלטות, תמונות וסיפורים השייכים לחייו של זקנינו ז"ל להפנות אלינו ולשלוח העתק אל zushirivkin@gmail.com ע"מ לזכות בהם את הרבים.

ברצוננו להביע בזה תודתינו לכל ידידינו ומכירינו שהואילו לשמוח אתנו יחדיו, ולברכנו בברכת מזל טוב וחיים מאושרים בגשמיות וברוחניות. הא-ל הטוב הוא יתברך יברך את כבודו ואנשי ביתו יחיו, בתוך כלל אחב"י בברכות מאליפות מנפש ועד בשר. ויזכנו אשר במהרה נשוב לראות באור פני מלך חיים בגאולה האמיתית והשלימה ושמחת עולם על ראשם.

מוקיריהם ומכבדיהם

משפחת ראזענבערג

משפחת ריבקיין

מפתח

פתח דבר..... א

פרק א' - רשימות מהחיים והמאורעות במשך ששים שנה, תרפ"ב - תשמ"ב..... ה
פולטאבה - פעלא טבא / קרמנצ'וג / אוסטשקוב / נעוול / קיעוו

פרק ב' - עשרים שנה עבודת הקודש במרוקו..... יח
ההכנות להנסיעה והתחלת העבודה / יסוד הישיבה / מאורעות / לימודי חופש / חברת תפארת
בחורים / הפעולה והתהפכה לטוב בענין החינוך / התפתחות הישיבה ופעולתה לטוב / יסוד
בית ספר לתפילין / פגישה בכאזא באוצר התורה / התיסדות בית רבקה וסעמינר / שערוריות
בקשר לסמינר־היי סקול / תיקון חדר של לאבארטואר בסעמינר / האיזמים לא עזרו / מאורע
עם תלמידי הישיבה / הצלת נפשות / דוגמא א: כליפא כנפו / דוגמא ב: א בעל־שם'סקע מעשה
/ דוגמא ג: מגפת אפענדי / מבצעים / קנאת סופרים / בעית המורים והמורות / בנין מקוואות /
מקוה בעיר אגאדיר / אפיית המצות / המסיבות / פורים / שמחת תורה / איזה מאורעות שכדאי
לרשום / מצאו חמץ ע"י חלום / מעשה בישיבה קטנה כתר תורה / חגיגה בבית ספר אליאנס /
ביקורו של ראביי מאמעריקא

פרק ג' - ביאורים בספר התניא..... סד
ספר התניא / תשובות וביאורים בתניא / פרק ב. / פרק ה' / פרק ח', י"ב, י"ג

פרק ד' - ביאורים ומחשבות..... סט
ביאור ענין "זמן" / תרי"ג מצות - שיהיו קיימים ולא לאבדם / הכינוי "חפשי" מתאים יותר לחרדי
/ מאדערני - ל' מהדרין / בחירה - גם נגד רצונו / אמונה / "דער ארום" של חסידות

פרק ה' - מכתבי כ"ק אדמו"ר..... עו

פרק ו' - מכתבי כ"ק אדמו"ר אל הרב ברוך טולידאנו ז"ל רבה של מכנס..... קלב

תמונות..... קלה

פרק א'

רשימות מהחיים והמאורעות במשך ששים שנה, תרפ"ב - תשמ"ב

חלק חשוב ומסויים כבר יצא לאור, היינו העשרים שנה שליחות במרוקו, אף שמאחר בזמן אבל מצד חשיבותו וכמות ואיכות הקדמתי זאת ואין מוקדם ומאוחר.

אבא ז"ל הי' מסוג תורתו אומנתו, הי' לומד כל היום וגם בלילה, תמיד הי' לומד, לימודו הי' בקול נעים, כשהיינו מתעוררים מאוחר בלילה היינו שומעים אותו לומד וקול התורה הי' מצלצל בנעימות, ולקול לימודו היינו שוב נרדמים, וכן במשך כל היום לא הי' שייך לשום ענין ועסק אחר רק לימוד התורה בלי הפסק, וכן סיפרו שכך הי' מצעירותו.

הנני זוכר איך שפעם הגיע חבר שלו מהישיבה, הפגישה היתה בביהכנ"ס, נפל על צואר אבינו ז"ל בבכיות, ניכר הי' שהיו חברים טובים, וממנו שמענו שאבא ז"ל, הי' מהמצוינים בישיבה (כמדומה וואלוזין) הי' מתמיד גדול יוצא מהכלל, הבע"ב אצל מי שהי' האכסניא שלו הי' בא בלילה לישיבה לקרוא אותו שיבוא הביתה, הי' אומר לו שעוד מעט ויבוא, והי' ממשיך ללמוד, וזה הי' חוזר כמה פעמים, עד שהבע"ב הי' צריך להוליכו כמעט בכח.

פעם הוצרך לנסוע מהישיבה לביתו לאיזה ענין ובהיותו שם הגיעה אליו השמועה שכמה מתלמידי הישיבה נתפסו להשכלה וקוראים ספרים חיצונים, ובשמעו זאת לא חזר יותר לשם.

סמיכה קיבל מגדולי הדור, בסביבות העיר יקאטרינסלאב הי' ריכוז של שמונה עשרה ישובים חקלאיים של יהודים (שנקראו קאלוניעס) שנוסדו ע"י כ"ק אדמו"ר הצמח צדק, אבא ז"ל הי' רב בחלק מהם, נולדתי באחד מהישובים עירה בשם דריטנומען.

רצו שילמוד את המינימום שדרשו מטעם הממשלה כדי שיוכלו לרשום אתו כרב רשמי מוכר, ולא הסכים בשום אופן, אמר שיודע לדבר וגם לכתוב רוסית, ומסכים לעבור בחינה אבל לא ללמוד אצלם, ויהי' רב בלי אותו התואר.

משם עברנו לעיר פולטאבה, ראיתי במכתבי אדמו"ר נ"ע שהיו כותבים שם העיר פולטאבה, פעלא טבא.

פולטאבה - פעלא טבא

בפולטאבה היו כמה בתי כנסת, הגדולה "די כאר שוהל" היתה שם מקהלה, הרב אלי' עקיבא רבינוביץ' הי' שם הרב, בעיקר היו מתפללים שם המתנגדים, די "באלניצר" שוהל, אולי היתה נקראת כן בגלל היותה קרוב לביה"ח (באלניצה ברוסית ביה"ח) שם היו מתפללים החסידים, די "סולדאטסקה" שוהל, {ביהכנ"ס החיילים} שם הי' אבא ז"ל הרב.

כשגדלה המשפחה אמר שאין לו פנאי לשום ענין רק ללמוד עם הילדים ולחנכם, וצריך לו זמן ללמוד בעצמו, וסידר בבית כעין ישיבה, לכל אחד מהילדים צירף ילד או כמה ילדים לפי גילו והי' לומד איתם, לאחי ר' ארי' ליב ז"ל הי' לו חבר ולפעמים שנים, אני ויעקב אחי הי' לנו עוד שני חברים מהעיר, וכן הי' גם עם האחיות, וכך הי' לנו סדר לימודים בבית, עיקר הדרך בלימוד קבלנו מאבינו, למד איתנו גמרא ותוס' ובשבתות ויו"ט לקוטי תורה וגם על התפלה שלנו השגיח, היינו צריכים לעמוד על ידו בעת התפלה ולהתפלל בקול הן בחול והן בשבת.

כך הי' עסוק כל היום בלימוד וחינוך הילדים ובלימוד תורה לעצמו, הי' בקי בשי"ס כמו באש"ר, הי' עדין נפש מאד ואסטניתי גדול בכל, אם רק נגעו הילדים באיזה דבר מאכל כבר לא אכל את זה, בכל אופן לא הי' שייך לשום דבר חוץ מתורה וחינוך, באופן שכל צרכי הבית וכן פרנסת הבית, היתה אמא ז"ל מטפלת היתה אשת חיל ממש, ממשפחת מאמי-יפה וברמן, גדולי חסידי חב"ד ממאריופאל ורוסטוב, כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב התאכסן כמה פעמים בביתם.

כאמור אמא ז"ל היתה מטפלת בכל צרכי הבית, בעצמה היתה אופה לחם פעמיים בשבוע, כבשה כרוב ועוד מיני ירקות, שיהי' לכל השנה, טפלה בפרה שיהי' חלב למשפחה, היתה עושה גבינה ועוד כמה מוצרי חלב, מריטת העופות נעשה בבית והיתה אוספת הנוצות לעשות כרים לבית ולהכין לתת לילדים כשיתחתנו כנהוג אז, בלילות החורף בעת מריטת הנוצות היתה מספרת לילדים מהספרים שהיו מצוים אז בלשון אידיש כמו רבינו בחיי, צאינה וראינה ושבט מוסר, גם אפיית המצות היתה בביתנו ואמא ז"ל עמדה על התנור.

אין כוונתי רק לספר בשבח ההורים שלנו, שגם זה נחוץ למען ידעו דורותיכם, אלא גם לקחת לקח מהנהגתה, והרי אמא ז"ל לא היתה היחידה בזמנה, וראה זה פלא הרי גם היום ישנן אותן הארבע עשרה שעות במעל"ע כמו שהיו אז, והיום יש הכל מן המוכן בקופסאות בקבוקים וצנצנות, ובכל זאת טרודים ומבוהלים ומתרוצצים, ולא מספיקים, ואיך הספיקו אז הכל, ממש היתה ברכה והצלחה בזמן שלהן.

וכך עברו שנים, וכשגדלנו קצת למדנו אני ויעקב אחי בהתלמוד תורה של העיר אצל ר' אברהם בער דער מלמד, כך הי' מכוונה א חסידישער מלמד, ואחינו ר' ארי' לייב ז"ל למד בישיבה שהיתה בעיר, מכוונה בשם מירער ישיבה.

שנות מלחמת העולם (הראשונה) עברו עלינו בפולטאבה, מלאים דאגה ופחד, המהפכות והשערורי' ששררה בשנות 20-1918 אין לתאר, החילופים והתמורות של הכנופיות היו לעשרות, האדומים, הלבנים, בולשויקים, מנשויקים, פטליורא, קאזאקים ועוד, והעיר נכבשת מכנופיא אחת ואח"כ מאחרת, והיו חילופים ותמורות כל שבוע ולפעמים אפילו איזה פעמים ביום אחד.

הדירה שלנו היתה ברחוב זשאנצמנסקע מול הקרקסים ובתי החיילים, לא רחוק מבית האסורים, גרנו בחצר גדולה מסובבת משתים עשרה דירות כולם יהודים, פתח הכניסה לחצר הי' עם דלתיים של ברזל גבוה, אבל לא הועילו הרבה, ובכל פעם של שינוי השליטה בעיר ראשית כל היו באים לרחוב שלנו לבתי החיילים ולבית האסורים, והיו פורצים לחצר שלנו ודורשים אוכל בגדים וכסף.

פעם שמענו בלילה דפיקות חזקות בדלת שלנו, אמא ז"ל נגשה לדלת ושאלה מי זה, והדופק צועק בקול של רוצח פתחי, אמא שואלת מה אתה רוצה והוא צועק לפתוח, התחילה מתחננת הילדים קטנים ואחד חולה במחלת הטיפוס, ויש לו חום גדול, כששמע על מחלת הטיפוס, לא דרש שיפתחו כי היו מפחדים מאד מטיפוס כי זה מחלה מדבקת, שאל מי בעל הרפת בסוף החצר מעבר השני של הרחוב, אמא אמרה שאיננה יודעת כי אנחנו זה לא זמן הרבה שגרים כאן, וב"ה הלך.

אחר זמן שמענו שוב דפיקות אבל לא אצלינו כשהסתכלנו דרך סדק מהחלונות הסתומים ראינו שהגיעו לסוף החצר שממול וצועקים על הגוי בעל הרפת שיהרגו אותו למה לא אמר מיד שהרפת שלו, ואשתו של הגוי מתחננת שלא יהרגו אותו, כי הוא קצת חרש לא שומע טוב ועל כן לא הבין שאלתם, בסוף פתח להם הרפת ולקחו הסוס והעגלה והלכו להם, ובבוקר כשיצאו השכנים לחצר סיפר כל אחד ממה שקרה להם והפחדים שעברו עליהם, כה עברו עלינו שנות המלחמה בפחדים ובסכנות ממש, אילו פינו מלא שירה כים וכו' אין מספיקים להודות ולהלל לשמו הגדול על הניסים הגלויים שראינו והנסתרים שעברו עלינו, ועד הנה עזרונו רחמיך וכו' ואל תטשינו ד' אלקינו לנצח.

הסבא אבי אבא ז"ל ר' יהודא חנוך הי' מתפלל בהבלניצר שול, וכבר הי' זקן, והוא נפטר לעינינו הילדים, וכך הי' המעשה, הי' זה בחדש שבט בעת אכילת ארוחת הצהריים, עמד אצל תנור החורף ולא רצה לאכול, אחר האכילה אבא ז"ל הלך לביהכנ"ס למנחה ומעריב הי' באבלות על הסבתא זלאטא ז"ל שנפטרה באותה השנה, אמא ז"ל הלכה להביא הילקוט עם הספרים שלו מאצל דודינו אחי אבא ז"ל ואנו הילדים נשארנו עם הסבא בבית.

לעת ערב ביקש הסבא מיעקב שיוליך אותו לבה"כ שהי' בבית, ובחזרתו אחר נטילת ידיים בקש לסדר לו מקום לשכב כשרצו לסדר לו מטתו אמר לא, שיסדרו על הקאנאפע (כעין סופה של עץ) ויסיעו אותה מקיר התנור של חורף והעמידו באמצע

החדר, ביקש לעזור לו לעלות על הקאנאפע, כששכב ביקש ליישר רגליו ולכסותו, והי' מרחש בשפתיו, פתאום התחיל כמו בוכה אמר יעקב אחי מה אתה בוכה והתחיל לשחוק, ועיניו זלגו דמעות, פחדנו ואחתינו איידע ז"ל רצתה מהר אל השכנה שהיתה אחות כשנכנסה אמרו לא לגעת בו כי הוא נפטר, לקחה נוצה מהכר והניחה אצל האף ואמרה שכבר נגמר, בתוך כך הגיעו ההורים, זה הי' בתוך השנה של פטירת הסבתא זלאטא ז"ל בט"ו כסלו, ומנוחתם כבוד בפולטאבה, ינוחו בשלום על משכבותם, והקיצו וירננו וכו'.

כששקטו קצת שערוריות המלחמה בשנות תרפ"ב-פ"ג, שמענו שבעיר חרקוב נמצאת ישיבת חב"ד מסודרת שתתאים למבוגרים כמו אחינו הגדול, ר' לייב ז"ל ובקרמנצ'וג לדרגתי, שלח אותנו אבינו ז"ל את אחינו ר' לייב ז"ל לחרקוב ואותי לקרמנצ'וג, כשמער ר' אברהם בער דער מלמד שנסענו ללמוד בישיבות חב"ד אמר שעכשיו מתקיימת בקשתו של הסבא ז"ל, שהי' כל הזמן מתפלל ומבקש שהנכדים ילמדו בליובאוויטש. ר' יעקב אחי הי' צריך לנסוע אתי לקרמנצ'וג אמנם התעכב מצד שהיתה לי איזה חלישות בעינים וחולי מיגרען (כאבי ראש חזקים), ואחר זמן נעשה הוא הזבולון של המשפחה ביחד עם האחיות לכלכל את כל המשפחה.

קרמנצ'וג

נסעתי לקרמנצ'וג אחרי חג הפסח להתחלת זמן הלימודים, היתה לי כתובת אל אחד בשם ר' בערל קוזניצוב אחד מאנ"ש שהי' מטפל בתלמידי הישיבה, כשהגעתי לשם הי' כבר אחרי חצות הלילה ולא ידעתי איך להגיע אליו, פתאום שמעתי כמה יהודים מדברים באידיש שמחתי ונגשתי לאחד והראתי לו

הכתובת, פנה אל חבריו ואומר להם הנה תלמיד חדש, קרבן חדש, ויאמר לי זה דודי בערל קוזניצוב אבל עכשיו מאוחר בלילה, בא אתי ומחר אוליך אותך אליו.

מתוכן השיחה הבנתי שנפלתי בפח של יעווסקים, פחדתי מאד, אמנם באין ברירה הלכתי איתו, קל להבין מצבי ואיך הרגשתי עד אור הבוקר, שלא ידעתי באיזה דרך מוליכין אותי, אך מד' מצעדי גבר כוננו

ובדרך הישר הנחני השי"ת, בבוקר הביא אותי לבית ר' בערל ואמר לו הנה לך קרבן חדש.

ב"ה, בישיבה נתקרבותי באמת נכנסתי לכיתת גמרא תוס' אצל הרה"ח הרה"ג ר' יחזקאל הימלשטיין הי"ד. למדתי אצלו כשני זמנים, ומשם העבירו כיתה של כשנים עשרה תלמידים לאוסטשקוב.

אוסטשקוב

אוסטשקוב הי' אז ע"ד שצדרין בזמנה, נשלחנו לשם כיתה של שתיים עשרה בחורים, הי' שם אז הרה"ח והרה"ג ר' אלי' פלאטקין, והוא הי' אומר שיעור, שנה תמימה היינו שם, אפינו שם מצות שמורה,

אחרי איזה שבועות שנסענו משם באו לחפש אותנו, ולא מצאו אף אחד ב"ה שעזבנו בעוד זמן.

באוסטשקוב שמענו משמש ביהכנ"ס הי' איש פשוט לפי ערך, מעשה נס שקרה אצלו, הי' גר באיזה עירה ופעם נסע מביתו לצרכי פרנסתו, ואשתו והילדים נשאר בבית, ופרצה שריפה בעירה והרחוב בו היתה ביתו נשרפו כל הבתים שהיו ברחוב משני הצדדים של ביתו ורק ביתו נשאר אחד שלם באמצע הרחוב והי' לנס נתברר שהי' לו בבית ספר רזיאל המלאך, והרי כתוב בו שבמקום שימצא לא ישלוט האש.

אדות הרה"ג והרה"ח הרב אלי' פלוטקין עוד אספר הלאה, כי שנים מאוחר יותר גרנו יחד בצרסקע-סעלא בסביבות לנינגרד.

מאוסטשקוב נסענו לעיר נעוול שעלי' אמר כ"ק אדמו"ר ז"ל הללוהו בנבל.

נעוול

בנעוול היתה ישיבה מסודרת, לפי תנאי אותן הימים, בכיתות מחולקות לפי דרגות, כמו הבחורים שהיו לומדים לעצמם, אני זוכר מאז את ר' יוסף בליניצקי את ר' נחום גולדשמיד ואת ר' משה דובינסקי ועוד, והיו כאלה שהיו מחולקים בכיתות והיו שומעים שיעורים, היו ראשי ישיבה ומשפיעים, הרה"ח ר' זלמן קורניצער והרה"ח ר' ניסן נמנוב, הרה"ג והרה"ח ר' יהודא עבער הי' אומר פלפול לפנינו, ובוהן התלמידים, והי' אז בנעוול גם הכולל של שו"בים.

כמעט בכל ליל חמישי היתה התוועדות עם הרה"ח הישיש ר' מאיר שמחה חן או עם השו"ב ר' זלמן משה ז"ל, השנים שהייתי בנעוול הם השנים המאושרים בחיים שלי, כל פארבריינגען הי' מוסיף חיות הן בנגלה והן בחסידות ומכש"כ בהנהגה, היו מונחים בלימוד בלי קונצן.

הרה"ג והרה"ח ר' יחזקאל פייגין הי"ד, הי' לומד תניא, בעת הלימוד לא הי' מסתכל על אף אחד ורואה את כולם, חסר מלים לתאר מהותו, הי' יחיד במינו חכם נפלא, חכמתו היתה ניכרת בכל תנועה שלו, כמו שכותב הרמב"ם שהחכם ניכר וכו', הפארבריינגען שלו הי' ממש הדרכה וחינוך והיו יוצאים עם מטען ממשי, המחר הי' שונה, קשה לתאר, בקיצור הי' מה לראות ולשמוע, הי' ממי להתלמד.

זכיתי שחדר השינה שלי הי' אצל ר' שמחה השוחט מול המנין הקטן, שם היתה הישיבה, ובחדרי היתה עוד מטה לעת הצורך, וכך הי' שבמשך איזה זמן עברו שם, הרה"ח רי"פ הי"ד, ר' יהודא עבער הי"ד ר' זלמן קורניצר ור' ניסן נמנוב.

עוד בהיותי תלמיד בישיבה הטילו עלי שליחות של השגחה והנהלה על מחלקה של הישיבה שהיו לומדים בעיר פולוצק, והמנהל והמשגיח שם הי' אחי הגדול ר' ארי' לייב ז"ל והוא הי' צריך לנסוע לפולטאבה על חתונת אחותינו, והנהלה נתנו לו רשות בתנאי שמי שהוא ימלא מקומו בזמן שהוא לא יהי' שם, ושלחו אותי, וכנראה זה הי' כמו בחינה ונסיון בחינוך.

מצדי התניתי שיהי' רק על זמן ובלי לקבל שום תשלום על זה, כי לא רציתי לצאת מהישיבה, כי גם הכסף שהיו שולחים לי ההורים מזמן לזמן הייתי מכניס לקופת הישיבה, ומה גם לקבל מהישיבה לא עלה על דעתי כלל, לדרוש או לקבל פרס כשעושים דבר עבור הישיבה, לא בא על הדעת כלל, יכולים להסתכל על זה היום איך שרוצים אבל כך היתה המציאות וההרגשה אז.

נסעתי לפולוצק ותפקידי הי' להשגיח על הלימודים וגם הנהלת חשבון ההכנסה וההוצאה היומית, הייתי יושב ליד שלחן ההשגחה, והייתי לומד לעצמי לפי סדר הלימודים שלי בישיבה בנעוול, כשהייתי נזכר על איזה הכנסה או הוצאה הייתי מוציא פנקס קטן מכסי ורושם, משך הזמן שהייתי שם הי' בהצלחה גדולה, התל' התנהגו כראוי ושמרו הזמן ולמדו טוב, כשהי' מגיע זמן ההפסקה הייתי מרמז לאחד מהתלמידים והי' מכה על השלחן לסימן (הי' נקרא דער פאטש).

אחר זמן נודע לי שהעובדה שהייתי רושם החשבון בפנקסי בישיבי ליד השלחן עזר לי בהשגחה כי התל' התפלאו שזה כזה משגיח מוזר אינו אומר שום דבר רק רושם, הם החליטו שהנני רושם הכל ושולח או להנהלה בנעוול או אולי לרבי, איך שיהי' הצלחתי בשליחותי הראשונה בהצלחה גדולה. אחי ז"ל חזר מהחתונה מפאלטאווא, בינתיים גם השתדך שם, ואני חזרתי לישיבה.

בהיותי עוד בנעוול נסעתי בשליחות לאסוף כספים לטובת הישיבה הייתי בזיטומיר, ברדיטשוב, פולנאה, ועוד, מצוה גוררת מצוה, ובהיותי עוסק במצות אסיפת כספים עבור הישיבה, נזדמנה בידי איני יודע אם זה נקרא פדיון שבויים או השבת אבידה עכ"פ מעשה שהי' כך הי', כשהגעתי לפולנאה והצגתי את עצמי לפני ראש הקהל בשמי שהיו רגילים אז לקרוא אותי מיכאל פולטאווער, אמר לי אתה מפולטאבה נמצא כאן זה כמה זמן אחד שאומר שהוא מפולטאבה, והוא נמצא בביהכנ"ס.

הלכתי לביהכנ"ס והתחלתי לדבר עם האיש ונתברר שהוא אחיו של משה כצמן ז"ל, ומשפחתו זה כמה שנים שלא שמעו ממנו וחשבו שנאבד, בזמן המהומות, אחרי

הרבה דיבורים ופיתויים שכנעתי אותו שיסע אתי חזרה אל משפחתו לפולטאבה, נסיעה של איזה ימים מפולנאה.

קנינו עבורו כרטיס נסיעה, הוא לא הי' לו כלום, גם בגדיו היו משונים מהלבשה אנושית אכל ממנה שאכלתי והמשכנו לנסוע יחד מזמן לזמן היו בדיקת הכרטיסים וגם תעודת הזהות – דרכונים, כשבקשו ממנו דרכון לא הי' לו שום מסמך רק כרטיס הנסיעה, מבקשים דרכון והוא עונה כל פעם אין לי, הבנתי שזה לא יעבור כך פשוט, כשהגענו לתחנה ששם הי' לנו להחליף לרכבת אחרת עמדו שנים על יד היציאה ואמרו לנו ללכת איתם הכניסו אותנו לחדר מיוחד והתחילו לחקור והוא בשלו יש לו הכרטיס ויותר מזה כלום חוץ מהבגדים המשוניים שלו, מכיון שהוא לא הי' לו כלום התחילו לבדוק את החפצים שלי אי' הסכין של שחיטה, אמרתי שאין לי שום סכין התחילו לפשפש ולמשמש ולהוציא כל דבר ומאד פחדתי שיפתחו התפילין שלי בתוך כך נפתחה הדלת ונכנס גוי ארוך במדים של חייל, התחילו להתחבק ולהתנשק זה עם זה ולפטפט, לקח אחד מהם את הילקוט שלי עם כל החפצים וזרק הכל החוצה ואמר לי לך.

אספתי הדברים וסדרתי אותם בילקוטי והלכנו למקום הרכבת שהיתה צריכה לנו, והגענו לפולטאבה לשלום, ראינו נס ממש, ושלוחי מצוה אינם ניזקים לא בהליכתם ולא בחזירתם ובפרט שזה הי' בשעת עשיית המצוה של פדיון שבויים או השבת אבידה של נשמה, כי משפחתו החזיקוהו כבר לאבוד.

בזמן המאסר והגאולה עם כל האיבערלעבעניש הייתי עוד בנעוול, זכיתי להתקבל ליחידות פעמיים, פעם עוד לפני המאסר ופעם שני אחרי המאסר, זכיתי להגיש קערה של מרק לכ"ק אדמו"ר, הרבנית יצאה עם קערה מהמטבח אני עמדתי לא רחוק מהפתח ונתנה לי להגיש לכ"ק אדמו"ר.

מעשה נס שהי' אז בביהכנ"ס ברחוב ליגאווקע בלנינגראד, שם היו נמצאים האורחים שהגיעו לרבי, שם היו אוכלים וישנים וכו' הביהכנ"ס הי' נמצא בחלק מבנין גדול שהיו שם כמה דירות, האחראית על כל הבנין, שהיו ממנים אז אחראי על חצר, היתה גוי' ולא היתה יכולה לסבול לראות מספר גדול של יהודים בעלי זקן ופיאות וגם ילדים נמצאים בבנין יומם ולילה, הזמינה אסיפה מכל השכנים, רובם אינם יהודים, האסיפה התקיימה בביהכנ"ס, עלתה על כסא והתחילה לנאום, ולשפוף אש וגפירת על האנשים הזרים שמתאספים בלי רשיון וכו' המשיכה בדברי שנאה ורשעות, ופתאום פחד נורא נפל על כל הנאספים, חתיכה עבה מהתקרה נפרדה ונפלה על ראשה ונפצעה על אתר, הרושם העז שזה עשה על כל הנאספים אין לתאר, ונשתתק כל הענין.

הנני נזכר שגם בנעוול קרה מעשה נורא, בהמנין הקטן היינו הביהכנ"ס שם היתה הישיבה, הי' שכן שלא הי' יכול לסבול את הישיבה, כמעט בכל ליל ששי הי'

פארבריינגען עם ר' ניסן או משפיע אחר, כנראה השכן הזה לא הי' אוהב ישראל גדול ובפרט חסידים, ובכל פעם הי' בא ומבלבל, פעם אחד אחר איזה פארבריינגען בא ביום ששי בבוקר בעת הסדר של חסידות ור' ניסן ישב על יד שלחן ההשגחה, נכנס לשיבה והתחיל לצעוק ולקלל ומתוך כעסו אמר פארברענט זאלט וכו' והשיב ר' ניסן לא יודעים מי קודם ור"ל ל"ע ול"ע בליל שבת קדש נשרפה ביתו והוא בתוכה ד' ישמרנו, המעשה עשה רושם עז בעיר ולמרות שהיעווסעקים חתרו כל הזמן נגד הישיבה בפועל לא עשו דבר.

החוק שהנהיגה הממשלה הי' שביהכנ"ס צריך שיהי' אחד ראש הקהלה ואיתו חתומים לפחות עוד עשרים חברי קהלה, ובלי אחד שיהי' האחראי כראש הקהלה, אין רשות לקיים ביהכנ"ס, והיעווסעקים היו לוחצים ומפילים פחד על ראשי הקהלה שיעזבו ויתפטרו, ובמילא הביהכנ"ס הי' מוכרח להסגר, וראש הקהלה במנין הקטן עזב אז אם מחמת הפחד או שאסרו אותו, וכולם היו מפחדים לקבל להיות ראש הקהלה הי' שם יהודי אחד בשם ר' ישעי' נוביקוב והרנ"נ דיבר איתו שיעשה הוא ראש הקהל.

הנ"ל אמר שספק אצלו אם מותר לו לקבל להיות ראש הקהלה כי זה סכנה ממש, לבסוף החליט שיסע אל כ"ק אדמו"ר ללנינגראד וישאל את כ"ק אדמו"ר ומה שגייד לו יעשה, וכן עשה נסע ללנינגראד נכנס אל כ"ק אדמו"ר ותיאר את המצב ואת גודל הסכנה, אמר לו כ"ק אדמו"ר ידוע שהשליח שהלך עם השעיר לעזאזל לא הוציא שנתו ואעפ"כ היו רבים שהיו רוצים לזכות באותה מצוה, וכאן אדרבה המצוה של תלמוד תורה דרבים התורה מגינא ומצלא אל תפחד ד' ישמור אותך ויצליח לך בכל דרכיך.

היהודי חזר מלנינגראד וקיבל על עצמו להיות ראש הקהל והגישו את הרשימה וקבלו הרשיונות והביהכ"ס נשאר פתוח והמשיכו עוד משך זמן ללמוד שם.

כאמור זכיתי להיות על יחידות פעמיים, פעם ראשונה לפני המאסר ופעם הב' אחרי המאסר והגאולה קבלתי רשות להיות בלנינגראד על ר"ה תרפ"ח ובתנאי שאסע משם אחרי ר"ה לתת אפשרות לאחרים להגיע, היחידות היתה למחרת ר"ה בחדר השינה ישב על המטה, וחזרתי לפולטאבה, בהיותי שם נדע שכ"ק אדמו"ר נוסע מלנינגראד ובכלל מרוסיא, ולא היתה לי כבר האפשרות לחזור, אחי ר' ארי' לייב ז"ל כן הי' בלנינגראד בעת נסיעת כ"ק אדמו"ר מרוסיא.

אחרי נסיעת כ"ק אדמו"ר נעשה המצב חמור מאד והוחלט לחלק הישיבה לכמה מקומות, הכיתה שלנו שלחו כל אחד מאיתנו למקומות שונים לנהל המחלקה דשם, על חלקי נפלה העיר קיעוו.

קיעוו

בתחלת ביאתי לקיעוו נתקיים בי הפסוק שחל לחמך וגו', בהיותי בקרמנצ'וג הי' שם תלמיד בשם נחום בנו של ר' משה ווינארסקי מקיעוו, הבחור חלה במחלת המאלאריא (קדחת) ואני טפלתי בו כראוי, הוא סיפר להורי שהייתי עבורו כמו אמא ממש, אף כי עברו מאז כמה שנים, כששמעו שאני בקיעוו רצו לראות אותי ולהביע תודתם.

הציעו לי להתאכסן אצלם וידאגו לאש"ל וכו' לא הסכמתי על זה, אמנם בשבתות הייתי אצלם הרבה פעמים, וכפי שראיתי היתה זו משפחה חשובה חרדית, וידעו בלימודי קודש, גם הבנות, וזה הי' יוצא מהכלל בזמן ההוא.

הקשר עם משפחת ווינארסקי עזר לי הרבה, כי קיעוו הי' עבורי מקום חדש, ובנוגע לסידור העבודה, תודה לא-ל הצלחתי לסדר מספר תלמידים, כחמש עשרה בביהכנ"ס בחלק העיר המכונה סאלאמינקע, רחוק ממרכז העיר, שם גר יהודי בשם ר' משה קאליקאוו חבר של ר' משה ווינארסקי הנ"ל.

ר' משה קאליקאוו עזר לנו הרבה, הי' יהודי עמיד היתה לו חצר עם דירות על יד הביהכנ"ס, גם מסר דירה קטנטנה לרשותינו להשתמש בה, ועזר לסדר הבחורים שיוכלו להשאר בביהכנ"ס ללמוד כל היום, למעשה היו התלמידים נשאים גם לישן בביהכנ"ס וגם היו אוכלים שם, אך לגבי הבע"ב והמתפללים הי' זה נקרא שרק לומדים אחרת לא היו נותנים לנו להמצא שמה, התל' היו נמצאים בעזרת נשים ובכל בוקר

לפני שיגיעו המתפללים היו מסדרים הכל ומנקים שלא יהי' ניכר שאכלו וישנו שם, וב"ה למדו היטב.

במשך זמן קצר שלחו אלי לקיעוו עוד כחמשה עשר תלמידים, אלו היו מבוגרים יותר, סדרתי אותם בקצה אחר של העיר הי' צריך לנסוע לשם בחשמלית (טראמוואי) גם כן בביהכנ"ס, והייתי הולך לשם פעמים בשבוע להביא להם מה שהיו צריכים וללמוד עמהם חסידות.

באזור העיר הנקרא פודול הי' שם ביהכנ"ס שבדרך כלל התפללו שם יהודי פולין, חסידי בויאן ועוד, והיתה להם כעין ישיבה, והיו מחזיקים את עצמם כלמדנים, והתחילו לבטל את הישיבה שלנו שאינם יודעים ללמוד והדומה, הרה"ח ר' אברהם דריזין (מאיארער) הי' מגיע אלינו מזמן לזמן, הביקורים היו עושים רושם בין אנשי העיר הי' הולך גם אצלם (בפודול), והי' מתחיל לדבר איתם בעניני לימוד קושיא ברמב"ם מביא מאמרי חז"ל ואלו שהיו שם ראשי הישיבה היו משתמטים כי פחדו שלא יגלה שאינם למדנים כל כך, וזה שינה בכלל את המצב איך שהביטו עלינו.

בעיר היו איזה חסידי חב"ד שהיו מהתומכים שלנו, כמו הרה"ח יוסעלסאן והאחים ר' ניסן ור' מענדל באס ועוד, והמחררי ריב לא הרפו וחפשו תמיד תחבולות להזיק

ולקלקל, פתאום התחילו לבלבל שלא ירשו לאסוף כספים עבור הישיבה צריכים תחלה לבחון את התל' אם יודעים ללמוד, כשהגיעו הדברים אלינו, הודיע להם ר' אברהם שכן יכולים לבוא לבחון את התל' אבל אלו שיבואו לבחון צריכים תחלה להבחן אצלינו אם הם ראויים לבחון, וזה השתיק אותם.

ראש הקהלה דביהכנ"ס בסאלאמינקע, הי' ג"כ מחסידי בויאן, איש ישר ותם בטבעו, מזמן לזמן הי' בא להתפלל מנחה – מעריב לביהכנ"ס עפ"י רוב הי' מקדים קצת והי' יושב על ידי או על יד ר' אברהם, וראינו שאיזה דבר מעיק על לבו, וכשהי' שומע כמה מילים טובים איזה סיפור נעשה שמח מעט.

יום אחד בא הנ"ל כרגיל וישב על ידי והתחיל לדבר ולגלות תעלומות לבו, וסיפר שכל הזמן שולחים אחריו ומדברים איתו ועושים לחץ שיגרש את התלמידים מהביהכנ"ס שלו, ובכל פעם בתואנה חדשה, וכמעט שהוא מחליט להשמע להם, אבל כאשר הוא נכנס ורואה ושומע קול התורה, הוא מתהפך מהקצה אל הקצה, כשרואה הבחורים יושבים ולומדים במס"נ איך אפשר לעשות דבר כזה, וב"ה שכל הדבורים שלהם לא הועילו והיו לאין והישיבה פרוחה.

מכיון שמתפקידי כמנהל הישיבה הי' גם לדאוג לגשמיות, כמעט כל יום הייתי צריך לנסוע לעיר אל הידידים שלנו פעם אצל זה פעם אצל אחר, לקבל הכסף שהצליחו לאסוף פעם פחות פעם יותר, בין הבחורים עשיתי סדר שכל שבוע הי' אחד אחראי לעשות הקניות ולהכין האוכל, הי' מקבל ממני הכסף ואח"כ עושה עמדי חשבון.

פעם חזרתי מהעיר ריקם כי לא הצליחו לאסוף כלום, ראיתי התלמידים יושבים ולומדים, גם אני התפללתי וישבתי על יד שלחן ההשגחה כרגיל, הבחור האחראי באותו שבוע ניגש אלי, ואני חושב שהוא בא לבקש כסף ללכת לקנות ולסדר האוכל, ולבי נהפך בקרבי, מה נשתוממתי שהוא נותן לי פתק עם חשבון כמה קיבל וכמה הוציא וזה מה שנסאר, כולם אכלו כבר וגם השאירו אוכל עבורי, כמובן שמחתי מאד, והנני שואל אותו מי נתן לך כסף.

סיפר לי הבחור שהגיע יהודי וביקש לדבר עם ראש הישיבה, אמרו לו שאיננו ועוד מעט יבוא, חיכה משך זמן אח"כ אמר שאין לו זמן יותר לחכות, ורוצה למסור סכום כסף שיש לו עבור הישיבה, מה שמו של האיש לא אמר להם שמו.

נזכרתי אז על סיפור ששמעתי אדות רבי זוסיא מאניפאלי שדרכו הי' שלא מבקש מאף אחד רק אחרי התפלה הי' אומר זוסיא וויל עסן, זוסיא רוצה לאכול, ושמש ביהכנ"ס הי' שומע את זה ומרחם עליו ומביא לו לאכול, לבסוף חרה לשמש שאינו פונה אליו לבקש ממנו והחליט יום אחד ללכת מביהכנ"ס לפני גמר התפלה, ויראה מי יביא לו דבר, אחרי כמה שעות בא השמש לביהכנ"ס רצה לראות מה קרה, ונתבלבל לגמרי כי ראה על השלחן שיורי עוגה ובקבוק משקה, כשנרגע קצת ראה איזה יהודי ישוב'ניק יושב שם שאלו האם לא ראית מי הביא את האוכל אמר לו אני הבאתי, שאלו

למה פתאום היום הבאתה אוכל, הסביר לו היהודי אנחנו חייבים תודה להצדיק כי בתנו היתה חולה מאד ונתרפאה מברכתו, ואני קצת אשם שזה נדחה מיום ליום כי אנחנו טרודים בכפר, אבל היום החלטתי שאני מוכרח לעשות זה, ואמרתי לאשתי שהיא תשגיח על כל העניינים ואני הולך להביא מתנה לצדיק, ואז הבין השמש שלא הוא המכלכל חיים של ר' זוסיא.

כן קרה פעם שני' שבא האיש לישיבה חיכה עלי משך זמן וכיון שלא באתי נתן הכסף שהביא לבחור שימסור לי, פעם שלישית החליט לחכות על המנהל, כשהגעתי לישיבה ראיתי איש בלתי מוכר יושב, חשבתי מי יודע מה זה, לפי המצב אז רדיפות היעווסעקים והמסירות היינו מפחדים מאנשים זרים, אבל ראיתי שזה יהודי עם זקן מגודל ולבוש כיהודי נרגעתי, ואחרי כמה דקות הביא בחור אותו אלי ואמר לי שזה האיש שמביא בכל פעם כסף לישיבה.

אחרי שיחה קצרה אמר לי ששמו חיים יהודא שמוקלער והוא נוסע בעירות בסביבה ואוסף כסף עבור הישיבה, ומביא לנו מה שאוסף ובזכות זה יזכה לבנים ובני בנים עוסקים בתומ"צ בלויבאוויטש, וכך המשיך לעזור לנו, וכן כל חייו עסק בזה, כאשר יצאנו מרוסיא והגענו לצרפת הי' אוסף עבור הישיבה בבירנוא, כאשר הגיע לפה נוא-יארק עוד המשיך לאסוף עבור הישיבה בבירנוא.

בקיוב במרכז העיר היתה ביהכנ"ס שקראו בראדסקי שוהל, היתה ביכנ"ס גדולה הי' להם עוגב ומקהלה ששרו בה גם נשים וגם לא יהודיות, יום אחד באו אלי בע"ב בטענה היתכן שתלמידי הישיבה ילכו למקום כזה כי ראו שני בחורי ישיבה שם, אחרי שחקרתי מי היו הבחורים, דברתי איתם, שהענין לעצמו לא מתאים איך יכולים הם ללכת למקום כזה, וגם יש בזה חילול השם, וחילול שם הישיבה, האחד נתן אמתלא שהיות והוא יתום מאביו ועליו לדאוג לפרנסת המשפחה כי הוא הבכור, ורוצה הוא ללמוד חזנות למלא מקום אביו שהי' חזן, השני אמר שהוא הלך סתם כי הוא אוהב נגינה.

אחרי ריבוי דברים עימהם ואחרי שהסברתי להם איך שדבר כזה צריך להיות מופרך לגמרי הבטיחו שיותר לא ילכו לשם, בחדש כסלו היו מודעות בכל בתי הכנסת ובעוד מקומות בעיר שבחנוכה בהדלקת הנרות יהי' כמין קונצרט בביהכנ"ס בראדסקי, ותנגן המקהלה, יום לפני כן בעת שיעור התניא התריתי שאף אחד לא ירהיב ללכת לשם, ולא לגרום לחילול השם בעיר, למחרת בעת שיעור התניא ראיתי שהבחור שרוצה ללמוד חזנות וחבירו דוד אבא אינם נמצאים במקומם זאת אומרת למרות כל הדיבורים וההבטחות הם בשלהם.

מתחילה לא אמרתי להם דבר אבל לא יכולתי להשלים עם זה וחפשתי בדעתי מה לעשות, החלטתי שאני אכתוב לאביו של דוד אבא ואספר לו כל הענין ולהגיד לו שיבוא לקחת בנו כי איננו יותר תלמיד בישיבה, הי' אז בקיעו הרה"ח ר' מרדכי אליעזר

לאפאטאווסקי הי"ד, התיעצתי איתו, ואמרתי לו שאני רוצה לכתוב לאביו של הבחור היינו החסיד ר' ישראל נעוועלער, ולפני שאשלח את המכתב להראות להבחור, הוא הסכים להרעיון ובכן הכנתי המכתב ובעשרה בטבת אחר חצי היום כשלא הי' סדר לימוד, קראתי לדוד אבא שיראה המכתב שאני כותב אל אביו.

הבחור קרא המכתב כולו וברגע הראשון לא ראיתי שום תגובה וחשבתי שכנראה גם זה לא יועיל, אמנם אחרי כמה דקות ראיתי פניו לבנים כסיד, ואז חיוורא ואתי סומקא, והתחיל לבכות ולהתחנן קבלו אותי חזרה, אמרתי לו לא אני הבע"ב על הישיבה סע לחרקוב שם כעת ההנהלה הראשית ואם יקבלו אותך חזרה ישלחו אותך לאן שיחליטו, והבחור הפציר והתחנן והרבה לבקש, לקחתי המכתב והלכתי, והבחור באמת נשתנה מהקצה אל הקצה, וראיתי שהעצה ע"ד כתיבת המכתב עזרה.

נתעוררה אצלי בעי' חדשה מה לעשות עם המכתב כי לא הי' סיבה לשלוח ולצער את הרה"ח ר' ישראל נעוועלער חינם כי הרי ב"ה הנהגת בנו היתה לטוב להפליא, אבל לא לשלוח והבחור ירגיש שהמכתב לא נשלח כלל, חששתי שלא יחזור ח"ו וכו' כתבתי מכתב אחר וספרתי כל השתלשלות הדבר ואיך שעכשיו הכל כשורה, ובקשתי אותו שיחזק את בנו וכו', מכל זה ראיתי שכשרוצים ולא מתיאשים ומשתדלים, עוזר השי"ת.

בזמן היות הרה"ח ר' מ"א לאפאטאווסקי בקיעו הגיע מטיף לביהכנ"ס בסאלאמינקע, היינו במקום שהיינו לומדים וקיבל רשות מהגבאים לנאום, הי' בעל צורה עם חתימת זקן, ובעל לשון חלקות, הי' מאותם שהיו מתחילה עושים תעמולה עבור המשכילים אח"כ מטיפים לציונות ולבסוף עושים תעמולה עבור הקומוניסטים, אני הייתי בצד אחד של העזרת נשים, ובצד השני של העזרת נשים היו שטענדערס לכל האורך, גם הרה"ח ר' מ"א הי' אז בביהכנ"ס והמטיף הולך ומרחיב בדיבורו שהבעש"ט הי' מהפכן (רעוואלוציאנער) וקירב את העניים בקיצור דיבורים שאינם מתאימים, ר' מ"א נכנס לעזרת נשים וסידר את השטענדערס אחד מאחורי השני בריחוק זה מזה באופן שאם אחד יפול יגע בזה שלפניו והשטענדער יפול וכן השני בשלישי וכן הלאה, אחרי שסידר כולם לכל אורך העזרת נשים דחף את הראשון והתחילו לפול ברעש אחד אחרי השני ונשמע כעין פצצות עד שלמטה נעשה רעש ובלבל, והתחיל ר' מ"א לצעוק מנובל אראפ פון בימה, ולא הי' שייך כבר להמשיך בנאום והלך לו בפחי נפש.

שמעתי שהחסיד ר' מ"א הי' מנוסה בכעין זה עוד מליובאוויטש, שפעם בא לליובאוויטש מטיף מפורסם והיו מודעות בפירסום גדול שהוא ינאום ברשות הממשלה, כ"ק האדמו"ר נ"ע קרא לר' מ"א ואמר לו מען דארף זעהן ער זאל ניט דרש'נען (צריך לראות שהלה לא ינאום), בשעה שהלה התחיל לנאום והביהכ"ס הי' מלא, נכנס ר' מ"א והתחיל לצעוק בקול גדול אהה אש, שריפה זה בוער וברח ומבחוץ

ר' מיכאל ליפסקער | יז

עוד המשיך לצעוק, וכולם כמובן התחילו לברוח ולשאול אי' איפו, כי בליובאוויטש היו מאד מפחדים משריפות, הביהכנ"ס נתרוקן ובחזרה כבר לא נכנסו ולא הי' למטיף לפני מי לנאום.

אבינו ז"ל נפטר באדר ב' בשנת תרצ"ג, פטירתו היתה ג"כ דומה לאופן פטירתו של אביו ז"ל, אחינו יעקב כבר הי' אז בקוטאייס, גרוזיא, במשך הזמן כמעט כל משפחתינו נסתדרו שם, אימנו נשארה עוד בפולטאבה ונהלה את המשפחה, בשנת ת"ש נפלה לחולי ואחינו הקטן אלי' עקיבא הביא אותה ללנינגראד, עשו לה ניתוח אבל לא הועיל ונפטרה בכ"ט אדר א' שנת ת"ש בלנינגראד ושם מנ"כ. תנצב"ה והקיצו וירננו וגו' והם בתוכם.

פרק ב'

עשרים שנה עבודת הקודש במרוקו

ההכנות להנסיעה והתחלת העבודה

היה זה בחודש שבט שנת תש"י, בבואי הביתה חזרה מנסיעתי לטובת הישיבה ת"ת ליובאוויטש ברונאו-פריז, מצאתי מכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א¹ "בשם כ"ק אדמו"ר יוסף יצחק זצוקללה"ה" נכתב ביום כ' שבט תש"י "ראה מכתב" - מעל - בהצעה לנסוע למדינת "אפריקה" וכבקשת כ"ק אדמו"ר שליט"א, ובהסכמת זוגתי מייד השבתי בחיוב.

בעזהש"ת אשתדל לתאר ולספר מהלך ההכנות לנסיעה, והתחלת העבודה בהנחת היסוד, והתפתחות העבודה, הרי כל התחלות קשות: ובפרט למדינה חדשה אשר לא ידעתי לשונם, מהלך רוחם וכו' וכו'.

אבל על ההצלחה הגדולה וההשגחה הפרטית על כל צעד ושעל שהיה בולט ונראה לעיניים, וזה אך ורק בכח המשלח עם כל הפירושים כפי שמבאר כ"ק אדמו"ר שליט"א ועד שהמשלח בעצמו פועל הישועות על כל צעד ושעל.

אחר קבלת תשובה מכ"ק אד"ש² התחלתי בהפנות לפעולות, אבל לאן? הרי אפריקה הוא שם כללי של הרבה מדינות, התחלתי לחפש אנשים, מוסדות, וב"ה הצלחתי לפגוש אחד משלוחי א"י. ואחר קישור דברים מענין לענין נתברר לי שאחת המדינות המתאימות היא מדינת מרוקו הן משום הקהילה היהודית הגדולה שם והן בהכשרה לחינוך הנוער.

ואז פניתי להכנת הויזה, הסבירו לי שלמרוקו אינם נותנים ויזות. לאחר חילופי דברים והסברים שאני נחוץ שם אמרו שאך ורק כשתהיה דרישה עבורי משם שמזמינים אותי, אז ייתכן שיתנו ויזה, הרי חזרה קושי' לדוכתא, למי לפנות? כתובת, שם? התחלתי לחפש ולחקור במוסדות שונים ומשונים, שמא יודעים איזה כתובת, מכירים איזה איש, אך ללא הועיל.

(1) ראה לקמן פרק ה' מכתב א'

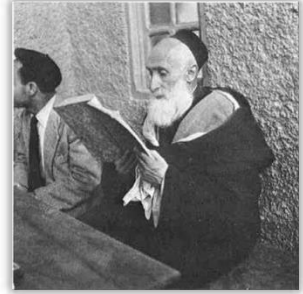
(2) ראה לקמן פרק ה' מכתב ב'

יום הולך ויום בא, והבעיה במקומה עומדת, אך! הרי רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' כו', ומה' מצעדי גבר כו'.

בעת ההיא פנה הרה"ח הישיש ר' ישראל נח³, יחזק ה' בריאותו ויארץ ימיו ושנותיו, בבקשה להיות שלע"ע הרי אתה פנוי ורק מחכים על ישועת ה' בנוגע לנסיעה למרוקו. שאסכים לנסוע לאיזה מקום לטובת הישיבה כי המצב דחוק מאד. והחלטנו שאסע לשבוע ימים לעיר ניס בצרפת, אומר ועושה והנני בניס, וכשפגשתי מכרים וידידים דשם, שוחחנו וספרתי להם את כל הענין, ואיך שהנני צריך לנסוע למרוקו ואח המניעה כנ"ל. "הערט נאר" גיט אזאג דער בעל האכסני' של הרעסטארן, מרוקו? חכה! רגע. והולך ופותח את המגירה פישפש ומצא, מביא כרטיס ותמונה - מאחד שביקר אצלו זה לא מכבר עם כתובת, וזהו הבן והנכד יחייו של הרב ר' ברוך טו"ע⁴, דמכנס, וחשבתי הנה מען וכתובת אל מי לפנות.

אחרי כמה ימים חזרתי לפריז שלחנו מכתב להרב הנ"ל, יזכר לטוב, אשר שלח מכתב דרישה. הגשתי הבקשה לקונסול וקיבלתי ויזה למרוקו.⁵

יסוד הישיבה

הר' יצחק סבאג

בחודש סיון תש"י כבר נמצאתי במכנס, ועשייתי הכנות לקבלת התורה.

אחרי חילופי דברים עם הרב הנ"ל, מתובל בשאלות שונות ומשונות, ב"ה הצלחנו להשיב מענות ותשובות על כל דבר ודבר באופן שמצאו חן בעיניו וממש ביום שלאחריו נוסדה הישיבה.

(3) בליניצקי

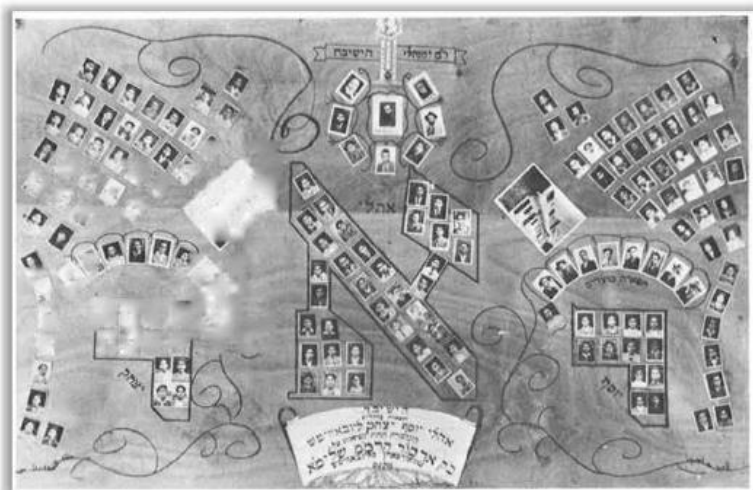
(4) טולידנו

(5) ראה לקמן פרק ה' מכתב ד'

היו שם מספר תלמידים שלמדו בבית הכנסת של הרב ר' ברוך טו', המלמד היה ר' יצחק סבאג ז"ל, אשר לימד בלשון הקודש בהברה ספרדית.

סדר הישיבה הי' גם כן שונה, התלמידים ישבו על גבי ספסלים רחבים כאשר רגליהם מקופלות, אחד קרא את לשון הגמרא והמורה מבאר ומסביר. את האכילה סדרנו בחדר צדדי, זמני. אבל ללימודים וסדר ישיבתם לא מצאתי עצה. תחילה חשתי שבאם אשנה מנהג זה הם יפגעו אבל בררתי אצל הרב ר' יצחק וענה שאין כל פגיעה בזה ובאם אוכל להביא שולחנות וספסלים יהי' זה לטובה ולברכה. בו ביום שלחתי אחר נגר, והזמנתי שולחנות קטנים כדי שנוכל לסדרם בכל מקום באופן מתאים, וכן ספסלים, וממש למחרת היו כבר שולחנות וספסלים וישבו בסדר סביב השולחנות וכך נתהווה צורה של בית ספר.

אחרי מספר שבועות התחילו להתוסף תלמידים ואחר חודש ימים היו כבר כארבעים תלמידים. בינתיים שכרתי דירה חדשה בת חמישה חדרים ומרתף ובי"ב וי"ג תמוז עשינו חגיגת חנוכת הבית וחגיגה ראשונה במרוקו, חג הגאולה, של כ"ק אדמו"ר יוסף יצחק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, ברוב פאר והדר.

מאורעות

ברוך השם הישיבה התפתחה הן בכמות והן באיכות. אבל מי שחושב שהכל הולך חלק ובלי בעיות, אינו אלא טועה. אפשר שכך הוא הסדר הנכון, כמ"ש, ואני אמרתי

בשלוויה בל אמוט לעולם אבל, הוי' ברצונך העמדת וכו', והראי' הסתרת פניך הייתי נבהל, ואז מכירים ורואים ההשגחה העליונה.

והנה בוקר אחד בא אלי אחד מנכבדי העיר, תלמיד חכם, ומחברי ועד העיר,

ר' מאיר' עמר ואומר לי, ר' מיכאל, היודע אתה מהנעשה מאחוריך? אש דולקת אחוריך. ומספר לי שבין הר' ברוך טו' שהוא ראש רבני העיר מכנס ובין ראש הקהל של העיר מר יוסף ברדוגו יש מחלוקת זה זמן רב והתנגדות גלויה, ומכיון שאתה נמצא אצל הר' ברוך הרי מטבע הדבר שיש לך מתנגדים חזקים שילחמו בך, וע"כ עצתו כי נכון לקיים פגישה עם ראש הקהל, ולפשר הבעי', ובהקדם האפשרי. אמרתי לו המתחיל כו' אומרים לו גמור, והבטיח לעשות דבר. אחר כמה ימים עלה בידו לסדר פגישה עם ראש הקהל, במשרדו, שבה היה נוכח גם הוא, היינו ר' מאיר עמר.

ביקור מהדזוינט במכנס. (בסדר משמאל) הר' מאיר עמר מחברי הקאמיטי דמכנס, מר אברמביטש מהדזוינט, מר יוסף ברדוגו ראש הקהל דמכנס, הר' מיכאל ליפסקר

ראש הקהל שאל כמה שאלות: א) מדוע אנו מלמדים אצל ר' ברוך? - סיפרתי לו כל הסיפור. ב) מדוע הישיבה על שמו. אמרתי לו "הרי הישיבה עדיין אין לה שם". שאל, מדוע הוא אומר שהישיבה שלו? אמרתי: הכך נמשיך בחילופי דברים, והוספתי כי אינני חפץ להיכנס בעניני העיר. עניננו הוא רק חינוך תלמידים, ובקשתי, שגם אם שוררים חילוקי דעות בינו ובין הר' ברוך, שלא יגרום הדבר שום פירוד ואידידות בינינו. בכלל לא ידעתי עד עתה כי בית המשפט היהודי והקהילה של העיר הם שני דברים נפרדים. לאחר שתיקה שנמשכה מספר רגעים, אמר - טוב. הנני מסכים על

פעולתכם, אבל בתנאי שהר' ר"ב לא יכנס לשיבה. אמרתי לו שדבר זה בלתי אפשרי, שכן הגעתי ע"י, התארחתי בביתו כמה חדשים, - ראש רבני העיר, איך זה אפשר, כמו שבקשתי מכ' שזה ששורר ביניכם לא יפריע הידידות בינינו, בקשתי ג"כ שזה לא יפריע ביני והר' ר' ברוך. אחרי גמרי דברי אלה, והנני משתאה ההצליח ה' בידי, אמר פתאום

תל' לימודי חופש

בקול התרגשות - והכה בידו על כתפי - בראווא - כי חילופי הדברים היו בשפה הצרפתית - "צדקת כך צריך להיות", הרי הוא רב העיר, פרזידנט של הטריבונאל. ומאז נעשה ידיד נאמן באמת. וכפי שייסופר עוד בהמשך, איך שבו וע"י, יזכר לטוב, היה תלוי כל העבודה בהצלחה ולא רק במכנס.⁷

לימודי חופש

בעיר מכנס היה תלמוד תורה מסודר, גם שתי כתות של ישיבה קטנה בשם "כתר תורה" שלמדו לימודי קודש וגם לימודי חול. וכן בית ספר אליאנס איזראליט - כל ישראל חברים - לפני בוא תקופת החופש הגדול. הצעתי לראש הקהילה ר' יוסף ברדוגו לסדר לימודי קודש לכל ילדי מכנס בזמן החופש והצעתי נתקבלה, וב"ה הצלחנו בזה הצלחה נפלאה. אנשי העיר היו מכירים טובה ע"ז לאין שעור. הילדים ברובם היו נשואים בעיר בזמן החופש וכולם היו סובלים מהם צרות צרורות. וזו היתה השנה הראשונה שנחו והיתה ישועה להורים ובני משפחתם. והסדר הי' שלמדו שישה ימים בשבוע משעה תשע בבוקר עד אחת בצהריים. מורים מצאנו על אתר, חלק מתלמידי הישיבה וחלק מהמורים דת"ת העירונית. כחמשה עשר כיתות בס"ה,

מכיתה א' עד כיתת גמרא. ולמדו במשך החופש יותר ממה שלמדו במשך כל השנה. התעמולה הזאת עשתה רושם גדול בכל העיר.

תל' לימודי חופש

באותה תקופה הגיעה בקשה ע"י הר' ברוך טו'. מעיר קטנה מיידלט - סביבות מכנס - לעשות משהו בענין חינוך הילדים כי אין להם שום ת"ת - ובבית ספר אליאנס יש רק שתי כיתות, והמדובר הוא במאות ילדים. הסכמנו לילך ולראות על אתר, ביום אחד מימי הקיץ נסעתי עם הרב ברוך לבקר שם, ומייד בכניסה לעיירה פגשנו מאות ילדים, נגשנו לבית החכם ר' מאיר אבו חצירא נ"י ונאספו ראש הקהילה וראשי המדברים וכו'.

אחרי שיחה קצרה נגשנו אל העיקר ובקשתי לדעת כמה ילדים מגיל 5 ומעלה - מחוץ לאלה שלומדים בביה"ס אליאנס - וכעבור כמה שעות אספו בפועל כמה מאות ילדים לבית הכנסת של הרב מאיר אבו חצירא ואלה הם התינוקות שאין להם מזון רוחני כלל.

לאחר תפילת מנחה חזרנו לבית החכם ולכבודנו הכינו שולחנות מלאים כל טוב, בשר ויין ומחייה כנהוג אצלם.

בערב ישבנו לדיון מעשי ע"ד פתיחת תלמוד תורה לצאן קדשים הנ"ל, דנו על מקום, מורים ומקור כספי. ואני עמדתי על כך שגם הם ישתתפו בעול וסוכם שהם יתנו 50% ואנו נספק 50% הנוספים.⁸

ישבנו עד שעה מאוחרת בלילה, שתינו לחיים ואיחלנו ברכות על ייסוד הת"ת. למחרת כבר התחילו לרשום תלמידים. ונוסף על הנ"ל החליטו ליסד שעורים לנוער מתבגר לשעות הערב וב"ה גם בזה ההצלחה האירה פנים.

מזמן לזמן הייתי מבקר ורואה פירות. סידרו גם מקום אכילה וזה הי' לעזר רב להתפתחות הת"ת, כי במשך השנה, הדזוונט התחיל לעזור בצרכי אכילה למטבח. וגם בענין הלבשה והנעלה. כלומר יכולנו לתת יותר בגשמיות וגם ברוחניות עלינו ראש, ורושם מיוחד עשה על כולם ילד כבן עשר שאמר מפטיר בביהכנ"ס הגדול וכל העיר רעשה וגעשה מרוב נחת. וכאשר באתי לבקר היו ממש מנשקים אותי מרוב תודה ושמחה.

אך השטן עשה את שלו ונודע לי על סכסוכים ומריבות שיצאו כלפי חוץ בדרישה מי יעמוד בראש? ומי יקבל את התמיכה הכספית שאנו שולחים בכל חודש? והדבר הי' עלול לבטל כל המפעל ח"ו, והי' בהכרח שאנו נכנס בעובי הקורה. נסעתי לשם ואספנו שוב את כולם והי' דיון סוער עד שעות מאוחרות של הלילה, כל צד דרש לעצמו.

אחרי שהלכו כולם נשארתי עם הר' מאיר שיחי' ואמרתי לו שאיני חפץ לדעת דברים כאלו, וכי אשכב על הרצפה, וידרוך עלי ברגליו, אבל הת"ת יתקיים. יצייר בדעתו, אחר מאה ועשרים שנה ידרשו מר' מאיר מדוע נתבטלה הת"ת במידלט מה ישיב - פוליטיקה, פניות, כבוד. וכך דברתי זמן רב. למחרת בבוקר בא אלי ואמר בזה הלשון "ר' מיכאל, בכיתי כל הלילה, והחלטתי שכל מה שתאמר אקבל", ונגמר הדבר בטוב.

והת"ת הלך והתפתח לתפארת הודות להשי"ת.

נחזור ע"ד הנעשה במכנס. בגמר החופש בהצלחה גדולה וברושם שנשאר בכל העיר, התעוררה קנאה ושנאה ממנהלי ביה"ס אליאנס והגישו קובלנה לג'וינט⁹,

(8) אודות זה ראה לקמן פרק ה' מכתב י"ז

(9) American Joint Distribution Committee - זה הי' מוסד אמריקאי שאספו כספים עבור יהודים בכל רחבי תבל.

בטענה שאסור ללמד את התלמידים בזמן החופש, כי החופש ניתן כדי שהתלמידים ינוחו ויוכלו אח"כ להמשיך לימודם, ומה אנו עושים?

טענתם התקבלה על דעת הגוי'נט, אבל דעת הקהל ובעיקר ראש ועד הקהילה מר יוסף ברג' טענו לצידי ואני הופעתי בפניהם והסברתי שללא למוד בכלל, כאשר כל הילדים רק מסתובבים ברחובות ונמצאים תחת חום השמש מביאה הרס רב לילדים וכאב ראש להורים וב"ה דברי נתקבלו כאשר כל הקהל תומך בי.

לשנה הבאה החליטו מנהלי בית הספר אליאנס שגם הם יעשו זאת ע"י חובבי השפה¹⁰, והעקאל נורמל¹¹, היינו בית ספר בשם עקאל נרמל.

והי' זה כשכבר הגיעו למרוקו הר' ר' שלמה מטוסוב נ"י ור' ניסן פינסון נ"י וגם הר"ה ר' זלמן טייבל נ"י¹², והתחילו כבר את העבודה של חינוך בעיר קזבלנקה, וכשהגיע זמן החופש, ואני עסוק בעניני הישיבה הקטנה והישיבה הגדולה.

ביום אחד בהיר, הגיע למשרדי שמש הקהילה בבקשה שאבוא מיד לבית הקהילה לאסיפה. כשהגעתי לשם מצאתי קהל רב וכמה אנשים בלתי מוכרים. ראש הקהל פנה אלי בשאלה: באיזה תנאים אקבל הטיפול בלימודי החופש ומהם התנאים הכספיים. השבתי כדאשתקד, היינו - הצעתי שישה ימים בשבוע ד' שעות ביום וילמדו רק לימודי קודש, וכן תנאי הכספיים אף הם כדאשתקד, שכל מי שיכול לשלם ישלם כפי יכולתו, והשאר משלימים אנו.

אחרי דיון ממושך קם ראש הקהל בשאלה, ובכן נצביע למי יש למסור את הטיפול בחופש וכולם בפה אחד השיבו לרבי מיכאל, וכך מחליטים למסור לידי את הטיפול בהנ"ל.

למחרת, סיפרו לי מהלך הענין. הם, היינו מנהלי בית הספר אליאנס עם חובבי השפה והגוי'נט, חפצו שימסרו להם הטיפול בלימודי החופש, בתנאים כאלו: הלימודים יהיו רק ד' ימים בשבוע, ב' ג' ד' ה', 3 שעות ביום. המורים יהיו מתלמידי עקאל נרמל, בעלי דיפלומה, היינו שיש להם תעודת מורה. ובמילא צריכים לשלם להם מחיר גבוה, באופן שהקהילה צריכה להוסיף על מה שיתן הגוי'נט וע"כ הסכימו כולם פה אחד למסור לנו את הטיפול, מה גם שזמן הלימודים כפול וההוצאות פחותות.

אך גם זה לא עבר חלק, למחרת קבלתי טלפון מקזבלנקה, מהר' שלמה מטוסוב שגם עליו לחצו מהגוי'נט ואשר ביקשו ממנו שיתקשר עמי ויפעל עלי שלא אנסה לתפוס את כל החינוך מידם וכו', הסברתי לו את המצב וגם הבטחתי לכתוב לו מיד

10) זה הי' מוסד צרפתי ללמד השפה עם תושבי המקום.

École Normale (11

12) הנרשמים בפנים הגיעו למרוקו לאחר המחבר, לעסוק בעבודה"ק בעיירות אחרות.

פירוט, וכך עשיתי. נוסף להנ"ל, באו פתאום ראשי הג'וינט לבקרני בישיבה וטענות אין סוף בפניהם. עשיתי עצמי תם, והראיתי להם את העתק המכתב ששלחתי לקזבלנקה, ויותר לא הסכמתי לדבר עמם אלא הפנתי אותם אל ראש הקהל. כאשר חזרו משם כבר היו בדעה שונה ורק אחת מצאו בי מום שבסוף מכתבי כתבתי "האם כאשר מרדכי היהודי ניצח את המן צריכים לדון את מרדכי? והאם כאשר העולם ניצח את היטלר ימ"ש צריכים לדון את העולם?" וטענו: וא"כ אנו המן, היטלר. אמרתי מי מדבר על אנשי הג'וינט ומה אתם מכניסים את עצמכם בזה, הרי המדובר על השונא יהדות ויידישקייט שהוא מנהל ביי"ס אליאנס, ובפרט הזרש אשתו וכו'. ומדוע אתם לוקחים זאת על חשבונכם.

בזה נגמר הענין ב"ה וכל זאת הודות לראש הקהילה מר יוסף ברדוגא יזכר לטוב. וכך נשארו לימודי החופש תחת השגחתינו והנהלתינו במשך כל העשרים שנה הודות להשי"ת, דידן נצח.

חברי תפארת בחורים

חברת תפארת בחורים

ארגון חברת תפארת בחורים במכנס, התקיימה ואורגנה בתחילת התפתחות הישיבה, מבחורים ואברכים בעלי עסק. בערבים ובפרט בשבתות וימים טובים בשעות הצהריים ובערב, היו מתאספים ולומדים בשו"ע מעניניא דיומא והלכות חג, לימוד תניא קדישא וחסידות וכן בכל שבת בסעודה שלישית הי' סדר של ניגונים. זמירות שלהם וניגוני חב"ד ואח"כ לימוד חסידות בהשתתפות התלמידים הגדולים של הישיבה. במוצש"ק הי' סדר של סיפורי מעשיות ובעיקר מצדיקים. הבחורים, חברי התפארת בחורים, היו הראשונים בכל המסיבות, וכן במבצעים: מבצע תפילין, מזוזות ואפיית מצות, כמו שיסופר כל ענין במקומו. בחוה"מ פסח וסוכות היו בתוך כותלי הישיבה כל היום.

מעשה שהיה באברך אחד, שלאחר שלמד הדינים שבחזו"מ אינו כדאי לעשות מסחר, לשנה הבאה לא פתח חנותו בחזו"מ. מסחרו היה ספרים ותשמישי בית ספר, ובזה שעמד בנסיון וסגר את חנותו לכל החג, הרויח ב"ה רווח גדול. כי הספרים ותשמישי ביי"ס אזלו מן השוק, והמחיר עלה כפלי-כפליים. וזה היה לאות ולמופת, שגם חיזוק גדול בכללות החינוך של חברי תפארת בחורים, גם כשעזבו את מכנס והלכו לעיירות אחרות, לאה"ק ולצרפת עסקו ופעלו בחיזוק היהדות במקומות היותם.

הפעולה והתהפכה לטוב בענין החינוך

כאן המקום ראוי וכדאי ליתן תאור כדי שיהי' מושג בפעולה וחינוך והמהפכה לטוב שפעלה הישיבה אהלי יוסף יצחק ליובאוויטש. במכנס בפרט ובמרוקו בכלל. יש לזכור החומר, היינו מהות התלמידים, עם מי-נתיסדה ונתפתחה הישיבה, כנז"ל שרובה דרובה הי' זה מתלמידי העיירות הקטנות וכפרים, בני עניים. אבל ב"ה נתקיים המאמר "הזהרו בבני עניים שמהם תצא תורה"¹³. מוסדות אחרים שנוסדו אחר ביאת ליובאוויטש למרוקו, התחילו ג"כ לבוא וליסד - וזה ג"כ פשוט, קנאת סופרים תרבה חכמה. אבל תלמידים מסוג זה לא רצו לקבל בשום אופן, כי חפצם ומטרתם הי' רק לעשות גדולים, מלומדים, גם בלימודי חול. וכמו שהביע דעתו לפני פעם הר' מטאנשער¹⁴ הר' וואלטנער, שבאם לא יעלה בידו להביא פרופסורים היותר מובחרים, ולעשות מהתלמידים מלומדים וכו' לא עשה ולא כלום. אמרתי לו, האם זהו התכלית שבאתם למרוקו, ובאם שיהי' הארכיטקט שיבנה הבית אינו יהודי, הבית אינו כשר, וכדומה מהדברים, זהו תכליתינו? לא לא: עניינינו צריך להיות להעמיד תלמידים יראי שמים ומהם שוחטים, רבנים, מלמדי תורה ביר"ש, ובעיקר לחנך יהודים, למי שנחוצים הרבנים השוחטים והמלמדים, על רב אחד צריכים אלף יהודים, על כל שוחט צריכים מאות יהודים וכו'. ובזאת צריכים לטפל עם כל ילדי ישראל מאיזה מקום שהוא, גם העיירות הקטנות והכפרים, ואדרבה מהם תצא תורה ומאלף תל' יצא רב א' ושוחטים ומלמדים שיספיק להם. וכך הי' ב"ה התוצאות והפירות של ישיבת ליובאוויטש. נתחנכו יהודים ומהם רבנים רבים, מהם שוחטים, סופרי סת"ם מלמדים ומחנכים בכל העולם, אמנם בתחילה הי' הדבר מוזר בעיניהם באמרם: האם הם ראויים להיות שוחטים? שוחטים צריכים להיות מהמשפחות הידועות, שוחט בן שוחט, וכו'. אבל במשך השנים הבינו שהחכם עיניו בראשו ומראש דאגנו לעתיד. גם במכנס שהיתה עיר היותר מובחרה - בשם ירושלים דמרוקו, ובערב יוכ"פ לשחיתת כפרות היו משתמשים בשוחטים שלנו, שהיו עוברים בבדיקה אצל הרבנים דרבינט ומקבלים

תעודת קבלה לשחיטת עופות. ושנה אחר שנה היינו מקבלים בקשות ודרישות לשחיטת כפרות מעשרות עיירות, גם מעיר הבירה ראבאט¹⁵, ואף גם שהיינו מוסיפים בכל שנה תלמידים ללימוד שחיטה, לא היינו יכולים להספיק כל הדרישות, בשום אופן. ואז הודו ושבחו ואמרו, אשריכם וטוב חלקיכם. מה שמישיבות אחרות לא ראו זה במשך כל השנים.

בחילופי הדברים עם הר' וואלטנער מטנג'יר, אמרתי לו: האם יש ישיבות מגדלות גאונים חריפים רשכה"ג'ס? מהי עבודת ישיבה? תלמיד בישיבה צריך להתלמד ללמוד, והיינו ב' דברים: א) להתלמד להבין שכל מתוך אותיות. אותיות הם רק כלי שבתוכם נמצא שכל, האותיות הוא רואה בחוש הראי' שומע בחוש השמיעה וכן מוציאם בדיבור, אבל בתוך האותיות הרי נמצא שכל, ולזה צריך הוא להשתמש בכח השכל להבין השכל שבתוך האותיות וכאשר מתקשר כראוי, מבין ומתלמד להבין שכל מתוך האותיות, אז יכול הוא ללמוד בכל מקום ולהבין, ויכול להתחיל ללמוד לעצמו, בטח תחת השגחה ראוי', כדבעי. והב) צריך הוא ג"כ להתלמד להלביש שכל בתוך אותיות. ז"א ענין שלמד והבין, יוכל להסביר גם לאחר, וכאשר יתמיד ללמוד עפ"י הוראות מלמד בר פועל, במשך הזמן, אפשר להתגדל - גאון, בקי, חריף וכו'. אבל אין מציאות כזו ללמד גאונים, א פאבריק של גאונים.

ולדוגמא, מעשה שהי', כנזכר למעלה, הי' ישיבה בטנג'יר, מתלמידים מובחרים בני משפחות ממכנס ועיירות אחרות. אחרי חצי שנה בערך כשחזרו לחגים, סידרו באחד מבתי הכנסת שהתלמידים שבאו מטנג'יר יאמרו פילפול, חידושי תורה ועוד, בקיצור שיראו מה שלמדו. הי' שם מורה משלנו, ר' שלמה טולידנו, אשר למחרת בא אלי לשיבה ברוח נמוכה ואמר לי "אין לשער, אין לתאר". מה יש? אמרתי לו. ענה "אצלנו עובדים עם התלמידים כל כך הרבה במשך שנה ויותר ועוד לא שמענו דברים כאלה, והנה הילדים שבאו מטנג'יר לאחר חצי שנה, מגלים ממש חריפות, גאונות ובקיאות. אמרתי לו, חכה ואספר לך סיפור בתור משל: מספרים שיהודי אחד שהיה סוחר קטן ירד מנכסיו והי' מוכרח לעזוב את מסחרו ומה לעשות ויש לו אשה ומשפחה. הלך לאיזה עיירה וקיבל מלמדות. עברו כמה שנים ואסף סכום כסף, הודיע לאנשי ביתו שמתכוון לחזור לביתו אי"ה ולחדש מסחרו. והנה בלכתו חזרה הביתה עבר ביער ותפס אותו גזלן אחד ודרש ממנו את כל כספו. אמר לו שאין לו כסף, אך זה התחיל לחפש ומצא את הכסף תפור בתוך הבגד ולקח ממנו הכל. התחיל הנגזל לבכות ולבקש ממנו רחמים. כי חייו אינם חיים, כשיחזור הביתה ויספר שלקחו ממנו הכסף, הרי לא יאמינו לו ואז חייו אינם חיים. ומה אתה רוצה, אמר שיטיל חץ בבגדו ואז יראו ויאמינו, תלה הבגד על האילן וירה בו חץ, אמר לו הלא כמעט ואינו נראה וירה לו עוד אחד. אמר לו בבקשה תירה עוד חץ, ענה לו הגזלן - אין לי עוד חיצים. אמר לו, באמת?

השיב, תראה נגמר! אמר לו אם כך, תחזיר לי הכסף ובאם לאו פה תהי' קבורתך. בקיצור לקח ממנו הכסף והלך לו לשלום.

כעת תשמע. אם אתה רוצה, אראה לך שבתאי תאמר פילפול, אחר שבוע לא יותר, שאכתוב לה איזה שב שמעתתא, או אבני מילואים, ותחזור בע"פ, במשך שבוע, ותנסה. אם אינך מאמין תלך למחר, ותחכה עד שירוקן את כל החיצים שלו, ותשאל אותו בפנים הגמרא שלמד מהענין שדרש, ותראה איך הוא בלימוד איזה ענין על אתר, בגמרא רש"י תוספות. למחרת לאחר שהלך לשם ושמע עוד פילפולים וחיידושים מהם, התחיל לדבר עמהם בלימוד בפנים, ראה שלא טעיתי, וממש כמו שתארתי לו. בא אלי בשמחה ואמר, רבי מיכאל, האמת אומר לך, לא חשבתי שיכול להיות דבר כזה, שמרמים א"ע. מרמים את הבריות ומקלקלים את התלמידים ומכנים אותם בשמות של בקי וחרוף ויהי' גדול בישראל וכו'. התלמידים שלנו הרבה יותר טובים בלימוד.

ואלו סדר הלימוד בליובאוויטש, להבין הענין שלמד על אתר ולהתלמד ללמוד. וכן לימוד דינים הלכה למעשה. כל כחה לפי דרגתה, קיצור שו"ע, שו"ע באר היטב וגם סדרנו שבכל יום אחר תפילת שחרית, היו לומדים דינים הלכה למעשה וכו'. כל דין ודין דבר בעתו. וכן היו לומדים בכל יום הפתגם של היום יום. דבר שהואיל הרבה לחינוך הכללי והלימודים הסדירים. כשבקרו רבני המדינה ומחוצה לה, שבחו את סדרי הישיבה ואשר עומדים על בסיס ודרך ישרה.

כאשר כתבתי לכ"ק אד"ש עד"ז השיב כ"ק תשו' חן חן והוסיף לעשות חזרה. וסידרנו שבכל יום יחזור אחד על הדין שנלמד ביום האתמול. ובמילא היו מקשיבים ברצינות כי אולי מחר יהי' גורלם לחזור. והסברתי להם כי לימוד שו"ע, דינים, אינו דומה לשום לימוד אחר, בלימודים אחרים, גם אם אינו יודע בע"פ הרי זה ג"כ לימוד. אבל דינים הלכה למעשה, אם אינו יודע בע"פ הדין, לא עשה ולא כלום. וזה דומה ללימודי חשבון בע"פ. כאשר המורה שאל התלמיד שיאמר החשבון $2+2=4$ וכו' וכו' התחיל לנגן הניגון של החשבון הידוע, שתיים ושתיים שתיים ושלוש וכו'. אמר לו המורה מה אתה אומר, השיב אני יודע רק הניגון של חשבון. כך הוא אם אחד יודע רק בפנים הספר הדינים, וכאשר יצטרך לו איזה דין באמצע התפילה ילך לחפש שו"ע וכדומה?

התפתחות הישיבה ופעולתה לטוב

עם התפתחות הישיבה בכמות, לא הי' בנמצא בנין מתאים בגודל להכיל את הכתות ומקום לאכילה, ושינה, והיתה בעי' גדולה, לבנות איזה בנין. הדזוינט לא הסכים בשום אופן, אף אם בסכום השכר דירה של איזה שנים, היו יכולים לבנות.

ובכן הוכרחתי לשכור בית אוצר תבואה, שהיו בנינים מרווחים וגבוהים, ובמשך זמן לא ארוך שיניתי הצורה של הבנין מבפנים כמו בחוץ וקבל צורה חדשה. פתח הכניסה שיניתי לפתח רגיל של בית ובית הכנסת וכן בפנים. בחדרי השינה פתחנו חלונות, ותקנו רצפה מרוצפת, בכל החדרים, ונתאחדה הישיבה, הלימודים האכילה ושינה, בהכנ"ס הכל בבנין אחד ומרווח. רק הכתות של הישיבה קטנה נשארו בבנין הראשון, על הגג של הישיבה עשיתי מרחץ ומקוה בשביל תל' הישיבה. ומקוה מים - רעזערוואר - להכין מים עבור המרחץ, ושימוש לישיבה, - כי זמן מסויים בשנה הי' חסר מים, - באופן שבישיבה הי' תמיד מים.

ובבנין הזה הי' המרכז לכל המסיבות. אפית המצות, וכן שתי החתונות, של בתי ובני היו שם ברוב פאר, ממה שנשאר הדגשה גדולה על זמן רב בכל העיר.

בית ספר לספרות

יסוד בית ספר לתפילין

בעוד שהישיבה הלכה והתפתחה הן בכמות והן באיכות, ועברה כבר לבנין מרווח ביותר, וגם חדרי שינה היו בכותלי הישיבה, ומבקרים באו יום יום מבפנים ומבחוץ, וכולם התפעלו ושיבחו, והישיבה הלכה והתפרסמה לתהילה ולתפארת.

אבל כשלעצמי ראיתי במצב חסרון עיקרי ויסודי לחינוך התלמידים והוא,

חסור תשמישי קדושה בעיר ובכל המדינה בכלל ובפרט בנוגע לתלמידים. שהציצית והתפילין שלהם רובם ככולם היו לא רק במצב ספק פסול.

ראשית, כתבתי לכ"ק אדמו"ר שליט"א ובארתי את המצב הנוכחי, וכי נכון לעניות דעתי להביא סופר לתיקון תפילין וכן ללמד את התלמידים אומנות סת"ם. התקבלה תשובה ועידוד מכ"ק אדמו"ר שליט"א. לאחר זמן מה בהשתדלות הר' בנימין נ"י גאראדעצקי בא"כח כ"ק אד"ש באה"ק ואירופה, עלה בידו להביא סופר מומחה ומושלם בכל, חסיד ותמים הר' ליב לוינ נ"י, מאה"ק למכנס. והתחלנו לסדר מקום וכלים לתיקון עורות וקלף, וכו'. וב"ה הצלחנו ונוסד ב"י ס לתיקון בתים, תפילין

ומזוזות, וכמה עשרות תלמידים עברו בבית הספר לסת"ם, ולמדו בשלימות את אמנות הסת"ם. כי כך היתה ההוראה של כ"ק אדמו"ר שליט"א שילמדו את כל הפרטים, כתיבה, תיקון הקלף והבתים. כי לכתיבה לא היה להם כל כך חשק ללמוד, כי עד שילמד הכתב והדינים כראוי, ועד שיצא מתחת ידו לכה"פ ג' מזוזות בלי שום טעות, היה יכול להתחיל לכתוב בשמות. אבל סוף סוף היו לומדים ב"ה גם זאת, כפי הוראת כ"ק אד"ש.

הבתים היו לומדים בקלות ומהירות יותר. גם תיקון הקלף והעורות לבתים ולרצועות. במשך השנה שהי' הרה"ח ר' לייב לעווין הסופר למדו כמה תלמידים והעיקר שאני תפסתי האומנות - וכאשר שלחו אותנו מהמדינה, כי היה מארץ ישראל - ב"ה הענין לא נתבטל, ולקחתי על עצמי והודות להשי"ת המשיכו בעבודה ונזדמן לי סופר מומחה בכתיבה מהכפרים, דוד אפללו שמו נ"י, ועוד אחד נוסף ציון מרצינו נ"י שגמר אצלנו דינים ואומנות הכתיבה. כי הי' מצויין בכתיבה, וב"ה הוציאו עשרות אלפי מזוזות ואלפי זוגות תפילין ושתי ספרי תורה נכתבו בזמן היותי שם. גם אחרי שעזבתי את מרוקו בשנת תשכ"ט עברו הם לקזבלנקה ומסרתי כל הכלים והמכשירים והידיעות שלי בזה להרה"ח ר' שלום איידלמן נ"י, שהיו ממשיכים עוד כמה שנים. באה"ק נמצאים כמה וכמה מהסופרים שלנו וב"ה, כפי השמועות, המה מהמובחרים. גם טליתים וט"ק וציציות הותקנו ע"י, כי לא הי' כלל המציאות. טליתים מצאתי בית חרושת קטן והי' עושה כפי ההוראות שלנו, והציצית היו נשים טוות את החוטים ואני הייתי שוזר אותם. בתוך הישיבה, וב"ה היו מספיק לתלמידי הישיבות דמרוקו וגם לצרפת שלחתי הרבה.

פגישה בכאזא באוצר התורה

מענין לענין, כדאי לספר מקרים צדדיים: בחודשים הראשונים ביקרתי כמה פעמים בעיר קזבלנקה, בבקרי את מוסד אוצר התורה. באחד הנשפים לאחר חום היום ורוח קרה על נפש עייפה, ישבנו בחצר משוחחים עם מנהל אוצר התורה ז"ל, ודיברנו על מצבו של בית הספר, ואגב סיפרתי לו מה שתלמידינו סיפרו בעברם בכאזא, אגב נסיעתם הביתה, כי פעמיים בשנה נהגו לנסוע הביתה, ובאשר היו נוטלים ידיהם לאכילה וכדומה, היו תלמידי אוצר התורה צוחקים עליהם, הרי רבי מיכאל לא נמצא פה. אמרתי לו כי אני מספר לו ואת בכוונה לטובת המוסד שידעו מהקורה אצלם. לאחר זמן מה, בביקורו של מר יצחק שלו ז"ל, שהיה חרדי ספרדי, עשיר ידוע, שגר באמריקה והי' מהעומדים בראש המוסד אוצר התורה דמרוקו ובעוד מדינות אחרות, ונסעתי לכאזא להיפגש איתו. התאכסנתי בבית ר' יצחק אלימלך ז"ל - איש ישר וחרד ה' לוחם מלחמת ה' נגד אליאנס והחופשים - עם מר יצחק שלום ז"ל כבר נפגשתי והכרתי אותו. למחרת, עשו סעודת קבלת פנים בבית אוצר התורה לכב' מר יצחק

שלום. יושב אני בבית ר' יצחק אלימלך ז"ל ואוכל ארוחתי והנה הגיע שליח בשם מר ר' יצחק שלו' והקומיטע, שאבוא להשתתף עימם. לאחר אמירת לחיים וכו', קם מר יצחק שלו' ז"ל ואמר: "רבי מיכאל, אבקש מכבודו מנהל של מוסד ליובאוויטש, שיביע דעתו והשקפתו על המוסר שלנו אוצר התורה" - כאיש ניטרלי, יכולים אתם לתאר מצבי באותה שעה - בפני כל ההנהלה של המוסד, ראשי הישיבה והמורים אומר: - שקר הלא אסור לומר, והאמת אוי ואוי... אך ב"ה ה' שפתי תפתח וכו' - עלה בדעתי ענין שעבר עלי בפריז עם הג'וינט, בעת שניהלתי את בתי החינוך של הרה"ח ר' זלמן שניאורסון נ"י. סיפרתי בקיצור את הענין, והנקודה העיקרית שהיתה נוגעת, והוא: יש שאלה עממית, מה חשוב יותר, אם נאמר על אחד שהוא הוציא ואמר דבר חכמה, או שנאמר שהוציא דבר שטות. עפ"י רוב בלי עיון, משיבים תיכף, בטח דבר חכמה. אבל האמת אינו כן, כשאומרים שהוציא דבר חכמה, היינו שאינו חכם, רק הוציא דבר חכמה האט זיך אויסגירעט א חכמה, אבל כשאומרים, הוציא דבר שטות, הרי להיפך, מלצם הוא חכם רק שהוציא דבר שטות. אחר הקדמה זאת כמשל, יכולתי להתחיל לדבר, ואמרתי באם שנאמר איזה שרטוטים טובים ויפים, הרי אין זה מורה על עצם המצב לאמיתו, ולהיפך כשרואים איזה חסרונות, הרי זה מורה על מוסד מיט פארדינסטן - אבל יש גם חסרונות וכמאמר החכם אהוב את הביקורת, כי היא תעמיד אותך על גובה רום אמיתי.¹⁶

ובזה התחלתי להביע דעתי בפה מלא באין הגדרות של פגיעה בכבוד וכדומה. והתחלתי מהמצב השורר בין הנוער העולה לא"י, שכפי השמועות, רובם מהעולים, עוד קודם שמגיעים לא"י, פורקים עול תומ"צ וממש משליכים הטו"ת בים ר"ל. והשאלה היא, איך זה? הרי מצוה גוררת מצוה וזה כמה שהי' מניח תפילין ובפרט אצל הספרדים שמתחילים בני תשע ועשר, וא"כ הרי זה כמה שנים שהי' מניח תפילין, הרי הי' צריך להיות חזק בדת, ואיך זה שבקל כ"כ מפתים אותם. אלא שכח הזה דמצוה גוררת מצוה בודאי קיימת בלי שום ספק וספק ספיקא, אבל זה בזמן שהמצוה היא מצוה עפ"י דין ודת, ז"א שהתפילין הם כשרין ומניחים אותם במקומן עפ"י דין וכו'. וכן הציצית. אבל לדאבונינו כשהתפילין ר"ל אינם כשרים גם בדיעבד, והנחתם אינם במקומן כלל, והציצית הוא חתיחת בגד של משי, והציצית הם מחוטים סתם ואינם ציציות כלל. אז הרי הפלא הוא להיפך, איך נתקיים עד עתה. ועוד ועוד כמה דברים, כמו נט"י שחרית - נעגל וואסער - ברכות השחר וברכת התורה וכו'. לימוד בלי השגחה על הנהגת הנז"ל על כל הפרטים שבינו לבין עצמו, אינו נחשב לכלום, וצריך להיות חינוך בדרכי היהדות. אז הלימוד פועל פעולתו, כי אין בור ירא חטא ולא ע"ה חסיד.

כשסיימתי דברי, הי' הס איזה זמן, וקם מר יצחק שלו' ז"ל, ואמר בקול של רגש יוצא מהרגיל: רבי מיכאל, אתה צריך לקבל את השגחת מוסד אוצר התורה.

השבת: הרי נשלחתי בשליחות מכ"ק אד"ש, ואינני בורח משדה המלחמה. אמר בטח בהסכם האדמו"ר שליט"א הרי אני חוזר לאמעריקא הנני דר לא רחוק מ- 770 ואהי' שם ונדבר ע"ז. אמרתי, אבל זה צריכים אתם לידע, שבאם אתם חפצים מנהל ומחונוך באמת, לא רק שם מנהל ומחונוך סימבלי, אלא שלא יהי' אף אחד רשאי להתערב

כיתת גן ילדות

בענין הלימודי קודש וחינוך, לא אזע ולא הדז'וינט וכדומה. וזה צריך להיות תנאי קודם למעשה. אחר איזה זמן הי' חילופי מכתבים עם כ"ק אדמו"ר שליט"א, הסברתי המצב איך שהוא לפי ראות עיני ושלא כך היא כונתם. ולפועל לא נעשה שום דבר. ונשארתי מנהל ישיבת אהלי יוסף יצחק, ושאר המוסדות כפי שיבואר עוד אי"ה.

התיסדות בית רבקה וסעמינר

על הפרק עמד ייסוד בית רבקה לבנות. אחר חילוף מכתבים והוראות מכ"ק אדמו"ר, הוסד בית רבקה לבנות בשם "בית רבקה אהלי יוסף יצחק ליובאוויטש". הזרעים היו בנותי תחיינה, לכתחילה בתור תלמידות ואח"ב כמחנכות ומלמדות

במסירה לבבית רגשית ופנימית. ובהצלחה גדולה נתפתחה הבית רבקה, הן בכמות והן באיכות. בלימודי קודש חצי יום, ולימודי חול חצי, ע"י מורים מומחים, כל הפרגרם של

בית ספר. ובהחצי יום הצליחו למלאות ולגמור כל הפרגרם בהצלחה מצויינת, מה שעשה רושם גדול בעיר.

בית רבקה

כמובן שבתחילת לימודי שנה החדשה נתוספו מספר גדול של תל' בכל הכתות הקיימות, ובתוספת כתה גבוהה יותר, באופן שבמשך איזה שנים הגענו לדרגת כתה של סעמינריום - היי-סקול - וב"ה הצלחנו להכנס לבנין הנבנה מחדש, ועל פי תוכנית של בית ספר מפואר. והסעמינריום הי' הולך ומוסיף כתה אחר כתה, עד גמר סעמינריום - היי-סקול - . כיתות של היי-סקול לא הי' בבית ספר אלינס, רק בבית ספר

סעמינר

העממי ליסעי. כידוע שהבחינות בסוף שנת הלימודים של סעמינר, עפ"י חוק ממשלתי, צריכים לעבור אצלם, בכל תנאי בחינות הקיימות, והיינו בבית ספר ליסעי, ז"א הבית ספר הגבוה העממי. ובכן גם תל' שלנו היו צריכות להרשם בזמנים הקבועים, עם כל הדרוש לזה כדי לעבור הבחינות, זה הי' דבר לא קל כ"כ שלא יוקבע ימי הבחינות בימי שבת או יו"ט. וכמה פעמים הי' נחוץ השתדלות גדולה בענין זה, וב"ה פעלנו בכל פעם שיהי' בסדר מתאים גם בשביל הבנות של אהלי יוסף יצחק, קרה פעם, שהי' כבר קבוע זמני הבחינות ומפורסם ע"י העיתון, ופרט אחד של הבחינות הי' קבוע על יום של יו"ט, והלכתי עם הרב ר' רפאל ברדיגו למנהלי הב" ס דליסעי, ופעלנו ב"ה שהוסיפו עוד יום א' של חול, באופן שהתל' שלנו לא הפסידו.

ר' מיכאל ליפסקער | לה

כדאי להדגיש, שהתוצאות של הבחינות מתלמידות הסעמינר שלנו הי' יוצא מהכלל לפי ערך, והיינו שהמספר של תל' שהוצבו לבחי' 75 עד 80 אחוז הצליחו. ובהצלחה גדולה. התוצאות של הבחינות היו מפורסמות בעיתון, ורשום מאיזה בית

כיתה של סעמינער וגי' פראפעסארים

ספר, ומודגש סעמי' אהלי יוסף יצחק ליובאוויטש, דבר שעשה רושם גדול בעיר, והי' נשמע קול הברה בעיר, סעמינר ליובאוויטש א טעט - ז"א בראש, הי' קידוש השם גדול, שהיו אומרים שההצלחה תלוי בהלימודי קודש, וזה דבר פשוט ומוסבר, שהתל' למדו לימודי קודש תל' לחוד בלי תערובות, בחורים וילדות יחד - כמו שאצלם - בכל הבתי ספר, והצליחו בלימוד חצי יום לימודי חול, הרבה טוב יותר מהלומדים כל היום רק חול. ובמילא מובן הקידוש השם שגרם בעיר, ושם הסעמינר לתהילה ולתפארת, דבר שהואיל לנו הרבה באירגון העבודה על להבא, בהשגת מורים על כל הלימודי חול,

מסיבה לחלוקת הפרסים

דבר שלא בקל הי' עולה לנו מקודם, אבל מאידך גיסא, הקנאה ושנאה כפשוטו - לא קנאת סופרים וכו' - התחילו להרגיש, ראשית ממנהלי הב"ס אליאנס, וגם ממנהלי הב"ס הגבוה ליסעי שרוב המורים והפראפעסורים היו משם, והתחילו לעשות קשיים - קונצים, להרשות להפראפעסורים ליתן שיעורים בבית ספר אחר, ולא נתנו לאחדים הרשיון.

הדבר כבר נכנס לענין של נצחון בין הפראפעסרים וההנהלה, ועשו קובלנא על ההנהלה בעיר הברירה, והצליחו בניצחון, ולא הי' לנו שום קשיים לקבל פראפעסרים כמה שנחוץ לנו והמשכנו בהצלחה גדולה ב"ה.

מסיבה לחלוקת פרסים לתלמי סעמינער בהשתתפות של פראפעסארים

שערוריות בקשר לסמינר-היי סקול

אך אחת, עוד עמדה לנו בדרך להמשיך העבודה בשלוחה. כנזכר לעיל שבבית ספר אליאנס לא הי' אצלם כתות של היי-סקול - סעמינר. ואצלם היו לומדים יחד, בחורים ובחורות - מיקסט -, וכשגמרו שם והיו צריכים להכנס לכתות סעמינרים הבחורות היו עפ"י רוב נכנסים לסעמינר שלנו. אבל עבור הבחורים היתה בעי', עד עתה למדו באליאנס שבשבת ויו"ט לא היו לומדים, וכעת לילך לליסעי הרי שם יהיו מוכרחים לילך גם בשבת ויו"ט. ובכן עמדו עלי בלחץ מכל הצדדים מצד ההורים וגם מצד החכמים, בטענות ותביעות כי זה ממש פיקוח נפש והצלת ידי ישראל מחילול שבת. והרי הם כבר לא ילדים, כבר מבוגרים והרי הם חוץ מהבית ספר נפגשים ומטיילים יחד. ומה בכך, ישבו בשולחנות מיוחדות לא ביחד. והלחץ הי' גדול.

והשבתי להרבנים החכמים, שקרוב יותר שנפסיק גם עבור הבנות, מלהמשיך בתערובות יחד, בהמשך הדיבורים עם החכמים אמרתי שזה לא רק פרינציפ שלנו, יש לומר שזה איסור דאורייתא. מה? איסור דאורייתא? איפה.

ואמרתי הרי כתוב (שמות י"ב ל"ז), כשש מאות כו' הגברים לבד מטף, יש מסרה על מלת לבד לבד, בקמץ, ומהו ההפרש אם אומרים לבד, היינו שאז הוא הפירוש - הגברים לבד: שגברים צריכים להיות לבד. ואחר איזה זמן כשהי' נוגע הענין הזה לגן ילדות שסדרנו בשביל בנות, כמו הכנה לבית רבקה, חזרה הבעי' עוד הפעם בנוגע לילדים גיל גן ילדים ובקשו להכניס איזה ילדים מצד טעמים משונים. אמרתי, הרי המסרה אומרת שהגברים לבד מאיזה גיל? מ ... טף: - אמרו הם האם זוהי כונת המסירה? אמרתי ומדוע לא? הרי המסרה מוסיפה איזה דבר. יש לכם פירוש אחר? הרי

מפורש אומר, הגברים לבד. מ... טף - מגיל טף. והצלחתי בזה ב"ה, והפסיקו מלעשות לחץ, כי הבינו שהדבר מופרך לגמרי. ע"כ.

תיקון חדר של לאבארטואר בסעמינר

הסעמינר - הייסקול - הי' הולך ומתפתח, והי' נחוץ שהתלמידות יעשו בחינות של סיאנס, וע"ז נחוץ כלים ומכשירים שונים, ובלעדי זה אי אפשר שיצליחו כראוי. והיתה הצעה של הפראפעסאר המלמד בהסעמינר, הלימוד הזה, שיבואו אצלו פעם בשבוע או שבועיים ואם נחוץ למכשירים שאצלו לא יש, ישתדל לפעול בהבית ספר של העיר - ליסעי - שתהיינה נוכחות שם. כי הלימודים אצלינו היו בסדר הפראגראם של הליעסי, בכל הפרטים. אבל זה לא מצא חן בעיני שהתל' שלנו תלכנה לשם ואצלו. והצעתי לסדר חדר לאבארטואר אצלינו על אתר. חדר המתאים עפ"י חוקי הממשלה. ז"א לא בתוך הב"ם שלא יהי' שום חלון או פתח פתוח לחדרי הלימוד, ולהצלחתינו הי' לנו חדר כזה, לצד החוץ, וכניסה מיוחדת. ואמרתי לו שיעשה רשימה מהמכשירים הנחוצים ביותר בשנה זו. איזה מכשירים שעולה סכום גדול אמר שיביא משלו. וב"ה התחלנו לאט לאט, ובכל שנה מוסיפים מכשירים לפי דרגת הכתה שפסעה קדימה וכן דרגה אחר דרגה, עד שהוסדר חדר משוכלל בכל, בכל הדרוש. וזה קנה שם בכל העיר, שהסעמינר אהלי י"י ליובאוויטש, משוכלל בכל. ובאמת זה הי' ג"כ אחת הסיבות שהתל' שלנו הצליחו הרבה ובאופן נפלא, לגבי בתי ספר אחרים שהיו בעיר מכנס. איזה בע"ב דהעיר נדבו ביחוד ע"ז סכום מסויים. ובגמר שליחותי, כשעזבתי את מרוקו העבירו הכל לקאזאבלנקה, להסעמינר דשם.

וכך מפעם לפעם מה שהוא אחרת. הבנות נתעוררו לנסוע לצרפת לבית רבקה לסעמינר דשם, ומספר בנות כבר נסעו. פתאום שלחו אחרי מהממשלה שאבוא אני, ואבי הבת שהגישה דרישה לנסיעה לצרפת, ואחד מהקאמיטע, שנבא אצל הגאווערנער. כמובן אז עס ווערט אביסל קאלאמוטנע. הלכנו בזמן המיועד. כשהגענו אצל הסגן של הגאווערנער, אמר שהגאווערנער בעצמו חפץ לדבר אתנו. כשנכנס וישב התחיל לדבר מהענין של נסיעת תלמידות או תלמידים לצרפת, ומה זה ועל מה זה, הרי יכולות ללמוד פה וכו'.

אחר איזה רגעים אמר, נדבר גלוי. חושבים אנו שכל אלו מהתל' בנים או בנות שהולכים לצרפת, זה בשביל נסיעה לא"י, ואמר זה כבר בקול ותנועה של רגש. כשגמר, אמרתי אם זאת היא הבעי' יכולים אתם להיות בטוחים שאין בזה שום יסוד. זה ידוע לכל, שעניינינו הוא לחנך את התל' יהדות ודת. וידוע שאלו שהולכים לא"י עוד קודם שמגיעים לשם עוזבים ר"ל את היהדות ונעשים חפשיים. אמר זה מפני שנעשים מדעריניים. אמרתי, האם מדרני זהו איזה מציאות לעצמו, האם מדתיות משנה הדבר. למשל, באם אחד הזמין מנגר בית שינה, והדגיש שיהי' מדרני, וכשבא לקבל ממנו נתן

לו בית אכילה - סאלאמנזשע - אמר לו, מה זה? הלא בית שינה הזמנתי, אמר הרי בקשת מדמי, האם זה תשובה, האם מדתי' משנה המציאות, מה כוונת כבודו אמרתי, יהודי מדרני, ובאם שעוזב את היהדות ר"ל, על מה חל המדרניות. מדתי הוא רק שם תואר על איזה מציאות הקיים. נשאר חושב מעט, ואמר לי תלך ותאמר זה לאחיך ותסביר להם זה. אמרתי האם במשך הזמן שאני נמצא פה דרשתי באיזה בהכנ"ס. לא זוהי מטרתנו, המטרה שלנו היא ללמד ולחנך התל' תורה ודת. וחוי' מזה אין לנו שום עסק בעניני העיר.

אז נפנה להסגן שלו ואמר שימלאו את הניירות של דרישה לנסיעה, השיב הרי כבר נמצא מוכן ונתן לו את הניירות, וחתם, ז"א שהסכים ונתן הרשות, וב"ה שדברי נתקבלו אצלו. ומאז הביטו עלי בעין אחרת לגמרי, וספרו לי נכבדי העיר שהוא דיבר עלי וסיפר להם מהלך הוויכוח והמשל שאמרתי לו, והתקבל אצלו לטוב, הודות לה'. מעפיזאדים כאלו, כאילו רק צדדיים כזה דלעיל, ועוד אחדים שאביא ואספר, הוחזק מצבנו בעיני הממשלה ובעיני העם. והמשכנו עשרים שנה ב"ה בהצלחה.

האיומים לא עזרו

עוד מעשה שהי': בת אחת שחפצה להתקבל אצלינו, אבל לא הצליחה בעקזאמען בחינות בהבית ספר שלמדה, ולפי המחברת שלה היתה צריכה לכפול הכתה עוד שנה. ועל פי חוק, אינה יכולה להכנס לכתה גבוהה יותר אם רשום וחתום שצריכה לכפול, אבל ההורים באו אלי שאקבל אותה, בטענות משונות, שבזמן החופש למדה ונתקדמה, ותוכל להכנס לכתה הגבוהה. והשבתי שזה דבר שאי אפשר בשום אופן, והאב באחת שצריך אני, כי הוציא הרבה כסף ע"ז, וא"כ, ובכן אני מוכרח לעשות זה. השבתי לו לא באלף. והוא אלים גבר, שבעיר מתפחדים ממנו. כאשר ראה שאיני מסכים, התחיל באיומים, שיעשה ויעשה, והתרה בג' אנשים, היינו המשגיח הרב יצחק

קבוצה ראשונה שנסעו לברינוא, צרפת :

נסים בן אסתר סמול, אהרן בן יאקוט כהן, אהרן בן סעדא כהן, דוד בן פריחא עבו, נסים בן עזיזא אמסלם, אברהם בן מרים כהן, אהרן עזזו אמוייל, מאיר בן מסעודא זנו.

סבאג ז"ל, והמורה ר' שלמה טו' וביתי תחי'. ואמר באם שאני לא אסכים, אזי הוא מוכן לעשות מה שיעלה בדעתו. הרב ז"ל גם המורה נתפחדו, ואמרו לי שהוא ר"ל יכול לעשות מי יודע מה, ואפשר שנכון לותר. אמרתי שלא יואילו שום איומים, וחשבתי שצריך אני להודיע זה להקאמיסער בעוד זמן במילא אף גם אם ילשין איזה הלשנה, יהי' בטל ומבוטל מלכתחילה, והלכתי אצל אחד מהקאמיטע להתיעץ ע"ז. אמר לי, אמת שהוא איש קשה ר"ל, אבל להקאמיסער אינו צריך, מספיק זה שספרתי לו. למחר רואה אני שהוא מסתובב אצל הישיבה, ז"א אצל המשרד שלי, שלחתי אחד מהמורים, לקרא אותו. הוא חשב שכבר מוכן אני להכנע לפניו, כשנכנס אמרתי לו לישב ושלחתי אחר הר' ר' יצחק ז"ל וזה המורה טו' שיחי', ואמרתי לו, האם יודע הוא - ששנטאז - היינו לחץ באיומים, זה אסור עפ"י חוק, ודבר חמור ביותר, ובכן, אם לא יפסיק את האיומים והלחץ נגדי או נגד מי שהוא מהמוסד, הריני מתרה בו בפני עדים, ואמסור למשפט, וחפצי ותקותי שבזה יוגמר. וב"ה שבאמת, בזה נגמר הענין ולא היו שום תוצאות אי נעימים, וכולם שבחו והודו ואמרו כל הכבוד, שבזה נתפטרתי מדברים כאלו והדומה, כי באם שהייתי משתכנע פעם, יבא פעם שני מזה גופא, או מאחרים אבל ב"ה זה הי' מספיק על כל משך השנים, וכאשר אמרתי לא, הי' מספיק.

מאורע עם תלמידי הישיבה

וקודם לזה, הי' מעשה עם תל' הישיבה. כאשר התחילו תל' לבוא באו כמה תל', גם גדולים מאוצר התורה. הסדר הי' כבר מסודר, בענין של שינה ואכילה לפי ערך האפשריות, בנוגע לאכילה הי' הסדר, שכל השבוע היו אוכלים בישיבה, היו שתי

הר' בנימין גאראדעצקי בוחן התל'

תמונה כללית אצל הישיבה

מבשלות ומסודר לפי ערך. על שבת קודש הי' הסדר שהתל' הלכו לבעלי בתים, היו בעלי בתים שלקחו ב' דג' תל', וזה הי' כבוד אצלם, וכך הי' נוהג הסדר, כשבאו מספר תל' מקאזאבלנקה מאוצר התורה. אחר איזה שבועות התחילו לבלבל, שאינם רוצים לילך לבע"ב, ולאט לאט התחילו לדבר בתקיפות וסבבו אותי באמצע החדר, בתביעות ותקיפות. השבתי שזה דבר שלע"ע אי אפשר לשנות, הן מצד המקום ובעיקר מצד אנשי העיר, ואמרתי שמי שאינו מסכים ואינו מתאים לו יכול לעזוב, כי אני לא הזמנתי ולא שלחתי אחריהם. ולא יחשבו, לעשות פה אצלינו שביטה - סטרייק - כמו שעושים באוצר התורה. נסיתי להסביר והם באחת. שלחתי אחר הר"ר יצחק סבג ז"ל והמורים שיחיו, ואמרתי להם, היות שהם עומדים בתקיפות ואינם חפצים לשמוע ולקבל מה שאומרים ובכך הישיבה נסגרת וכולם צריכים לעזוב את הכתות, ולצאת. והתחילו לאט לאט לצאת עד שיצאו כולם גם המורים, לכתחילה המורים נתפחדו, וגם הר"ר יצחק ז"ל, נבדל לחיים. כשיצאנו, סגרתי הפתח, וכשנתפזרו מעט מעט פתחתי הדלת ושלחתי אחר מורה אחד, ונכנסו, גם הר"ר יצחק ז"ל ואמרתי להמורה, שיכניס לי אחד אחד, לקחתי דף ניר, וכתבתי שהנני פותח ישיבה, וסדרי ותנאי הישיבה כך וכך הם. ובאם שישר בעיניו ומסכים, יחתום שמו. וכך נכנסו אחד אחד, וכולם חתמו וקבלו הסדר, וכך עברו עשרים שנה בלי שביטות ובלבולים ב"ה.

הצלת נפשות

כנז"ל, סוג התל' ומצבם בגשמיות ורוחניות, זה הי' ממש הצלת נפשות מן התהום גשמי ורוחני, היו צריכים לרפאות אותם מכל מיני חולאים, חולי הראש (לטעין) צרעת הראש, ר"ל, - טראקאם, - חולי עינים, ר"ל, לרוחצם ולהרגילם להתרחץ, והיו מיקרים כאלו לא יאומן כי יסופר.

וננסה מעט מעט לספר ולתאר בלי הגזמות ושיפור, כי די והותר המצב היבש, כמו שהי'. והנה, התל' מהעיריות הקטנות היו באים בלבושים שלהם, דהיינו - זעלאביא - והוא חלוק עליון - כמו קיטל - לק'שחור, ז"א כשלבש אותו הי' לבן, ונשחר. כנראה שהענין דלרחוץ ולגהץ לא הי' במדבר שלהם. ראשית כל היו צריכים ליקח אותם למרחץ להחליף הבגדים, עם מכנסים וכותנות. והי' מקרה פעם, בחזירתם של הילדים מהמרחץ, הי' אחד בוכה ובוכה, ואי אפשר הי' להרגיעו. כאשר התחילו לחקור מה ועל מה, נתגלה, הם באו שני אחים, וזה הקטן בוכה שאינו מוצא את אחיו ומראים לו הרי הוא אצלך, אך אינו מכיר אותו, ורק בוכה. עד שאחד מהמורים המציא עצה, הביא את הסמרטוטים של האח והלבישו אותו, אז שבה רוחו ונרגע, כי הכיר את אחיו.

דוגמא א': כליפא כנפו

דוגמא מתל' א' כליפא כנפו שמו, שהביאו אותו מכפר אחד אחר אגדיר. זה הי' כאשר הר' עזריאל חייקין שי' חתני נסע לכפר זה מאגאדיר, כי ספרו שיש שם איזה יהודי, ומצא שם בבהכנ"ס אחד בחור שהי' יושב ולומד בפני אור החור שבכותל שהי' דולק שם נר תמיד. לתאר את המהות של הבחור הזה כמדומני שלא יעלה בידי בשלימות, אבל ננסה להעלות על הכתב. זה הי' כבר בחור אחר בר מצוה, וידע כבר ללמוד מעט משניות ואשר ע"כ שלח אותו אצלינו למכנס, אולי יעלה להצילו בגשמיות ורוחניות. הי' כפוף ראשו בין ברכיו, ממש, כי מקום ישיבתו שם אצל החור הי' מוכרח לישיב כפוף, ומלידה הי' ג"כ אי נורמלי בגידול האברים, חולי צרעת הראש, ועוד ועוד ר"ל. הדיבור שלו הי' בלחש כ"כ כנראה מצד חלישות ואי התפתחות, כשהגיע למכנס, וראיתי אותו רעדה אחזתני, הי' אצלינו רופא תמידי, יהודי ספרדי ד"ר אלאוף שמו. כשבקר אותו - זה הי' כבר אחר שנתרחץ במרחץ כמה פעמים, והחליף לבנים, ובכל פעם ממש ביום אחד נעשו הלבנים שמנים, כמו טבול בשמן - אמר מה יכולים לעשות לו. אמרתי תעשה כל האפשר והקיים ברשות המעדיצין, לחזקו

חדר אכילה

בוויטאמינים. השיב, ננסה. והתחילו לטפל בו להכריחו לאכול, ולקבל כל מה שהרופא נתן, וב"ה הצלחנו.

הי' יושב בסוף השולחן בכיתת גמרא, דומם ושותק. במשך הזמן עוד נתגלה שיש לו גם חולי הנופלים ר"ל, היו שם בחורים שידעו איזה סגולה, להרגיע תיכף. והיינו להניח תחת ראשו איזה מפתח ברזל, וזה הי' מועיל שהי' מקיץ במהירות ואינו מתיגע כ"כ. במשך הזמן הוטב מעט והתחיל להתיישר ולקבל צורת אדם ישר לפי ערך. התחיל לדבר בקול מעט והי' הולך ומטיב בחסדי השי"ת. כרגיל בישיבות, היו בין התל' כאלו שהיו משחקים ממנו מקנטרים אותו. פעם נכנסתי לבהכנ"ס וראיתי איך שאחד מקנטר אותו, ועד שנגשתי אצלם הנני רואה איך שהוא בעט אותו ברגלו, וזה ברח ממנו. שמחתי שמחה גדולה, באמת, כי ראיתי שנכנס בו רוח חיים, וכן הי' באמת, ונעשה שינוי עצמי במציאותו, כך נתפתח לאט לאט עד שפעם התפלל כבר בתור שליח ציבור, וקרא בספר, ובקול נעים מסודר, הודות לה'. הי' לו אב שם בכפר ואחות נשואה, עניים מרודים. האב התחיל לבלבל אותו במכתבים שיחזור אצלו וכאשר גילה לפני זה, אמרתי בשום אופן, יבא הוא לכאן. וכך הי', הוא נתקדם בלימוד באופן מצויין, ונעשה מורה לכתת ילדים דרגת משניות, נשא אשה והוליד בן, ואחר איזה שנה נסעו לאה"ק, והיו לנו ידיעות שנתנו לו משרה להשגחת הערוב. זה הי' ממש הצלת נפשות בגשמיות ורוחניות, בלי שום הגזמה, הודות להשי"ת.

חדר האוכל. חגיגת בר מצווה לתל'

דוגמא ב: א בעל-שם'סקע מעשה

עוד דוגמא בהתקדמות והתפתחות הישיבה, הרי היו צריכים לנו תמיד מורים וראשיישיבות. להכיתות גמרא תוספות, נזדמן לנו מורה ממראקעש, בשם שיטריץ, הראוי ללמד כיתה של גמרא - ניט שלעכט. אבל הוא הי' לו אח כבן שש עשרה, חולה ברגלים והולך על מקלות והוא המטפל בו, ומה לעשות. בלימוד הי' טוב, מתאים לכתת גמרא תוספ', אך נחוץ הוא לטיפול מיוחד, החלטנו שיביא גם אותו לישיבה. וכך הי', כל השבוע לא הי' שום פראבלעם, וגם בשבת סדרנו שיהי' אצלינו לא רחוק מהישיבה,

ותשמעו מעשה, ניסית ממש. בכלל הי' מזמן לזמן מבקר הרופא וגם הי' אצל רופא מומחה, ד"ר דורנעט פראפעסאר גדול והי' לו קליניק שלו, אבל כולם היו בדעה אחת שאין תרופה לרגליו. והנה פתאום קרה מעשה, במכנס, שהותחלה מגיפה בין הגוי' הערבים, חולי של מגיפה על הרגלים, ומיום ליום היו מתרבים יותר ויותר ותרופה לחולי לא מצאו. המצב רוח בעיר, הי' כבר ניט פריילעך, שהגוי' התחילו לחשוך את היהודים, שיד ישראל באמצע, כי בין היהודים לא הי' אף מקרה אחד של החולי ר"ל. והודות להשי"ת שבעוד זמן מצאו שורש וסיבת החולי, ובמילא גם הסיבה מה שבין היהודים לא היתה. מצאו, שהחולי באה מהשמן זית שאינו מנוקה, שמן שחור ממש, שרק הגוי' משתמשים בו, והחולי באה מצד שאיזה חברה של גוי' היו מערבים בתוך השמן זית, שמן של מכוניות שהי' בזול יותר.

איך שיהי' המגיפה היתה גדולה, מספר גדול של ערבים נפלו מרגליהם, באין תרופה לרפאותם, הזמינה הממשלה ע"י אזע, רופאים מכל העולם ממש, רופאים מפורסמים מחולי רגלים. פעם בביקורו של התל' שלנו באןע דמכנס, אמרה בחורה אחת העובדת באזע שכעת יש הזדמנות מצויינת להבחן ע"י רופאים גדולים, אבל ע"ז צריכים לנסוע לקאזאבלאנקא, כי שם הם נמצאים בא"ע, והזדמנות כזו לא כדאי להחמיץ. כמובן, כשספרו לי את הענין, סדרנו לו את כל הנחוץ לנסיעה ושם בכאזא מקום קרוב לאזע בקומה א', המתאים למצבו בניירות דאזע דמכנס, ובבקשה להבחן ע"י הרופאים, הנמצאים שם מומחים על חולי רגליים. הקיצור, נבחן אצלם והם נתעניינו אתו פעם ושתיים, והציעו לעשות ניתוח על. רגל אחת, ובאם יצליחו אז יעשו גם על רגלו השני', וב"ה היתה הצלחה גדולה על שתי הרגלים, ונתרפא, הודות להשי"ת. נו? איז ניט די גאנצע מגיפה געווען צוליב דעם תל'? כל המגפה של מאות ואפשר אלפים ערבים היתה בשביל רפואת התל' הנ"ל.

דוגמא ג: מגפת אפענדי

גם מעשה פלא הי' עם התל' הקטנים עפ"י רוב, ז"א עד בר מצוה. שאחר איזה זמן קצר בואו לישיבה נפל למשכב בחולי אפענדיציט, ונעשה כמו מחלה מדבקת, וזה שטות לומר, אבל מעשה שהי' כך הי', והי' לנו חדר בבית החולים במחלקת היהודים, שמשך זמן הי' תפוס בתל' שלנו שנים שלשה, אלו יוצאים אחר הניתוח, חוזרים לישיבה, ואחרים תופסים מקומם. נעשתי כבר מומחה, שעד ביאת הרופא, הייתי כבר מחליט חליו. אפענדיציט. הרופא הי'. צריך רק ליתן הפתקא להכניסו לבית החולים, ועשיית הניתוח. והדבר הי' לפלא, מהי הסיכה, שבבואו לישיבה מתגלה החולי, הרגפא הי' מתפלא. פעם בהיות הרופא אצלינו, אמרתי לו, חושבני שמצאתי הסיבה. אמר, איך? אמרתי לו, פשוט, החולי כבר הי' לו מזמן רב, אך בהיותו בביתו הי' חצי רעב בכטן רק, ולא הי' מרגיש, כי לא הי' דוחק אותו על האפענדיציט, כאשר בא אצלינו ומתחיל

לאכול לשובע ואפשר עוד יותר מזה, התחיל להרגיש הכאב, פשוט. והודה לי הרופא בפה מלא, שזהו האמת. כי חולי האפענדיציט אינה חולי פתאומית. כך עברו אצלינו כמה עשירות תל' הניתוח, וב"ה כולם נתרפאו יפה באין שום תוצאות נמשכות בחזירתם.

עוד תלמיד אחד, מרסינו, מדובדו, עשינו לו ניתוח על רגל שהי' מעוקם חלק התחתון של הרגל מקטנותו והי' כבר כבן חמש עשרה, ועשו לו ניתוח ונתרפא ב"ה, ויצא מכלל פיסח ובעל מום. ומובן שזה הצלת נפשות ממש. אחר כל זה אינו מוזר, מה שלאחר שנסעו לאה"ק מספר מסויים מהתל', גדולים וקטנים, עם הוריהם, הסופרים הודו והיו אסירי תודה על מה שעשינו עבורם. אחדים כתבו בזה הלשון: לא מצאנו בא"י רבי מיכאל כזה שיטפל בנו, בשעת מעשה, לא הרגשתי בזה איזה יתרון, כי הדברים היו רגילים ומה בכך, כי היו עוברים וחולפים, ואחרים באים במקומם. אבל כעת בעת רשימותם על הניר בכתב, ובאסיפתם בהכרזה פחות או יותר יחד, הנני רואה ב"ה שנעשה באמת דבר ממשי, וראוי לשבח ולתהילה. הודות לה' על העבר ונעשה, לטוב.

מבצעים

כעת נספר מעט ע"ד פעולות וענינם כעין מבצעים, המכונים כעת בשמם.

א. מבצע חינוך! כבר נרשם פחות או יותר, כי כל הפעולות כולם היו בתור ואופן של חינוך.

ב. מבצע תפילין! עוד קודם שהוסד הבית ספר לסת"ם כנ"ל, הי' זה מתחילת בואי למכנס, ואדרבה בשנה ראשונה הי' זה ביותר, כי הייתי מתפלל בבתי כנסיות דשם, וכאשר הייתי רואה אחד שהתפלה של ראש מונחת בין העינים ממש, רוצה או אינו רוצה, הייתי מוכרח לומר, ועפ"י רוב לתקן הקשר. מי הכריח אותי? המצפון, השליחות! אבל זה לא הי' כל כך פשוט. אומרים, אחד שנים, נו. מה יש. מישרים לו התפילה, מתקנים הקשר. אבל כאשר זה כמעט רובם ככולם כקטן כגדול, ראשיכם זקניכם כר. לי בעצמי הי' כבר מעט אי נעימות, והצרה עוד הי' כי אצלם עושים הקשר שנמשך, והנני מתקן, ואחר איזה זמן או למחרתו, הנהו ממשיך לפי רגילותו, ומתרחב, ויושם על אפו. וכמה מהם הייתי מוכרח לומר להם שהתפילין אינם בסדר, גם בחיצוניותם. ומובן לכל מצבי, איש זה, אשכנזי וכו' והכל אינו ישר בעיניו. (ועד שנמצאו כאלו שהתחילו לשזור ולחפש שאינני צודק, וכאלו שאני חפץ ח"ו זיי אראפפירן מן הדרך הישר, או מהמנהגים שלהם. ונתודע לי הדבר. כנז"ל שהי' אצלינו תפארת בחורים שהיו באים בכל ערב ללמוד. פעם בא אלי אחד מחברי תפארת בחורים, ומראה לי השו"ע באר היטב, הדין של הנחת תפילין, "ובאופן שילמדינו רבינו", ומראה לי שהרי מקום הנחת השל ראש צריך להיות למטה מצמיחת השערות, ולפי שהוא מתרגם את

השו"ע בפנים עולה לכאורה כך, כמו שהוא אומר. אבל הרי בפועל אינו ולא יועיל שום פילפול, ודיוק מהלשון, הרי הדין אומר עוד סימן מקום שמוח של תינוק רופס, התחלתי לבאר לו הדין בפנים, וכמו שאני מבאר לו עולה יפה כפי האמת. ובתוך הדברים הרגשתי שאינם יודעים בפרטיות, מה זה תיתורא ומה זה מעברתא וכו', והתחלתי לבאר לו שהמעברתא אינו בחשבון הריבוע, ובמילא חלק התייתורא שמדברים, אינו החלק שאצל המעברתא אלא שכנגד, וחלק זה צריך להיות בסוף צמיחת השערות ואז סרה התלונה עלי, וח"ו איני רוצה ח"ו להכנס בשינוי מנהגים, כי זה דין ברור, ואינו תלוי במנהגים וחילוקי דיעות, ובבקשה תלך ותסביר שם בבהכ"ס שאתם לומדים, ותוציא הטעות ממוחם ולהוציא הדמיון, שבא איזה אשכנזי, ורוצה לשנות את מנהגם, וכדומה. וב"ה הצלחתי גם בזה ובעתו וזמנו הושתק הענין בתחילת שזירתו, ושלום על ישראל. וכך עוד כמה וכמה ענינים. וב"ה עלה בידי להוכיחם שאין זו כוננתו לשנות איזה מנהג אפילו כמלא נימא, אם הוא לא כנגד הדין, ח"ו).

ובעיקר, הקושי בהמצב. טוב, הוא מסכים להחליף התפילין, אך היכן יקח אחרים, לא הי' המציאות בנמצא. כי זה הי' עוד קודם שהי' אצלינו תפילין, ואח"כ כשהי' כבר אצלינו תפילין, הרי יש לו מקום לחשוב שיש בזה איזה מחשבה אחורנית. איך שיהי/כל זה לא פעל שום חלישות ושינוי והייתי אומר ועושה מה שנכון וישר לעשות לתקן שלו או להחליפם בחדשים. והמצב של התפילין, וואס מען האט זיך אנגעטראפן, בבדיקת ותיקון התפילין הישנים, אין לתאר ולבאר, והוא רחום יכפר כר. ב"ה המשכנו ופעלנו הרבה, התפילין שלנו היו עור אחד עם המעברתא, לפי ערך תפילין מהודרים, ובזיל הזול. וכן המבצע מזוזה, היו שני אברכים מהתפארת בחורים שלנו, שנדבה ליבם לעסוק בענין בדיקת המזוזות בעיר. אחר העבודה היו חוזרים על הבתים לבדוק המזוזות, היו מביאים לנו המזוזות הישנות לבדיקה, ובאם שצריכים להחליפם בחדשים היו הם המטפלים בזה, מספר מזוזות הי' תמיד תחת רשותם. ואחר איזה זמן, אחד מהם נסתדר בעיר ראבאט עיר הברירה, והי' ממשיך שם המבצע מזוזה באופן נפלא, והצליח הרבה בזה.

ג. מבצע ציצית! גם ציצית לא הי' בנמצא ציציות כשרים, וב"ה הצלחתי להמציא, נשים שבאו מהכפרים שיודעות לטוות, טוו את צמר העזים, ואני המצאתי לשזור כפול ארבע, ציצית כשרים עבור הת' דמכנס ואח"כ גם עבור כל הת' שלנו וכן שלחנו לצרפת ועוד, גם נתקשרתי עם בית חרושת קטנטנה, ועשה בשבילנו ט"ק של צמר וכן טליתים, לא גדולים הרבה, עבור התל'.

ד. מבצע צדקה! בראותי ולמדתי את הפסיכולוגיה של התל', ראיתי שרובם ככולם יודעים רק תן תן. אמרתי לעצמי, צריכים לעשות כל האפשר ללמדם לקיים בעצמם התן, לא רק לומר תן. וסידרתי שבכל יום הי' תל' עובר עם קופה בין השורות של התל' בעת תפילת שחרית, וכך נתרגלו ב"ה ליתן צדקה.

זכורני, פעם בעת ביקורו של מר אבראמאוויטש מהדזוינט עם עוד אחד, ובראותו זה, אמר שכבר הדזוינט לא יצטרך לעזור. אמרתי לו שהקופה הזאת היא לא כ"כ וואס וועט ארויסגיין פון איר, אלא העיקר זאל אריינגיין אין איר.

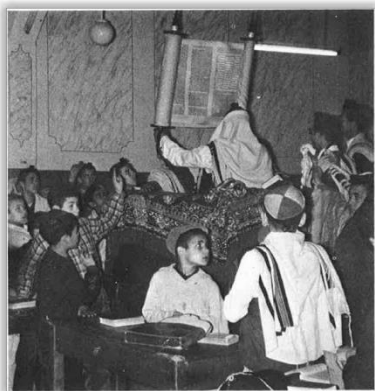
ואז ג"כ מענין לענין, נמשך מדובר ע"ד המצב הגשמי של התל' שניכר שינוי גדול בהם, וגם ההלבשה שלהם שמביאים אתם, הרבה יותר חשוב מלפנים. אמרתי להם, בטח וב"ה נראה לעין, וג' סיבות בדבר, אמרתי. א) כאשר חלק הילדים שבמשפחה נמצאים בישיבה רוב השנה, ונותנים להם, חוץ מאכילה שתי' וכל הצטרכותו, גם הלבשה, במילא בשוכו הביתה על החגים נמצא אפשריות ויכולת ביד ההורים לעשות לו איזה בגדים לכבוד יו"ט. ב) מקודם בהיות הילד אצלו בעיירה או בכפר לא ראו ההורים נחיצות לבגדים יותר חשובים, על מה? להיות מושלך בעפר וחול כל היום? אבל כעת כאשר הילד חוזר מהישיבה, מלובש כבן אדם, נקי ומסודר, כבר רואה נחיצות ותועלת. ג) וזהו העיקר. בזכות התורה, שהילדים לומדים, ההורים מצליחים, והי' אם שמוע תשמעו כו' ונתתי כו' וכו' ואכלת ושבעת. וב"ה, שמחים אנו לשמוע, איך ששינוי המצב לטוב, כבר נרגש ונראה לכל.

קנאת סופרים

וכדאי גם לספר, אגב, מהנעשה מחוץ הד' אמות דליובאוויטש, שהקנאת סופרים אבל לא מהסוג דמרבה חכמה, התחילו ג"כ לבוא למרוקו, - ובמקרה, כשהייתי בפאריז על חג הפסח, כי משפחתי יחיו היו עוד בפריז, הייתי בחנות אחת, ואחד מיישיבת בית יוסף סביבות פריז. עומד וקורא מכתב מה שכותבים להם מאמעריקא, ארה"ב,

שישתדלו לשלוח בהקדם ר"י מחנכים למרוקו, כי באם לאו, ליובאוויטש יתפוס כל מרוקו, והוא לא הרגיש או לא ידע, שאני הוא זה שבמרוקו, וכשחזרתי למרוקו אחר

בית הכנסת. הגבהת ספר-תורה

חג הפסח הרי כבר הגיעו איזה אברכים מבית יוסף דצרפת ובאיזה עיירה קטנה עשו איזה ת"ת אן א טעם און אן א ריח. והדזוינט בשום אופן לא הסכים לקבלם, והמרבה חכמה לא נתקיים. אחר איזה זמן בא אחד מאנגלי' הר' בנימין פעלץ, ועשה איזה מוסד בעיר ספרו, מיט א פלאן און פראזעקט. ופעם בהיותי בקאזאבלנקא אצל הר' שלמה מטוסוב שיחי' שהי' כבר בכאזא ועשו ישיבה וב"ר, והי' שם גם הר' בא"ג שיחי' והר' בא"ג אומר, דאס איז מענטשן מיט א פלאן מיט א סדר, כי נפגש עם זה הר' בנימין פעלץ שיחי' וכנראה שהראה לו איזה פלאן על הניר, אבל בפועל עדיין לא הי' שום

בית הכנסת

דבר.

אמרתי להר' בא"ג שיחי' מה ראיתם, חכה איזה שעה ואני אסדר לך פלאן וסדר כזה ואפשר יותר נעלה ונפלא. אל יתהלל החגר כמפתח. ווי מען זאגט: ניא קאזשי האפ פאקא ניע פערעסקציל - זאג ניט אפ איידער ביסט איבערגעשפרונגק. כי זה הר' פעלץ די' אצלי במכנס, ודברנו שעות ארוכות, ואני אמרתי לו שכך לא יצליח, ער וועט ניט מאכן דיא מראקאנער קינדער פאר איינגלאנדער, כי לא זה הוא התכלית, לשנות טבעם באכילה, שתי' והלבושה. הוא הלביש אותם בקאסקעט אנגלי, והיא, הרבנית

שלו, היתה מלמדת אותם לאכל מרק נוסח אנגלי' וכדומה, בקיצור מכל הפלאן והתוכניות שלו לא נשאר כלום, נעשה בע"ח גדול בגשמיות, והילדים היו שופכים המרק על פניו, והסוף הי' שהר' בא"ג נ"י קבל ממנו את הבית והילדים והחובות, שלא יהי' חילול השם, והשיב את הר' החסיד ר' סעדי' ליבעראוו נ"י, שם, שהגיע אז מפאריז למרוקו, וזה הר' פעל' עם זוגתו היו מוצלחים שיצאו מהעסק, ומן הסתם ברכו ברכת הגומל בשם ומלכות, ומהקנאת סופרים שלהם לא יצא לפועל שום דבר, והמוסדות של אי"י ליובאוויטש נתפתחו ונתרבו לשם ולתפארת, כי היו כבר במרוקו ר' שלמה מטוסוב נ"י, ר' זלמן טייבל נ"י, הר' סעדי' ליבעראוו נ"י, הת' ר' ניסן פינסון נ"י ואח"כ אחר איזה שנים ר' ניסן פינסון הלך לטוניס ולמרוקו הגיעו הר' ר' לייב רסקין והת' ר' שלום איידלמן. והי' זמן שהי' עולה מספר התלמידים בכל מרוקו עד ששת אלפי תלמידים ותלמידות ועוד קיימים המוסדות לע"ע, היינו בשנת תשמ"א.

בעית המורים והמורות

יש עוד הרבה מה לרשום ולספר ממהלך המוסדות אי"י ליובאוויטש במרוקו בכלל ומכנס בפרט, בעליות וירידות, שכפי המבואר בחסידות כך הוא הסדר בתולדות ימי ישראל, תמיד במשך הדורות. ובפרט בדורותינו ובמרוקו בפרט שהי' בדור אחד כמה עליות וירידות מסיבות וטעמים משונים.

בתחילת התפתחות והתרחבות המוסדות הי' תמיד בעיות של מורים ומורות. במשך איזה שנים נתחנכו אצלינו כמה תל' מבוגרים, ונעשו ראויים לקבל כתה, כמובן תחת השגחה תמידית, כי הייתי נכנס מפעם לפעם להכיתות לשמוע ולראות אם יכול הוא לנהל כתה בכל הפרטים הנחוצים, שהתל' לא ישחקו בתוך הלימוד וכדומה. פעמיים בחודש ולכל הפחות פעם בחודש היינו עושים אסיפה מכל המורים ודנים על הבעיות העומדים על הפרק, והייתי מבאר להם איזה ענין מקונטרס החינוך, דבר שהי' מעניין אותם. ולדוגמא, פעם נכנסתי לכיתה דרגת גמרא, והנה המורה עסוק אם אחד מהתל' ששאל איזה שאלה, וכל הכתה, אלו משחקים ואלו נרדמים או חולמים. כשעשיתי הערה למורה, השיב לי בחכמה, ומה יכול אני לעשות אץ לי עינים בעורף. בפני התל' לא נכנסתי אחו לויכות, אבל בגמר הלימודים שלחתי אחריו ואמרתי לו שלא כך הוא הסדר מען דארף האלטן די גאנצע כתה. השיב לי עוה"פ החכמה אין לי עינים בעורף, אמרתי לו, אפשר כבר עסקנו ענין כזה באחת האסיפות, אמר שאינו זוכר. הזכרתי לו, שהסדר צריך להיות, באם שתל' אחד שואל שאלה, ישאל באופן שכל הכתה ישמעו השאלה ולחזור להם השאלה של התל', ולהציע לתל', אפשר מי שהוא יוכל להשיב ולתרוץ, ובאם שלמצא כזה, הדי זה נפלא, ובאם לאו, ישיב המורה לכל הכתה, ובפעם אחת יפטר עם השאלה. ובאופן אחר כמו שהוא עושה, הרי כל הכתה מתבלבלת, וצריכים זמן להרגיע אותם ולחזור ללימוד. ובטוח אני שכאשר רק

יתחילו ללמוד, תל' אחד יצביע וישאל שאלה זו. ולבסוף הודה, שבארתי כזה כבר באחת האסיפות, ובמשך איזה שנים הי' לנו כבר די ומספיק מורים. אחר איזה שנים של התפתחות התל' יחד עם המורים שלחנו איזה קבוצות תל' ראויים ללימוד, ואיזה ידיעה בחסידות, לצרפת, בתוא.

פתאום נעשה בלבול וגרם ירידה גדולה בכל הסדרים. והוא הנסיעות לאה"ק, שחלק גדול מתל', ובעיקר ממורים עזבו את מרוקו, והיו צריכים להתחיל מחדש, להמציא מורים מתאימים, וכך פעם, שתיים ושלוש. במשך השנים נעשו בעיות כאלו, כי אלו שעסקו בעל"י עשו כמה תחבולות, לעורר היהודים דמרוקו לעלות, ובכל פעם באיזה המצאה חדשה, פעם פארלייגן זיך על מורים שוחטים (ורבנים) - שיעלו, במילא יהיו מוכרחים ג"כ העמך לעשות כמותם, ופעם לפזר שמועות מבהילות מעיר לעיר, ששם ושם עשו פרעות באיזה יהודים, ובמילא צריכים לעזוב בעוד זמן. גם עלי הוציאו שמועה באה"ק, שתפסו אותי וחתכו לחתיכות, ואחר זמן קיבלתי מכתב מאחי ז"ל, נבדל לחיים. מה הי', ואיך זה? האם חזרתי בתחית המתים. ר"ל. וכ"ז פעל בילבול גדול וירידה זמנית במהלך הישיבה. אך שבע יפול כו' וקם, וב"ה עלה בידינו לחזק ולשפר מחדש, ולהמשיך באין מפריע.

בנין מקוואות

מבצע טהרה המשפחה! כשהתחלתי לחקור ולברר ע"ד מקוואות דשם, נתברר שבד"כ עושים הם המקוואות ישר מהברז, וכל הבתים החדשים כ"א יש לו מקוה בביתו בנויה על הרצפה בגובה, וממלאים מהברז. ודעתם היא, שהמים הבאים מהברז זהו ישר מהמקור, והצינורות הרי הם עשויים לבנין וכו', ויש דיעות על מה לסמוך להקל. אמרתי להחכם הראשי, הרי הבית יוסף אומר שבדברים דאורייתא צריכים להחמיר כדעת המחמירים, המדובר הי' ע"ד לבנות בור של גשמים אצל המקוה של הקהל, מקוה חדשה ומסודרת לפי ערך. ואינני דורש מהם שום כסף ע"ז, כי שם הבנין לא עלה ביוקר, ולערך כחמישים דולר למרבה הי' יכול לעשות בור של גשמים אצל המקוה ולעשות השקה, והייתי צריך הסכמת הרב ע"ז, והם באחת שאינו נחוץ. וכאשר ראיתי שאינו מועיל דיבורים, אמרתי ובכן אעשה בבית שלי, כי מקוה יש שם ויש שם מקום ג"כ מבחוץ היינו בחצר לעשות בור של גשמים, אבל זה יהי' דבר פרטי, ושום אחד לא יוכל להשתמש בזה, ומדוע לא לעשות דבר השוה לכל נפש, והאם כאשר מוסיפים איזה חומרא יש איזה חשש בזה, ובפרט שזה יותר מחשש וסתם חומרא. כי זה שהי' אצלכם מקודם כל המקוואות באופן כזה, זה הי' לפניכם כאשר לא הי' אצלכם כלל ענין של שעונים המודדים את המים, והי' אז הבעי' של הצינורות ויש דיעות בזה, אבל לע"ע שבכל בית יש שעון המודד, והשעון הוא כלי ממש כלי קיבול וכל המים העוברים ע"י הם מים שאובים ממש. ובכן, זה כבר הרבה יותר מחומרא בעלמא. אמרו

שכבר יש עד"ז בספר אחד השאלה, ופוסק להיתר, כי זה ג"כ כמו הצינורות, רק רחב יותר ואינו מתעכב שם יותר ממה שמתעכב בצינורות האחרים, והביאו לי הספר ושם נמצא הפסק-דין עד"ז, וכאשר עיינתי שם ראיתי והבנתי מדבריו שהוא לא ראה את השעון הנקרא מיטר. ולפי דבריו הבין להיפך מהמציאות בפועל. שכותב שהמים נכנסים למעלה ויוצאים למטה, ואינם מתעכבים, רק עוברים. אבל האמת אינו כן, הוא נעשה כדי למדוד, והמים נכנסים למטה ויוצאים למעלה, ומחזיק כמה רביעיות מים. והבאתי שעון מודד פתוח, ובהבטה ראשונה כבר נראה הטעות שלו. וכל הפסק-דין שלו אין לו שום יסוד, כמובן. ובמילא אחר חילופי דברים הנ"ל, הסכימו ועשינו בור של גשמים עם השקה, ועוד איזה תיקונים של חששות בהרכת המים מן המקוה, ומילוי המים חמין והצונן לתוך המקוה, שלא יהי' ישר למקוה, רק ע"י המשכה על שוקת בנוי' של בנין. ולבסוף גם הם היו שמחים מזה. ואח"ז תקנו עוד באיזה מקואות בהעיר, בורות של גשמים, ובכאזאבלנקא ששם הי' ר' שלמה מטוסוב ג"כ תקנו זה. וכעת כל המקואות הנמצאים שם הם באופן כזה ב"ה. וכמעט בכל העיירות תקנו לאט לאט, הודות להשי"ת. וכמה דברים בענין ההכנות קודם הטבילה נתגלו שאינם כדבעי למהוי, וע"י בתי תחי' עם עוד אחיות שכבר למדו בגייצעד, התחילו לעשות שיעורים בזה, והדפיסו קונטרס בשפת המדינה, וב"ה פעלו הרבה.

מקוה בעיר אגאדיר

אגאדיר זוהי עיר רחוקה על הצד אצל הים, ושם הי' שליח מאמערקע, הר' עזריאל חייקין נ"י, שנעשה חתני עבור בתי שרה תחי', החתונה התקיימה במכנס (עד"ז נכתוב אי"ה לחוד), וקבעו דירתם בעיר אגאדיר. מקוה טהרה כשרה עם בור של גשמים לא הי' שייך שם, כי אין שם גשמים כאלו למלאות בו. ואחר חילופי דברים עם כ"ק אדמו"ר שליט"א, עשינו שם מקוה עם בור של מים מקרח מלאכותי, זה מלאכה לא קלה. כל הבנין של המקוה והבור עלה בקל הרבה יותר מתיקון המים מהקרח, כי אי אפשר להכניס הקרח ישר להבור מצד הדין, וגם להכניס שני קובאמעטר קרח אי אפשר כי ישאר כך זמן רב ולא יופשר.

העלינו את הקרח על הגג באופן הכשר עפ"י דין ושם נפשו וירדו המים בהמשכה לבור, וב"ה המקוה הותקנה בהידור כראוי, והישיבה קטנה דשם נתפתחה ונתגדלה, והר"ר עזריאל חתני שיחי' עם זוגתו בתי שרה תחי' ניהלו שם גם עניני העיר עד ששלחו אותו משם, כי חשדו אותו שמטפל בעליית נוער לאה"ק. והשי"ת הכין רפואה וישועה קודם למכה, כי אחר איזה זמן קצר, היתה שם רעידת אדמה ונחרבה ר"ל העיר עם יותר מעשרת אלפים הרוגים ר"ל, ביניהם גם מספר תל' מהישיבה, והוא עם משפחתו ניצלו בנס גדול, כי הבית היתה של שבע קומות ונחרבה עד התהום, הי". הודו לה' כי טוב, כי לעולם חסדו.

אפיית המצות

מבצע מצה! אפית מצות ע"י הי' בתקופות ומדרי' אחר מדרי'. שנה ראשונה, ז"א שנת תשי"ב, כי שנת תשי"א נסעתי לפריז על חג הפסח, כי משפחתי היתה עוד שם. אבל בשנת תשי"ב, וכבר היו עוד איזה משפחות משלנו, כנז"ל, הר' רש"מ, הר' רשז"ט, הר' רני"ם, יחיו, החלטנו לאפות מצות שמורה בעצמנו במכנס. חיטים של שמורה בפעם הזאת לקחנו מאחד אלקובי שמו שהבן למד אצלנו, ואביו וזקיניו היו קוצרים בעצמם ושומרים אצלם, הטחינה אמרו לנו שבכל שנה מכשירים מכונה אחת היינו ריחיים, וכל היהודים טוחנים שם הקמח שמורה על החג. ר' ניסן פינסון נ"י בא למכנס, הלכנו שנינו עם החכמים של העיר, לראות את הריחיים. כי אמרו לנו שהם כבר הכשירו אותנו אבל אנחנו רוצים עוד לעשות איזה תיקונים וניקוי בכמה חלקי המכונה - להחליף כל החלקים של עץ בחדשים, כמובן על חשבונינו, וכן לפתוח את המכונה ולנקותה, ולעבור באש היינו ליבון קל, וכאשר נתפשרנו עם בעל הריחיים, אינו יהודי, שאנו משלמים לו בעד היום וכל מה שנתקן חדש ישאר אצלו, הסכים. והתחלנו העבודה. הסירו חלקי העץ, ונתגלה לפנינו כמה מקומות שהי' אסוף שם כמה קמח יבש וקרוש. אמרנו לגוי לפתוח החשמל שתעבוד מעט, והתחיל הקמח לצאת מהחורים וסדקים. החכמים פתחו את עיניהם ומדברים ביניהם, בשפתם, והודו שהכשר שלהם לא עשה ולא כלום. פתחנו עוד כמה מקומות שאפשר לפתוח ועברנו במנורה של אש על כל החלקים הפנימיים, והביא כל החלקים של עץ ותקנו הריחיים, ולמחר טחנו את החיטים שלנו, ואח"כ טחנו בה אנשי העיר.

רקידת הקמח

טחינת הקמח שמורה ביד

האפי' בשנה זו היתה בתנור אפי' של העיר. הכשרנו אותה כדין של הכשר תנור שאופין בו כל השנה חמץ, היינו ליבון. כאשר התחלתי להכשיר אותו, עמדו גם החכמים, הביטו ומשתוממים, כמה עצים תשרוף על הכשר כזה, אמרתי להם זה נדע אח"כ, ראשית צריכים לעשות הליבון כפשוטו, לבן שהגג של התנור יתלבן כמו המקום הזה שהתחיל כבר להתלבן וכך יעשה כולו, וכמה עצים ישרפו, זה נראה לבסוף. העיקר הוא שיתלבן. גם זה הי' חידוש גדול אצלם. וכן תיקון כל הכלים השולחנות מצופים בבדיל, ותיקון המצות על ניר. עשינו סוכה אצל התנור, כי שם הי' רק חדר אחד, של התנור. מקום לקמח, למים ולעריכת המצות כדין ומנהג שלנו, כ"ז הי' אצלם חידוש -

ולא רק חדש אלא - פלא. כל סדר העבודה, האפי' בתנור הייתי בכבודי ובעצמי אבל הרעדלן הי' ר' שלמה וכן על שאר הפרטים, הי' אחד מאתנו עומד ומשגיח. וב"ה עברה האפי' באופן מהודר בתכלית, אבל עבודה רבה וקשה חוץ מהכנת כל הכלים והדברים, העיקר בתנור שהייתי עומד ומסתובב, כי אצלם מכניסים במרדה ומוציאים במרדה, אבל אצלינו הרי מכניסים במקל ומוציאים במרדה והמקום צר, והסיבוב בכל פעם ליקח המקל ולהכניסו בתנור עם המצות והמקל היו לוקחים ממני מחליפים ומגישים אחר זה הי' עבודה קשה עד למאד, אבל ב"ה עברה האפי' באופן נפלא, דבר שכל העיר הי' מדבר בזה.

לשנה הבאה, כבר קצרנו שמורה בעצמינו, איזה תל' ואני היינו בשעת הקצירה מתחילה ועד סוף, והיו מביאים השקים לביתי. הי' לי כבר חדר מיוחד עבור זה סגור כל השנה, ובו היו מבררים החטים ומכנינים לטחינה. בשנה זו לא היינו צריכים להכשיר הריחיים, כי נזדמן שאחד תיקן ריחיים חדש ממש, שהכל הי' חדש, ושכרנו הריחיים האלו. האפי' היתה ג"כ בתנור של אפי', אבל אצל יהודי במלח הישן, שם היו כבר איזה חדרים שהיינו יכולים להשתמש בהם, אבל היו קושיות אחרות הרבה, אבל ב"ה האפי' עברה, וכבר הי' ג"כ כדי לחלק להמורים וחברי תפארת בחורים וכן לתל' הישיבה, וזה

כבר נעשה סדר מסודר והולך ומתפתח. שלשנה הבאה הקצירה היתה ע"י מכונית קומביין, היינו הקוצרת ודשה ומניקה וממלאה ישר לשקים, וזה באמת הידור גדול, שתל' אחד הי' על המכונית ומשגיח שלא יהי' שם מים. כי בדרך כלל יש להם שם מים לשתי'. והיו מביאים אלי השקים, וכבר במידה מרובה יותר, כי נתרבו המשפחות שלנו, וכן התפארת בחורים. התחילו לאפות בעצמם יום אחד אחר אפי' שלנו. כי נתלמדו, והיו מארגנים הבני בית שלהם ואיזה תל' מהישיבה, והיינו עוזרים להם, כי כמה מחברי תפארת בחורים הפסיקו מלאכול המצה שלהם והיו אוכלים רק אלו, אפי' של יד. ולבסוף, כבר נתפתח ענין של האפי', שעשיתי תנור של אפי' אצלינו בישיבה והי' רחבת ידים, חדרים גדולים לכל דבר בפני עצמו, והיו באים כולם לכאן, ר' סעדי' נ"י הי' רעדלר מצוין, וכן ר' שלמה נ"י, ר' שלום ור' י' לייב יחיו. גם הילדים של ר' שלמה היו באים למכנס, וראה בתמונות. היו נשארים שני ימים במכנס כולם יחד מיט א לחיים דערצו.

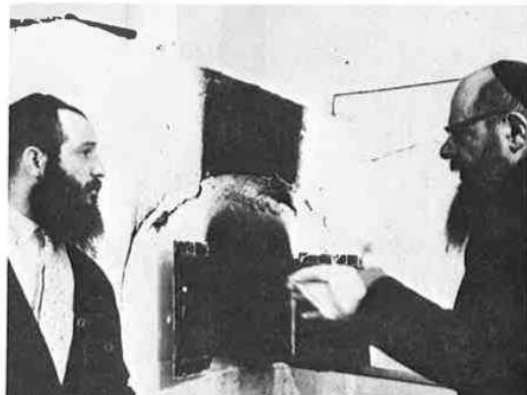
כשנתיים מאז היו טוחנים ברחיים של יד, והיינו ברחיים ורכב, של אבן, פשוט, הנשים של הכפרים היו מרגלות בזה, ואח"כ קניתי רחיים של ברזל - וואלצין - אבל ג"כ היו טוחנים ביד, וכך נמשך הסדר של אפית המצות שנה שנה, והתפארת בחורים כבר נתלמדו, גם בתנור והרעדלען, והיו אופים לעצמם על כל החג. וכבר נעשה מנהג שכמה חכמים וראשי הקהל, הרופא וכדומה היינו שולחים להם סדר של שמורה ועד שעזבתי את מכנס, שאז נפסק הענין של אפיית המצות ע"י, ולאחדים הייתי שולח מכאן, ארצה"ב, במשך עשר שנים, כי כבר הורגלו במצות שמורה שלנו.

מצות מן התנור

בתנור

אפיית המצות וההכנות

הר' סעדיי ליבערוב, הר' שלמה מטוסוף

בעת הפסקה

המסיבות

כל המסיבות, כמו י"ט כסלו, י"ב י"ג תמוז, ט"ו בשבט וכדומה, היינו חוגגים בישיבה ברוב פאר והדר. היינו מזמינים את כל החכמים, כל הקאמיטע ונכבדי העיר, וכמעט שכולם היו באים ונשארים כל הזמן, בכל פעם היתה סעודה בבשר ודגים, שתיית לחיים ופרפראות, כראוי לסעודת מצוה, וזה עשה הרושם הראוי, כי גדולה לגימה. ובתוך הסעודה היו מבארים תוכן החג היומי - (בניגונים של חב"ד, שהתל' כבר ידעו ונגנו בטוב טעם) - בלשון קודש וצרפתית. בכל פעם היו עוזבים את המסיבה בהוכרת תודה, ובשמחה אמיתית. אחר עזבם של אנשי העיר, היינו נשארים עוד עם

המורים, תפארת בחורים והתל', עד שעה מאוחרת, בסיפורים, ביאורים ועיניים תוכנים ובניגונים שלנו ושלהם. וכדאי להדגיש, שלמרות שעה המאוחרת היו מסדרים את הבהכנ"ס, ז"א להוציא כל הכלים והשולחנות המיותרים, ולנקות, כך שלזמן התפילה הי' הכל מסודר בתכלית.

ליג בעומר בשדה

פורים

כיוצא מהכלל הי' ניתן חופשה לתל' בשעת המסיבה, להציג מיני משחקים של פורים. ובאמת בטוב טעם, וכמה מהתל' שהי' להם חוש של בדחנות, והי' פורים'דיק, באמת.

פורים

שמחת תורה

זה הי' דוגמא של וגילו ברעדה, מה שלא ראו מעולם, התל' כמעט כולם נסעו לביתם, ובמילא הי' זה בשביל אנשי וילדי העיר.

בשמיני עצרת אצלם אינם עושים הקפות חוץ מאיזה בהכנ"ס אחת שהיו עושים. ובמילא הישיבה היתה היחידה בעיר שהיו מסדרים הקפות, התפארת בחורים, והזמינו עוד כמה מחבריהם, ילדים וילדות כמובן כל מין מצד מיוחד, ז"א צד אחד הי' מוכן

מסיבה לתלמידות של גן הילדות

לילדים לעמוד על שולחנות, ובצד ב' לילדות, והבהכנ"ס של הישיבה הי' די גדולה, ועוד חדרים מן הצד שהיו שם נשים, ולאחר ערבית והכנות מעט, בעשיית קידוש - כי הי' אצלינו בתוך החצר סוכה גדולה - ולגימא קטנה, התחלנו לסדר ההקפות כפי מנהגינו, באמירת אתה הראת ג' פעמים, ומכירת הפסוקים וכיבוד ההקפות, ובין כל הקפה בניגון וריקוד, ואיזה ביאור חסידותי בעברית וגם בצרפתית, דבר שעשה רושם גדול כמובן. למחרתו, אף שגם בכל הבתי כנסיות עושים הקפות, באו עם רב, ונמשכו ההקפות מאוחר בלילה. ביום שמחת תורה, היינו עושים קידוש בשולחן, ומשוחחים מעט כי היו באים פנים חדשות והיתה השעה דורשת לדרוש, ואח"כ היינו עושים ההקפות. ובערב מסיבה לכל דכפין. וכך שנה שנה הולך ומוסיף. והי' רושם נשאר על כל השנה. היו כבר כמה מתל' מבוגרים שהיו נשארים על חג הסוכות לחוג כאן בישיבה.

בחג השבועות

איזה מאורעות שכדאי לרשום

מצאו חמץ ע"י חלום

מעשה נפלא שאירע, כנ"ל, שעל החגים התל' היו נוסעים הביתה, אבל הישיבה היתה פתוחה כל היום. וזה הר' ר' יצחק סבאג ע"ה הי' יושב והיו נכנסים בחורים וחברי תפארת בחורים ולומדים. פעם בערב פסח בבוקר, בא אחד לבתי, שהיתה קרובה לישיבה, שר' יצחק ז"ל מבקש שאבוא לישיבה. בבואי מצאתי שם המבשלת של הישיבה (שמחה טו' שמה) ואומר לי ר' יצחק ז"ל שהיא באה ומספרת, שהלילה באה לה בחלום אשה אחת, שכבר היתה בעולם האמת, אבל מכירים אותה, ואמרה לה לזו המבשלת בלשון זה: שמחה, איך זה שבישיבה שלך נמצא חמץ. ואומרת לה המקום. במרתף במקום של הפחמים. זה הי' עוד בבוקר קודם שריפת החמץ. לקחתי המפתחות והלכנו לשם. ומצאנו לחמניה גדולה, ועוד חתיכה. ולקחנו כ"ז ועשינו מדורה בתוך חבית גדולה ושרפנו כדת וכדין, מעשה פלא.

מעשה בישיבה קטנה כתר תורה

בעיר היתה ישיבה קטנה משתי כתות, שהיו לומדים קודש וחול, בשם כתר תורה. זה הר' ר' יצחק ז"ל הי' שם כראש המדברים, למכנס הגיעה אברך אחד שלמד בצרפת, בגעיצעד, חרדי ומורה צרפתי, והציעו לקבלו על הלימודי חול, ושאלו ממני דעתי, כי היו תמיד שואלים חות דעתי גם בעניני ת"ת שבעיר וכדומה. עצתי היתה חיובית שכדאי שגם המורה של הלימודי חול יהי' חרדי ולא להיפך, וקבלו אותו בתחילה בתור נסיון, ואח"כ בהחלט היו שבעי רצון ההורים והעומדים בראש. פתאום, באו לישיבה אחד מהקאמיטע וכמה מההורים, ומספרים שלא טוב, יש בלבול גדול בישיבה כתר תורה. וזה בנוגע להמורה של הלימודי חול מר אמוייל נ"י. שהתל' מתבלבלים ובטענות

הלשה, שמחה טו' המבשלת

חדרי השינה עם מטות כפולות

ותביעות שאינו מלמד כראוי ובמקום הלימודים שצריך ללמודם, אומר להם מוסר. והרי לא יצליחו בלימודם, שהרי הם צריכים להשלים לימודם בהחצי יום, ובאם לאו, ישארו בכיתה עוד שנה וכו' וכו'. שלכאורה הם צודקים, לא זו היא מלאכתו לומר להם מוסר, לא על זה קבלו אותו. ובכן, לפי זה צריך לעזוב, וע"כ באו אלי לשאול בעצה. אמרתי, לא למהר. מחר אי"ה נלך לשם יחד, לראות ולשמע מהתל' בפרטיות ונראה! למחר הלכנו לשם הר' יצחק ז"ל ור' מאיר עמר ז"ל, ואחדים מההורים ואני. אספנו השתי כיתות יחד, ולזה המורה בקשתי שיניח אותנו לבד, על איזה זמן יחד עם התל' אמרתי לתל' היות וחפצנו לשמוע בדיוק ובפרטיות על הטענות שלהם, אשר ע"כ יבחרו אחד או שנים מהם שיספרו לנו בדיוק ובאמת מהנעשה. בחרו באחד, בלשון חד וחלק, והתחיל לספר, למרות שבעצם הוא מלמד יפה, אבל הרי הם צריכים לגמור הפרגרם בחצי יום, שלא לכפול הכיתה שתי שנים, והוא: במקום ללמד את השיעורים, אומר לנו מוסר וכו' וכו'. ואז בטח לא נצליח לגמור הפרגרם במשך שנת הלימודים. כשגמר דבריו אומרים לי אלו שישבו אצלי אחד מההורים וזה ר' מאיר עמר ז"ל, נו! מה יש להשיב. אמרתי, רגע. ופניתי לתל' ואמרתי, בבקשה אפשר תוכלו לומר לנו איזה מוסר אומר לכם? ע"ד תפלה בציבור, ק"ש בזמנה, נט"י, ק"ש שעל המטה וכדומה? אמרו, לא! אלא מה? אמרו, ע"ד שמירת הזמן של הלימודים. להיות בסדר בכתה. שלא לבלבל ולא לשחק בכתה. להקשיב וכו'. שאלתי, זהו? אמרו כולם, כן, כן! טוב, אמרתי, כעת חפצי לשאול מכם שאלה אחת: יודעים אתם מזו החברה של הטקסי. ויש להם נהגים - דרייווערס - העובדים ומקבלים חלק ידוע מההכנסה, כן. ובכן בין הנהגים ישנם שני סוגים. א' נוסע, ופתאום מרגיש שהמכונית אינה כ"כ בסדר, אבל היות שהמכונית אינה שלו, אינו נותן לב וממשיך לנסוע. סוף סוף המכונית עומדת ואינה חפצה לזוז וצריכים לגרור אותה לגראזש, ולהשאר כמה זמן וכו'. סוג ב' כשנוסע ומרגיש איזה דבר בלתי מתוקן במכונית, תיכף מעמיד המכונית, פותח ומביט, מה יש, מים חסר, או איזה סיבה אחרת, מוצא הסיבה, איזה בורג נפל, או ניזז ממקומו. מחזק מתקן על אתר וממשיך נסיעותיו בהצלחה. תאמרו לי, מי הוא הישר והאמיתי, במצפון אנושי הראוי והנכון, הא' או הב'? השיבו כולם, בטח הב', ובכן שמעו נא. כמו בנהגים כך גם במורים ישנם סוגים שונים. ישנו סוג שהוא לומד על השעון, ורוצה שהשעון יזוז במהירות,

ביקור בכפרים עם השליח מכ"ק אד"ש, הר' שלום חסקינד

ולגמור. ואם מי שהוא מהתל' אינו מקשיב אינו נותן לבו ללימוד טאם-פיל¹⁷ הוא ממשיך ועושה שלו, כמו השעון, זו ומתקדם ואינו נוגע לו במה ממלאים השעה בתוכן ותכלית, או בשטות וריקות. אבל יש אחר שנוגע לו, המצפון שלו, אינו נותן לו מנוחה, השעה עוברת ואינה חוזרת. וע"כ הוא מוכרח להפסיק על איזה זמן ולעשות האפשר שיהי' בסדר, וא"כ מי הוא הישר והנכון והאמיתי, בטח שאתם חפצים לשחק לצאת מהכיתה הלוחך ושוב, וכדומה. אבל זה לא נכון, הוא צודק, ועושה המוטל עליו ולא ברמי', כמו שאתם בעצמכם הבעתם דעתכם מקודם. אמת, נכון. הר' ר' יצחק ז"ל והבע"ב נתפעלו איך שנתהפך המצב, וכל היסוד שלהם על הטענות הורס לרסיסים. עמד זה ר' מאיר עמר ודבר לתל' דיבורים תקיפים, ושיוציאו ממוחם הדמיון שיסירו המורה וכדומה. הכל תלוי בכם. תלמדו ותצליחו ותהיו מכירי טובה להמטפלים בכם לטובתכם, בלב ונפש. ולכל לראש לרבי מיכאל, שהציל את הישיבה מבילבול והירוס ח"ו.

חגיגה בבית ספר אליאנס

אסיפה גדולה בתוך בית ספר אליאנס, או כמו חגיגה לסיבת איזה ענין אינני זוכר בדיוק, והיו מוזמנים לא רק פני העיר, אלא גם מעיירות אחרות דמרוקו, וגם מצרפת הראשים דבית ספר אליאנס והייתי מוזמן ג"כ. והחלטתי להכנס על איזה זמן, להראות את עצמי, ניט שפאיען אין פנים. כי גם מהדזוינט היו שם, כמה. הי' זה בתוך החצר תחת אויר השמים. במקום שהייתי יושב-עומד, עם מספר מורים דבית ספר, ואחדים כנראה מההנהלה הראשית דצרפת, גם אחד מהדזוינט, מדברים במה-בכך סיבבתי הדיבור לצד ענין חינוך התל', ובעיקר בענין הנהגת התל' דבית הספר ברחובות בבואם ובחזרתם, שלפעמים ועיתים קרובים היו לוחמים ביניהם באכזריות, וכמה פעמים ברואי מחזה כזה הייתי מתקרב ומפרידם, תופס את אחד עד שהשני יעבור ונגמר. וכמה פעמים ראיתי, שמורה של הבית ספר עובר, ואפשר גם המורה של אחד מהתל'

הלוחמים, ועושה עצמו כאילו אינו רואה, היתכן? הלא בקל אפשר לתקן זה. רק לגשת, לרשום שמותיהם ובאיזה כתה לומדים, רק בזה כבר יתוקן הרבה, ובאם נחוץ, למסור שמותיהם למורה של הכתה, ולעשות משהו. הרי לימוד בלי חינוך, לכה"פ אנושי, יותר טוב שלא ילמוד כלל ויהי"א איזה פועל פשוט, מלהיות גנב מפותח. כי כמה מתל' הבית ספר, היו ממש מאורגנים לגנוב מהחנויות, שזה ידעתי מתל' הישיבה בפרוטרוט. או למשל מענין משחק הקארטן - שפילן אין קארטן - כשאני עובר ורואה שילדים, יהיו מי שיהיו, מהבית ספר, או ת"ת יושבים בכניסות הבתים על הדרגות ומשחקים בקובי' הייתי ניגש ולוקח הכרטיסים וקורעם והם בורחים. אמר אחד מהמורים שזה לא מענינם הם רק מלמדים ולא מחנכים, זה עסק ההורים. אמרתי, ראשית צריכים לידע אם ההורים שייכים לחינוך, ועוד הרי הם מסורים לבית ספר כל היום, והאב אינו רואה אותן משבת לשבת או יום ראשון, כאשר האב הולך למלאכתו הילד עוד ישן, וכאשר חוזר כבר ישן, והאם אפשר לחכות מתל' כאלו דור ישרים אף גם רק באנושיות.

ובתוך דברים אלו אמרתי, נעשה סכעמא סיכום תוכני מהעבודה של הבית ספר, והעבודה שלנו בישיבה, שנינו עובדים עם ילדים יהודים. מלידתו, הרי עיר פרא אדם יולד - כמו בעל חי - אבל בכוחות ואפשריות להתפתח ולהגיע למדריגת אדם, במלוא מובן המלה. מהו יתרון האדם על בעל חי, ענין הבחירה. שכאשר שכלו ישר ומפותח כראוי יודע הוא לבחור, כמ"ש ובחרת בחיים. ומה עושה הלימוד והחינוך, הרי סוף כל סוף העיקר הוא בחירתו הוא. אמת, נכון, אבל זה עוזר לו, נותן לו האפשריות כשמגיע לשכלו, שידע במה לבחור, ובחרת בחיים, ומה זה חיים, לא רק לאכול ולשתות והדומה, זה גם בעלי חיים חפצים ועושים. וא"כ זוהי מלאכתנו, מלמדים אותן, מחנכים אותן ועושים אותן לבן אדם, מעיר פרא. בקיצור זהו הסיכום. אבל בית הספר, בעיון הטוב ובקיצור, מה עושה, לוקחים ילד שנולד עם אפשריות וכוחות להתפתח ולהגיע לדרגת אדם, שזוהי ענין הבחירה, ולוקחים ממנו את אפשריות זו. כי בחירה שייך שיש לפניו שני דברים, שתי דרכים והוא בבחירתו יבחור, הרי אין לו ממה לבחור, אינו יודע כלל מהדרך השני', הדרך של תורה ומצות, ותכלית האנושיות של יהודי מחוייב בתורה ומצות.

וכמעשה שקרה עם אחד, בחור בני"א אמריקא, הי' זה בעיתון מארגן זשארנאל. נער יהודי יתום מאמו, וגם יתום מאביו שבחייהם קרויים מתים, שהי' עסוק בהביזנעס יומם ולילה, הילד הי' לומד בבית ספר עממי, ובבואו הביתה הי' משחק עם חברים אינם יהודים שברחוב, ביום ראשון היו הולכים להתיפלא שלהם - עגליז - והיו מזמינים גם אותו, ונתלמד הנגונים שלהם, והי' לו קול נעים. וכך מעט מעט הזמן עושה את שלו, והנער הולך וגדל, והכומר כנראה כבר נתן עיניו בו, שזה ילד כמעט מופקר, והיו ממשיכים אותו תמיד להתיפלא. כשנתגדל, והי' ראוי כבר עפ"י החוק לקבל החלטה בלי רשות אביו, התחיל הכומר לדבר אתו שהוא כ"כ מוכשר ויכול להגיע לדרגה גבוה כי הוא בעל כשרון וכו' וכו', וצריך הוא רק לקבל הנצרות ולהתרחץ בהמים (הטמאים).

הנער לכתחילה לא הרגיש שום דבר של התנגדות וכאלו זה דבר פשוט, וזה רק לטובתו, וכאשר נתקרב הדבר לפועל והכומר קבע זמן ליום ראשון, על קבלת הנצרות ר"ל, כנראה שהבחור הי' בר דעת, והעיקר שהי' לו איזה זכות, שנפל לו רעיון, מה זה נצרות יודע כבר פחות או יותר, אבל מה זה יהודי, דת יהודית אינו יודע כלל, וא"כ איך יכול הוא להחליף כשאינו יודע מהו, וכך עברה עליו כל הלילה, ממש בלי שינה, עד שבא לידי החלטה שמוכרח הוא קודם לידע, מה הוא הולך ליתן, ועבור מה. איזה חליפין הולך לעשות.

בבוקר יצא מביתו, והלך לחפש בית מסחר ספרים בשכונת יהודים, למצא איזה ספר המספר, המבאר, ענין דת יהודית ולהיפך דת הנוצרים להבדיל, הלך וחפש ומצא חנות מוכר ספרים ויהודי בזקן נמצא בחנות, ניגש אצלו ובקש אם נמצא אצלו איזה ספר המבאר דת יהודים ולהבדיל דת הנוצרים, לכתחילה הביט עליו בעין חדה. מה? מה נוגע לך. אך הבחור חזר דבריו ומאופן הבקשה הרגיש שיש איזה דבר בגו. אמר לו חכה. כשנתפטר מאיזה קונים שהיו בחנות, התחיל לחפש, עד שמצא מה שצריך, ספר המבאר את האמת כמו שהוא. כשהביא לו את הספר, די עב, שאל כמה מחירו, אמר לו כך וכך. ממש התחיל לבכות. ואמר לו שאין לו סכום כזה. אם יכול הוא להלות על יום א' או ישיב פה באיזה מקום ללמוד בו, הסכים ונתן לו את הספר ע"מ להחזיר. הבחור לא זז מהספר עד שקרא אותו מדף לדף, וחזר להיהודי שבחנות מלא שמחה ובהכרת טובה, ותודה רבה. וסיפר לו וגילה את כל מצפונו לבו ממצבו הנוכחי. ואמר, כעת אני יודע ומכיר מה זה יהודי ודת יהודית, ולהיפך, ואיך שייך אף לחשוב על חליפין ח"ו. ובכן, היות שאתה הוא שעזרת לי בזה בקשתי תמשיך ותגמור. נתן לו כתובת למי שהוא והתחיל ללמוד, ונעשה יהודי שלם בתכלית.

וא"כ הרי דוגמא חי' שבחירה שייך רק כאשר יודע שני הדרכים וכו', כנ"ל.

אך זה הי' מקרה באיזה זכות אבות, שזכה ולא נפל ברשת, וד"ל. משך כל הזמן שדברתי, מהחל ועד כלה, עמדו כולם והאזינו, וב"ה, לא נכנסו לוויכוחים ורובם היו שביעי רצון מכל הנ"ל. חוץ מאחדים שזה דקר את לבם, כמובן.

ביקורו של ראביי מאמעריקא

איזה רבי מארה"ב ביקר אצלנו בישיבה. ישב איזה זמן בכיתה, ונכנס בדיבור עם התל' בענין שלמדו בגמרא. אחר איזה זמן נכנס אצלי, דברנו בכללות על מצב הישיבה, וגם סתם דיבורים, על מצב היהודים במרוקו. ואח"כ שאל, ומה הם לומדים עוד חוץ מלימוד גמרא, אמרתי לו תנ"ך, כתיבה, ובכלל הכתיבה נכנס גם חשבון, דינים. שאל, ולימודי חול - פראפאן - אינם לומדים כלל? השבתי לו, לא! הבנות לומדות חצי יום לימודי חול אבל בישיבה אינם לומדים. אמר, הרי יצאו מהישיבה בלתי מפותחים לגמרי, אמרתי לו, לא הרי לומדים הם חסידות. נשאר דומם. ואמר אינו מבין? אמת

חסידות לא למד, אבל עד כמה שיודע הרי חסידות אינו ממלא ידיעות חילוניות. איך זה? אמרתי לו נעשה בחינה בינינו. אני לא למדתי בשום בית ספר, רק בישיבה, שלימודי חול לא למדו. כבודו, הרי למד בבית ספר, כי מכונה בשם רבי. נעשה התחרות בינינו, ישאל כ' איזה ענינים, ואני אשאל איזה ענינים, בטח לא שאלות של רפואה או אסטרנמיא וכדומה, אלא סתם שאלות עממיות, ביקש ממני להתחיל. אמרתי לו, הנה אדם מדבר ומוציא מילים מה' מוצאות הפה, יכולים לחקור איך זה נעשה, אם מפני שהוא עושה המוצאות כך ע"כ יוצאים אותיות שונות, או להיפך מפני שהוא רוצה להוציא אותיות שונות כאלו ע"כ המוצאות מוכרחות להעביר אותם. תשובתו היתה, בודאי שהמוצאות עושים התנועות, ע"כ יוצאים אותיות שונות. והסברתי לו כל הענין, איך שמבואר בתניא בשהיה"א והשתי ראיות מוכרחות שיש שהרי ישנם כבר אותיות גם קודם ביטוי בהמוצאות, דהיינו המחשבה, וגם שהרי אנו רואים במוחש שאין האדם מכוון כלל איך לעשות עם המוצאות, אלא רק מכוון מה שרוצה לומר וזה נעשה כמו מעצמו, וכ"ש שהנפש מלאה אותיות, שהאותיות נמשכים מקדמות השכל וכמו שמבואר בשער היחוד והאמונה.

ועוד שאלתי ממנו, הרי אנו רואים שחום השמש מכה על הקיר, והקיר חם מאד. אבל חלק העליון שאינו צבוע בצבע כחול, אלא לבן, אינו חם לגמרי. הקיר בפנים החדר שנגד החלון חם הרבה והזכוכית של החלון קר לגמרי, פה למטה אצלינו חם הרבה, והחום בא מהשמש, וכאשר עולים איזה קלמטרים למעלה יש קור גדול, ולא ידע כלל איך ומה להשיב. מכל הענין של אור ישר ואור חוזר כנראה לא ידע ולא שמע. והסברתי לו הענין שהחום שאצלינו למטה הוא לא מאור ישר של השמש, כי רחוקים אנו כ"כ הרבה מהשמש שאור הישר אינו מגיע, אלא כאשר מגיע למקום שאינו יכול לעבור יותר, אז מתאסף החום וחוזר להאור, וע"כ פה למטה יש לנו חום מהאור חוזר, אבל כאשר עולים למעלה האור חוזר נפסק וגם מהאור ישר אינו שייך שיקבל, ונשאר קרח מכאן וקרח מכאן, וכן הזכוכית מאחר שנותן לעבור אינו מחמם אותו אבל כאשר מגיע לקיר, אז נעשה שם האור חוזר ומתחמם. ובזה מוסבר ג"כ מדוע בהקיר עצמו החלק השחור או הכחול חם הרבה, אבל הלבן אינו חם, כי האור חוזר הוא במקום שמנגד לו, והיינו מה שהוא הפכו ז"א גבורה, אבל הלבן הוא אינו מנגד כי הוא חסד, כמבואר. ובכן כשלומדים חסידות די מספיק, מהמשלים המובאים בחסידות, כי חסידות הוא לא כ"כ מתקבל, בלי משלים שונים, ומהמשלים יכולים להעשות בעל מדע בהרבה הרבה ענינים שמהלימודי חול לא לדע כלום מזה. וזהו שאמרתי שלומדים חסידות ומחסידות יתפתחו ולא יחסר להם ידיעות בחיים. ואדרבה בכלל מאתים מנה. וכך כמה וכמה ענינים המובארים בחסידות.

פרק ג'

ביאורים בספר התניא

ספר התניא

הספר תניא קדישא ה"ה יחיד במינו, שכולו, מתחילתו ועד סופו, הוא ביאור נקודה אחת פסוק אחד כי קרוב אליך הדבר מאוד כו'. אף גם שכל פרק או איזה פרקים הוא ענין מיוחד ודבר שלם, אבל זה חלק והמשך הביאור של הנקודה הזאת. ספר התניא הוא פוסק וסולל הדרך להקרוב אליך הדבר, לכל אחד ואחד, ללמוד תורה ולקיים המצוות, ושיעלו למעלה אף גם מי שאינו יכול לעורר אהבה ויראה בהתגלות לבו, ואף גם לא בתעלומות מוחו ולבו, ופסק ההלכה שזה נקרא אהבה ויראה ומעלים את התורה ומצות למקום שמעלים, שהיפך לגמרי מהדיעה הכוזבת של המנגדים, בתענות ותביעות, שאדמו"ר בעל התניא זצוקלה"ה מקטרג על ישראל ולומדי תורה, שתורה ותפילה בלי אהבה ויראה לא פרחא לעילא, וכאשר נפגש עם גדולי לומדי תורה להתוכח, אחת הטענות ותביעות הי' זה, והשיב הרי זה גמרא מפורשת, אמרו איפה יש כזה. אמר בפסחים. בפסחים? כן השיב. דף נ': והתחיל לומר הלשון: רבא רמי כתיב כי גדול עד שמים חסדך וכתיב כי גדול מעל שמים חסדך הא כיצד כאן בעושין לשמה וכו'. נמצא, איך שטעו מן הקצה אל הקצה עד להיפך גמור. זה שבלי אהבה ויראה לא פרחא לעילא, זה גמרא. וכ"ק אדמו"ר בעל התניא בא לסלול דרך ולפסוק ההלכה, איך שאף גם אם אינו יכול להוליד אהבה ויראה בהתגלות, ואף לא לעורר האהבה המסותרת וכו' וכו' אלא בזכרו את ה', ואין מניעה אלא הרצון, ומקיים מצות יראה כמו שאמר רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו כו', הרי שבא ללמד זכות על ישראל, כי קרוב אליך הדבר, וזהו ספר התניא. ספר של בינונים. מדת כל אדם. ואין מניעה אלא הרצון, שלא ירצה ההיפך ח"ו ור"ל. ובכן צריכים רק ללמוד, וללמוד יפה את ספר התניא ואז אי"ה, יתחיל להבין ולהרגיש מה זה תניא והיתרון שבחסידות.

תשובות וביאורים בתניא

איזה ביאורים ותשובות בתניא ובעיקר מה שעלה בשעת וע"י הבחינות של התל'

בתניא:

פרק ב.

בפרק ב' בביאור איך שכל נפש רוח ונשמה גם של עמי הארץ ופחותי ערך קשורות ומיוחדות בשרשן ומקורן, חכמה עילאה, ע"י יניקה מנר"ן של הצדיקים, וחכמים שבדורם, וכמאמר רז"ל על פסוק¹ לדבקה בו כו'. הרי הביאור הוא פשוט, שהמציאות הוא כך, ומובן ואח"כ אומר בחצי עיגול, והפושעים ומורדים כו' יניקת נר"ן שלהם מבחי' אחוריים של נר"ן ת"ח. ונשאלה שאלה, מדוע? הפי' איך? הרי אינו דבוק. פושע, מודד. אלא צריכים לומר, שזה הפושע ומורד הרי בדרך אחורנית מודה שהוא ת"ח, רק פושע בו. וע"כ באופן שהוא מודה בו, כך מקבל ממנו מבחי' אחוריים.

פרק ה'

בפרק ה. ולתוספות ביאור כו' לשון תפיסא שאמר אלי' לית מחשבה תפיסא כך כו'. בפרק ד' נתבאר מעלת ג' לבושים מהתורה ומצוותי' כו' דאורייתא וקוב"ה כולא חד, כו'. ואף דהקב"ה נקרא אין סוף כו' ולית מחשבה תפיסא בי' כלל. וכן ברצונו וחכמתו כו' אלא צמצם הקב"ה כו' וכו' ומשם נסעה וירדה בו' כדי שתהא כל מחשבה תפיסא בהן כו' וכו' אבל הקב"ה בכבודו ובעצמו לית מחשבה תפיסא בי' כלל כי אם כאשר תפיסא ומתלבשת בחורה ומצוותי' אזי היא תפיסא ומתלבשת בהקב"ה ממש דאורייתא וקוב"ה כולא חד.

ועל זה בא הביאור בפרק ה': הנה כל שכל כשמשכיל ומשיג כו' הרי השכל תופס את המושכל ומקיפו בשכלו, והמושכל נתפס ומוקף ומלובש בתוך השכל שהשיגו והשכילו, וגם השכל מלובש במושכל בשעה שמשגו ותופסו בשכלו, ד"מ כו'.

הנה ידועה השאלה מהו כפל הלשון תופס ומקיף, נתפס ומוקף ומלובש.

ובאם שזה רק כפל הלשון ובדרך ממילא, הרי אינו מובן באמת איך תופסים חכמת התורה, הרי לית מחשבה תפיסא בי' ולא ברצונו וחכמתו, והתורה הרי היא חכמתו ורצונו של הקב"ה.

הנה מבואר זה בספר המאמרים ה'תש"י מכ"ק אדמו"ר זצוק"ל במאמר ד"ה השם נפשנו בחיים, וזה לשונו:

וכן הוא בעבודה דהיחוד היותר נעלה הוא על ידי התורה דוקא, וכמו שביאר רבינו נ"ע בפ"ה, הנה כל שכל כשמשכיל ומשיג בשכלו איזה מושכל הרי השכל תופס את המושכל ומקיפו בשכלו, והמושכל נתפס ומוקף ומלובש בתוך השכל שהשיגו והשכילו, וגם השכל מלובש במושכל בשעה שמשגו ותופסו בשכלו. ביאר כאן רבינו ג' ענינים, הא' דהשכל של המשיג תופס בהמושג ומקיפו, הב' דהמושג נתפס בתוך השכל של המשיג, והג' דהשכל של המשיג מלובש בהמושג. ומסביר רבינו ד"מ

כשאדם מבין ומשיג איזה הלכה במשנה או בגמרא לאשורה על בוריה, הרי שכלו תופס ומשיג אותה, וגם שכלו מלובש בה באותה שעה, ובהסבר זה הביא רבינו דוגמא רק לב' הענינים הא' והג' דג' ענינים, דשניהם הם רק ביחס המשיג את המושג, והשמיט ענין הב' מה שהמושכל נתפס ומוקף ומלובש בתוך השכל, ודלג עליו. ומתחיל לבאר בעוצם הפלאת מעלת המושכל והמושג, והנה הלכה זו היא חכמתו ורצונו של הקב"ה וכו' מאחר שכך עלה ברצונו וחכמתו של הקב"ה שאם יטעון זה כך וזה כך יהי' הפסק כך, הרי כשאדם יודע ומשיג בשכלו פסק זה כהלכה הערוכה במשנה או בגמרא או פוסקים, הרי זה משיג ותופס ומשיג בשכלו רצונו וחכמתו של הקב"ה דלית מחשבה תפיסא בי' ולא ברצונו וחכמתו כי אם בהתלבשותם בהלכות הערוכות לפנינו וגם שכלו מלובש בהם. והוא יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו ולא כערכו נמצא כלל בגשמיות להיות לאחדים ומיוחדים ממש מכל צד ופנה. דבכללות ענין זה מבאר רבינו אופן איחוד הכחות הרוחניים עם האברים, ואיחוד הכחות הרוחניים עם אלקות על ידי חב"ד שבתורה. והענין הוא דהנה תלת חללין דגולגלתא הנה תלת מוחין אינון. דהנה בראש האדם ישנם ג' חללים, דכל חלל הוא חדר מיוחד שיש בו מוח מיוחד, והמוח מונח בו כדבר המונח בקופסא, והם ג' מוחין חב"ד. וידוע דג' מוחין חב"ד עם היותם כולם במעלת מדריגת המוחין, מ"מ ה"ה ג' מדריגות חלוקות זמ"ז, הן בגופם שהם הכלים, דמוח החכמה הוא קר ולא, ומוח הבינה הוא חם ויבש, והן בנפשם שהם האורות, דאור החכמה הוא נקודה דוקא, ואור הבינה הוא בהתפשטות אורך ורוחב, וכן הדעת ענינו כפול מה שהוא מוח לעצמו, ומה שהוא מחבר חו"ב, וכתוב נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, שהאדם שלמטה הוא בצלם ודמות אדם העליון כביכול, וכתוב זאת התורה אדם, דהתורה היא ג"כ בהתחלקות ציור אדם, מוחין ומדות. וחב"ד שבתורה היא חכמתו ורצונו ית' ממש, ועם היות שזהו נפלא מן השגתינו להבין בעצם מעלת מדריגתן בענין החב"ד וההבדל במדריגתן, ומ"מ הרי יש לנו מבוא בהשערה בענינים עכ"פ, וכמו בהאדם שלמטה הרי יש כלי המוח וכלי השכל, והיינו דזה מה שחומר מוח

מסירת שיעור ב770 (ארכיון ליובאוויטש)

החכמה משתנה מחומר מוח הבינה וחומר מוח הבינה משתנה מחומר מוח הדעת הוא לפי שחומר המוח הוא כלי לאור השכל, ולזאת לפי ערך אור השכל כן יהי הכלי שלו, דהכלי הוא כמו גוף לנשמה שהוא אור השכל, ולהיות דהשכל מתחלק בג' גילויים כוללים חכם מבין ודעתן, לכן הנה גם המוחין שהם הכלים מתחלקים בג' בחינות. והנה כל זה הוא מה שהמוח הוא כלי לשכל על ידי כלי המוח. אמנם הנה גם כלי השכל הם ג"כ כלים למה שמעולה מהם בדוגמת כלי המוח שהם כלים לאור השכל, והיינו דהשכל עצמו נעשה כלי לשכל, דהשכל ההוא הוא נעלה יותר מכמו השכל שחומר המוח הוא כלי אליו, ובדוגמא כזאת יובן גם בחב"ד שבתורה דעם היות דגוף ועצם הסברות שכלים המושגים בתורה הנגלית הם חכמות עמוקות ביותר, הנה אחר כ"ז אינו אלא בדוגמת חומר המוח שהוא כלי אל אור השכל, וחכמות העמוקות דגליא שבתורה הם כלים פנימי' להאור עליון שהוא חכמתו ורצונו של הקב"ה, בדוגמת דבר כמו דכלי השכל הם כלים לשכל עליון וגבוה יותר מכמו אותם השכלים דחומר המוח הוא כלי אליהם, וזהו ענין ההתקשרות שמקשר נפשו בחב"ד שבתורה, שהוא חכמתו ורצונו של הקב"ה. ע"כ.

ועולה הביאור בטוב טעם. ראשית, שאין זה כפל הלשון כ"א ג' ענינים, "והמושכל נתפס ומוקף" כו' אין זה המושכל האמור קודם "הרי השכל תופס את המושכל", כמבואר שם בהמאמר.

ובכן עולה יפה המשך הביאור בפרק ה': הרי כשהאדם יודע ומשיג בשכלו פסק זה כהלכה הערוכה במשנה כו' הרי זה משיג ותופס ומקיף כו' דלית מחשבה תפיסא בי' ולא ברצונו וחכמתו, כי אם בהתלבשו, מצידו ית' ולא שהשכל תופס.

ע"ד המבואר בפרק מ"ז. ותתן לנו ה"א באהבה כו' כי באור פניך נתת לנו ה' אלוקינו. ער האט זיך אונדז אוועקגעגעבן. וזה לא בדרך ממילא כ"א כאשר לומד בביטול אחר עבודת התפלה כמו שמבואר שם.

ויכול להיות ח"ו שלומד ותופס את ההלכה כמו הלכה ערוכה כמו שמבואר שם בהמאמר. אבל לא חכמתו ורצונו של הקב"ה. כי לית מחשבה תפיסא בי' ולא ברצונו וחכמתו. ופה בפרק ד' מבואר איך שנעשה היחוד בשלימות ע"י התורה.

פרק ח', י"ב, י"ג

בפרק ח'. אלא א"כ עושה אותן קרדום לחתוך בהן דהיינו כדי להתפרנס מהן. השאלה למה מאריך בלשונו, אלא א"כ עושה אותן קרדום דהיינו כו' ולמה אינו אומר ישר אלא א"כ כדי להתפרנס מהן. אלא שלא כל מי שירצה ליקח את השם יבוא ויקח, דהיינו כמו הבנאי והנגר או הנפח, שאינו שייך שיחשוב שהגיע בזה לתכלית האדם,

כך הוא ג"כ בענייני לימוד הלימודי חול לא יותפס בזה ויחשוב שכך הגיע לתכלית רום האדם. מלומד. זהו שיכול הוא ללמוד כדי להתפרנס.

בפרק י"ב. ולא עבר עבירה כו' ולא יעבור לעולם. וידוע השאלה בזה, אלא שמבאר פה דרגת הבינוני דהיינו מהו בינוני ולא מי הוא בינוני, כמו המקרר באם שיהי' מתוקן על 35 לערך, מעולם לא יופשר הקרח ולא יהי' מים וד"ל (ואח"כ מצאתי בהליקוטים של ה' אהרן חיטריק נ"י).

בפרק י"ג. והנה מדת אהבה זו כו' הנה לגבי מדריגת הצדיקים כו' אין בחי' אהבה זו נקראת בשם עבודת אמת כלל כו' ואעפ"כ לגבי מדריגת הבינונים נקראת עבודה תמה באמת לאמתו כו' כי הנה מדת אמת היא בו'. ובכל מעלה ומדרגה מבריח תוך נקודה האמצעית שהיא נקודה ובחי' מדת אמת שלה, ואיך להבין זה שתי מדות אמת בדבר אחד היינו בנושא אחד, אהבה. והסברתי באופן כזה. לדוגמה נקודה האמצעית של דבר שהיא שתיים על שתיים, נמצא מכל צד וצד היא אחת אחת, וכאשר ניקח דבר של שמונה על שמונה ונמדוד אמה לכל צד ונקודה באמצע אין זה אמצע שלה כלל ואין זה נקודת אמת שלה. וגם שעל ענין ונושא אחד למשל, נקיות. ודרגה אחת של נקיות, נמדד לפי מהות הדבר שהמדובר בו, שעל אחד נאמר שזה נקרא נקי בתכלית, ודרגת נקיות זו על מהות דבר אחר לא רק שאף זה נקיות אמיתית, אלא אף גם להיפך. למשל בהיכל המלך הממונים על נקיות, נקיות החצר, נקיות ההיכל, נקיות הרהיטים וכלי אכילה, כולם גמרו מלאכתם. והמבקר כשמבקר על נקיות החצר חתם נקי בתכלית והודד, על נקיות החדרים וההיכל חתם נקי, אבל לא בתכלית. הרהיטים לא נקיים כלל, וכלי האכילה לא רק שאינם נקיים אלא מלוכלכים, והנה דרגת הנקיות של החצר הי' גם בבית, ועוד נקי יותר וכש"ב שהנקיות של הרהיטים היו יותר מהרצפה של החדרים וכו', אלא שהגושפנקא נקי, שנותן המפקח הוא לפי מהות הדבר שהמדובר בו, ונמדד לפי מהות הדבר, ופשוט, ומוכן.

פרק ד' ביאורים ומחשבות

ביאור ענין "זמן"

ביאור ענין הזמן מה זה זמן ומהו משמש, שבזה הראיתי להם, היינו לכמה וכמה מלומדים בעיניהם שחשבו שהם המלומדים, ואנחנו זיינען פון די אפגעשטאנענע, הנה אחר הביאור של כל הענין של עולם שנה נפש, אש"ן, נשתנה המצב, ונעשה אצלם השקפה אחרת לגמרי על החסידים, והרבי מיכאל, המנהל של הישיבה והוא, שהרי קיים עולם, שהוא החומר, הגוף. ונפש, שהוא החיות המחי' את הגוף. אבל הברי' הקטנטנה הזאת אינה יכולה לקבל החיות רק על רגע כמימרא ע"ד הדפיקא של הדפק או הנשימה שנושם, והחיות רצוא ושוב. שהחיות הנמשך מהנשמה. - שזהו לשון נשימה. - חוזר למקורו, כי באם שישאר במקומו עומד נפסק החיות ח"ו, כי הוא אינו חי בעצם, אלא חוזר למקורו, וחיות אחר נמשך במקומו וכך בלי הפסק, ע"י סיבוב והילוך הדם. - כי הדם הוא הנפש - וכך חוזר סובב, שזהו ענין הדפק של היד והלב, וכן הנשימה. והנה התנועה הזאת של רצוא ושוב, הרי זהו הפרינציפ של זמן, טיק טאק, וכאשר נמשכים זה אחר זה, אחד ועוד אחד וכו' וכו', הרי מזה מתהווה זמן ממש. נמצא שזמן זהו כמו הממוצע בין החומר והנפש ומזמן התחלת קיום החומר מתחיל גם הזמן, כי הזמן הוא ג"ב נברא מזמן הבריאה, היינו התחלת הדבר שנברא, מתחילת לידת הולד, למשל, ועד סוף קיומו, וכל ברי' יש לו זמן שלו, ובמילא קיים ענין של זמן, והשעונים מרויחים מזה, אבל לא בשביל זה נברא הזמן כדי שהשעונים יהי' להם פרנסה. נמצא שזמן הוא חיים ממש, וכאשר שומר הזמן, שומר הוא החיים וכן להיפך.

ואיך שומרים החיים והזמן, הנה באמת שאלה עמוקה, והזוהר הקדוש מקשה על הפסוק ואברהם זקן בא בימים, איך בא בימים, הרי כשהזקין הימים עברו, חלפו ואינם. ומתריך, שבכל יומא ויומא עביד עבידתי, ואז הזמן אינו נאבד, ולמשל, כאשר פועלים שכירי יום באו לדרוש משכורתם בסוף השבוע, הבעל הבית שואל מהפועל מה עשית במשך השבוע, מתחיל ליתן תירוצים ואמתלאות, שביום ראשון הי' לו כאב ראש ובשני כאב בטן וכו' וכו', ולפועל לא עשה כלום. אומר לו שזמן הזה עבר הלך ובטל ואין לו שכר, כי הפסיד הזמן, שני בא לקבל שכרו אמר לו מה עשית, הראה לו, ביום א' עשיתי השולחנות, ביום ב' הספסלים וכו' וכו', הרי הזמן קיים. ומראה לו הרי יום א', יום ב' וכו'. ואפילו עברו כמה וכמה זמן, ימים ושנים, הרי הם קיימים. וזהו תירוץו של הזוהר הקדוש, ואברהם זקן בא בימים, כי בכל יומא ויומא עביד עבידתי.

תרי"ג מצות - שיהיו קיימים ולא לאבדם

ובזה אפשר לבאר המאמר רז"ל: רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות. מהו הלשון הרבה, וכמה הוא ההרבה, תרי"ג - 613 - מהו החשבון 613 ואיזה חשבון הוא שהוא במוחלט הרבה, הרי לכל מספר יש כפל וכפלי כפליים. אלא זהו הענין רצה ה' לזכות את ישראל, שכל מה שנותן להם יוכלו לקבל וישאר אצלם. כי הרי הקב"ה נותן חיים, אבל הרי תיכף חוזר חולף, ויום המות מיום הולדו, ואין לנו שום כח וחוש לעצור ולתפוס את החיים, ואפילו רק כח רוחני, כמו למשל כח הזריקה שביד, אזרוק בכח גדול למעלה ואראה לבני אדם איך שאני זורק, האם יראו איזה דבר. אבל כאשר יקשר את הכח באיזה חומר גשמי ויזרוק למעלה אז רואים את הכח עולה למעלה. כי גשם אינו עולה, אדרבה נופל, אבל כאשר האבן למשל עולה הרי זה הכח שהוציא מידו הרק למעלה דוחף ומעלה את האבן אתו. נמצא שע"י התקשרות בפעולה בגשם את הכוחות והחיים שלנו אז אינו חולף עובר להבל ולריק כי תפסנו אותו ע"י הפעולה. וזהו רצה ה' לזכות את ישראל שמה שנותן לנו נתפוס, ולא ילך להבל ולריק. הרבה לנו תורה ומצות בפועל כי כל המצות קיומם קשור באיזה חומר וגשם, וגם לימוד התורה, הרי צריכים להוציא בפה ועקימת שפתיו הוה מעשה, הרי אז ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם. וזהו ג"כ הטעם של מספר תרי"ג כי באדם ישנם תרי"ג אברים, רמ"ח אברים ושס"ה גידים. וע"כ נתנו רמ"ח מצות עשה ושס"ה לא תעשה במספר תרי"ג, כדי שנתקשר בכל רמ"ח אברינו ושס"ה גידינו עם השי"ת. ובזה יובן ג"כ הלשון הרבה, הגם שזה רק תרי"ג, ואפילו מספר גדול יותר אינו שייך להחליט עליו שם הרבה, כי יש יותר ועוד יותר, אבל יש מספר שעליו יכולים לומר הרבה, והיינו מאה אחוז, כי הרי החשבון של תרי"ג הוא מאה אחוז כנגד התרי"ג אברים, לא יש יותר, ואין צריכים יותר, ואדרבה, לא תוסיפו כתיב, כי כל המוסיף גורע, ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום. וזהו מה שמשיב הזוהר הק', בכל 'יומא ויומא עביד עבידת', - ענינים כאלו בביאור עברית או צרפתית עשו רושם בהם ובעיקר בנוגע ההשקפה שלהם על חסידים, והישיבה, כי פעם בהזדמנות כזו קם אחד המורים והתחיל לשאול שאלות וקושיות השיב לו שני ג"כ מהמורים של הסעמינער: מה אתה מבלבל, הרי זה לאזשיק, ז"א מוסבר בשכל יסודי.

הכינוי "חפשי" מתאים יותר לחרדי

ומפעם לפעם הייתי תופס איזה שם שמשתמשים בו החפשיים ומכנים את עצמם בשם זה, למשל, ליבעראלי, חפשי, א פרייער והייתי מבאר להם איך שזה כלל ועיקר אינו מתאים, כי אינו אמת. מהו הפירוש חפשי, א פרייער, ווער האט עם באפרייט? מי נתן לו החפשיות? וכן ג"כ ליבעראלי, הרי להיפך מחויב הוא, אף על פי שחטא ישראל הוא, ומחוייב בכל המצות וזה כמי שלא מילא תפקידו, וחייב הוא עוד עבור אתמול ושלשום... ואיך הוא ליבעראלי, חפשי, פראי? לדוגמה, ילד שרוצה ומבקש מהמורה

מעט חופשה, לילך לשחק, אומר לו המורה, עשית השיעורים שצריך אתה להכין? וגם של תמול שלשום לא עשית. אין לך חופשה. תמלא המוטל עליך ואז תהי' חפשי. וא"כ השם חפשי מתאים יותר לאיש חרדי הממלא תפקידו, כבר התפלל, נתן צדקה והניח תפילין, למד השיעורים לפי ערכו ויכולתו, יכולים לאמר כעת הוא חפשי. יכול הוא לילך לאכול ולעסוק בעסקיו הפרטיים, אבל לא זה שהוא עוד משועבד וחייב למלאות מה שחיסר ולא עשה. לוקח לעצמו חופשה, חפשי ליבעראלי, פראיער. ווער האט אים באפרייט, אע"פ שחטא ישראל הוא ומחוייב בכל המצות, לא בזה שלא שילם חוב הוא נעשה חפשי מהחוב. לזה מתאים שם באנקראטיסט פאיסט, א אנזעצער.

מאדערני - ל' מהדרין

וכן השם מאדערני. ארטאדאקסי-מאדערני. האם מדערניוט משנה המציאות, מקטין או מחסיר? אותו דבר בשלימות, רק משופר יותר, מהודר יותר, וע"כ האותיות מאדערני אותיות מהדרין. ובכן למי מתאים יותר השם מהדרני, לחסידים ואנשי מעשה, המהדרין ומשפרין יותר ויותר, אבל לא לזה שמחסר, מקטין וקוצץ מן התורה ומצות, ר"ל. זה רק אחיזת עינים, פארבלענדעניש, מאכן זיך באקוועם.

בחירה - גם נגד רצונו

וכן בענין הבחירה. שמעלת האדם על בעל חי הוא ענין הבחירה חפשית, שניתן להאדם, ולוקחים המלה בחירה חפשית, ומשתמשים בזה להצדיק את עצמם, להתנהג כפי מהלך רוחם, ואסור גם לומר. כי הרי השי"ת כביכול בעצמו נתן להאדם בחירה חפשית, ואין להכנס בזה לומר מוסר ולהעיק על לבו וכו', וכו'.

אבל הרי לא זוהי מעלת האדם, שיכול לעשות מה שהוא רוצה, ולא זהו מעלת בחירה חפשית, כי זה נמצא גם בבעלי חי, שמתנהג כפי רצונו, אלא מעלת הבחירה חפשית שבזה נבדל האדם מבעל חי, הוא שיכול לעשות לבחור גם בדבר שהוא היפך רצונו הגלוי מצד גופו ונפשו הבהמי/ ושלא למלאות תאוות נפשו, זוהי מעלת האדם וזהו מעלתו, הקאליטע שבבחירה חפשית.

אמת, מצד שלימות הבחירה נתנה הבחירה להאדם, באופן שאין שום הכרע משום צד, כי באם שיהי' איזה דבר המכריע אין זה בחירה חפשית, אבל שלימות ומעלת הבחירה של האדם הוא שגם בשעה שהלב חומד ומתאוה איזה תאוה, הבחירה והיכולת נתונה לכל אדם לבחור ולעשות כפי הצינוי של תורה ובחרת בחיים. זאת היא מעלת האדם וזוהי מעלת הבחירה.

אמונה

הי' אצלינו מורה אחד בסעמינער שהי' מחזיק א"ע לאטענאיסט ר"ל. הרי אינני מחויב להביא בכתב כל השטותים שלהם, אבל עלה בידי להסביר לו וכדומה לו את השקר השורר בשיטתם. ראשית הראתי לו איך שהוא בעצמו משתמש באמונה בכמה וכמה דברים, ואיך מכחיש ענין האמונה. למשל, יושב הוא לפני הספר, סוגר את העינים ונותן לו הגרון. ומה יהי' ח"ו כאשר בלי ברכה, יחתוך הגרון. אלא מה תשיב האם אני אלך למי שאין לי בו אמונה. וכן כשהולך לרופא ומקבל הרפואות שנותן. הרי כל הרפואות הם ממש סם המות, ובאם שיתן לו ח"ו רפואה הפכית, הרי זה סכנה ממש. אלא מאי, אינו הולך לרופא שאין לו בו אמונה, ומוכרח להאמין, כי אינו רופא, ואינו מבין בשכלו וע"כ משתמש באמונה. ובכן, צריכים לידע, שאמונה הוא כח וחוש כמו שאר החושים, וכל חוש מביא להאדם את הענין השייך לתפוס בחוש זה, כי כל חוש תופס את מוחשו, אבל אך ורק על פי חוקי הגדרים של החוש. למשל, חוש המישוש יביא להאדם דבר השייך לחוש המישוש ונמצא בד' אמות שלו, לא רחוק ממנו והיד ריקה ופתוחה. ואם זה דבר שאינו יכול לתפוס בחוש המישוש יכול הוא להשתמש בחוש הראות, ובזה ידע מה שחוש הראות יכול ליתן להאדם אבל כשישתמש בחוקי והגדרות של חוש הראות (א) צריך שיהי' אור, ולא חושך, (ב) והדבר יהי' לפניו, (ג) והעינים יהיו פתוחות, ואז חוש הראי' יביא לו דבר שלא הי' לו. וכן ישנם דברים שבשני חושים הנ"ל לא יוכל לקבל, אלא בחוש השמיעה, ואין לו הגדרות הנ"ל. אף גם בחושך ולא לפניו דוקא, אלא שאזניו יהיו פתוחים, וגם חוש השמיעה יביא לו דבר חדש מה שלא הי' לו מקודם. וכן עוד יש חוש הטעם, שהחיק דוקא יכול לבחון, וליתן לו הידיעה אם חסר מלח או סוכר וכדומה. ולמעלה מכולם, הוא כח השכל, שבו ועל ידו יקבל ידיעות שכליים ועניינים מה שבלעדי השכל לא יוכל להבינם, וג"כ אך ורק עפ"י חוקי והגדרות של לימוד שכלים. וכן ג"כ צריכים לידע שיש כח אמונה שבה ועל ידה יכול הוא לקבל ענינים ששום כח וחוש לא יביא לו, אף גם כח השכל. כי המדובר הולך ע"ד ענין שאינו מובן בשכל, כי באם שהי' זה דבר שיכולים להסביר בשכל ולהבינו, אין צריכים לזה אמונה, כמ"ש פתי יאמין לכל דבר, אבל ערום יבין. וכאשר ישתמש באמונה יקבלו: האמונה תביא לו את הענין שמאמין בו כמו כל הדברים והענינים ששאר החושים מביאים לו, אך צריך ג"כ להשתמש עפ"י גרי הכח והחוש הזה, והיינו הנחת וביטול עצמי. כי זהו פירושו של אמונה אף על פי שאינו מבין בשכלו מקבל הוא, ובאם הוא אומר, איך? אינו מובן כלל, וחפץ דוקא להבין בשכל, הרי אינו נכון. המדובר הוא ע"ד ענין שלמעלה משכל, והדמיון והאמתלא שהדבר אינו, מאחר שאינו מתקבל אצלו, באם שהי' אמת הי' מתקבל, זה אינו. זה רק אמתלא, כמו שביאר כ"ק אדמו"ר שליט"א, שאותיות אמתלא הוא אמת--לא, החסרון הוא רק בו, וזהו כמו שאחד יסגור העינים וירצה לידע הצבע, שיסבירו לו בשכל וכדומה. תפתח העינים ותראה. וכך הוא בענין האמונה, תשתמש באופן

המתאים והראוי, בביטול והנחת ישותו - ועגאאיזעם - אז תתחיל להרגיש האמת ויש לך דבר שקבלת בהאמונה.

והרי יש לך בחינה חי', שאתה בעצמך מספר איזה סיפור מקרה פלאיתי, שאתה בעצמך הוא בעל המעשה וישנם שאינם מאמינים, הרי אתה יודע שזה אמת מאה אחוז ומ"מ איני מאמין, וא"כ הרי לא הספק שיש בהמקרה חסרון האמונה, רק החסרון הוא בו שאינו מאמין כמבואר לעיל, וכן להיפוך. אינו נכון להשתמש באמונה בדברים שאינו נחוץ, כמבואר בחסידות, שטעות בעיני העולם מה שחושבים שעל מציאות הבורא נחוץ לאמונה. זה אינו נכון. זה שיש בורא עולם שברא העולם, זה נראה לעינים, כמ"ש שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה. כאשר רואה נברא הרי נראה בורא. כי אין דבר עושה את עצמו. וגם לומר זה שבורא אחד הוא ולא שנים, בזה צריך להאמין, ג"כ אינו נכון. זה דבר שמוכן בשכל. השכל מחייב שבורא אינו מוגבל בשום הגבלה, ובאם שתיתן מקום לשנים הרי כל אחד מגביל את השני, והרי שניהם מוגבלים, א"כ הם נבראים, ואין נברא בורא את עצמו, אלא ש'מ'ע' - ש'א'ו מ'רום ע'יניכם. - ישראל ה' אלקי ה' אחד. וגם שמע לשון הבנה, שה' אחד, אלא במה היא האמונה, ביחודו ית' האמיתי, שהוא לבדו הוא ואין זולתו. וכן להאמין במה שהוא עושה, כשלומד תורה ומקיים מצוה הוא ממשיך אור א"ס ומתיחד ומתקשר אתו, שזהו לשון מצוה צותא וחיבור. ובאמת גם ע"ז יש לנו ראיות והוכחות גמורות, והוא עפ"י ביאור הפסוק ולך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו. ומקשים ע"ז, אם זה כמעשהו וא"כ מהו החסד? ומתרצים ע"ז שמלת כמעשהו יכולים לבאר לפי מעשיו. ועוד כמעשהו כמו אחרי שעשה, והוא כי רואים אנו שאצל האדם יש חילוק והפרש גדול בין קודם שעושה מצוה או אחר שכבר עשה, קודם שהתפלל, קרא ק"ש, או מצוה אחרת. באם שיזדמן לו איזה ריוח גם על ספק ושמא, ילך וידחה התפלה בציבור או גם ח"ו תפילה בזמנה וכדומה, באם שרק נדמה לו שיריוח איזה ריוח, אבל אחר התפילה באם שיציעו לו למכור התפילה בציבור הקדושה, האמן, או מצוה אחרת, הרי לא ימכרם בשום מחיר. נמצא שיש שני מחירים אצל האדם, קודם העשי', ואחר העשי'. וזהו החסד שאתה תשלם לאיש כמעשהו, המחיר כמו לאחר המעשה ועשית המצוה. טוב. אבל כעת נחשוב מדוע? ואיך האדם עושה זה. הרי אתה יודע בעצמך שלא תמכור אמן אחד עבור סכום גדול אפילו, ואיך אתה עוזב את האמן ואיש"ר וכדומה בשביל מה בכך, איזה סיפור נאה וכדומה. אלא החילוק הוא, קודם שעשה המצוה עדיין אין לו את זה מה שנמשך ע"י המצוה, אבל אחר שכבר ענה האמן או עשה המצוה, הרי כבר נמשך ויש לו מה שנמשך, הרי ראי' ברורה שע"י כל מצוה נעשה מה שנעשה, ואף גם שאיננו רואים ומשיגים אבל מרגישים בהחושים שלמעלה משכל והבנה.

"דער ארום" של חסידות

איזע ענינים ע"ד - ארום - חסידות. מה הוא חסידות. ומהו היתרון של הספר תניא קדישא, וכפי מה שעלה בידי להסבירם בתשובה והסבר המתקבל לכל:

חסידות חב"ד זה לא קבלה, לא מוסר ולא חקירה אלא חסידות: - מ'קען זאגן אף חסידות - חסידות הוא ביאור המציאות. דהיינו שמבאר כל מציאות וענין משרשו למעלה ופעולתו עד למטה מטה. ובזה מבאר ומתרץ כל הקושיות. למשל השאלה שופר של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה. והטעם הוא משום גזירה דרבה, וידוע הקושיא בזה, ומתבאר בחסידות הענין, ע"י שמבאר דיו"ט הוא הארת מוחין דאימא, ושבת הארת מוחין דאבא. ור"ה בשביל חידוש העולמות צריכים לעורר ולהמשיך גילוי מוחין דאבא, וע"כ כשחל ר"ה בימות החול הרי מאיר רק מוחין דאימא והרי צריכים לעורר ולהמשיך מוחין דאבא, וזה נעשה ונפעל ע"י תקיעת שופר. אבל כשחל ר"ה בשבת הרי מאיר גילוי מוחין דאבא, ע"כ אין צריכים לתקוע. אלא מה, מדוע לא, מצד לא פלוג יתקעו. ע"ז בא התירוץ מצד גזירה דרבה. וכך כל הקושיות והשאלות שמתבארים בחסידות הוא ע"ד זה. והיינו ביאור המציאות. והיתרון מה שנגרש בחסידות הוא, בספרים אחרים המבארים ענינים וקושיות איזה סתירה ממקום למקום על איזה פסוק, ומבארים ומתריצים, והתירוץ הוא אמת וטוב, מה נעשה ונפעל, מקודם ה' דחוק לפסוק, ועל ידי התירוץ נעשה טוב להפסוק והמאמר. והנה בחסידות ג"כ מתבארים קושיות אלו ומתבארים, אבל ע"י הביאור נעשה טוב, לא רק לפסוק אלא להלומד את התירוץ והביאור. כי מכל ביאור וענין יוצא דבר לפועל בקיום התו"מ, או בהנהגה ועבודת השי"ת. ומעשה שהי' עם תל' א' במכנס, מאיר דרעי, הוא הי' שייך לחברת תפארת בחורים, כי הי' מבוגר מאנשי מכנס, אבל הי' בא כמעט בכל יום ויושב בכתת גמרא הגבוהה. ללימוד תניא שהיו לומדים בכל יום קודם תפלת ערבית, לא הי' נכנס. וכך עברה שנה. לשנה הבאה, בתחילת הזמן של הלימודים, כשמתחילים מתחילת ספר התניא, שלחתי אחד מהמורים לומר לו, שבאם רוצה הרי כעת מתחילים ללמוד מהתחלה, וזוהי הזדמנות עבירו. קבל, ובא לכיתה שהיו לומדים וישב כמנהגו, הרגלים מכופלים תחתיו, וספר התניא על ברכיו כי הי' קוצר ראי' הרבה, וכך נמשך כמה שבועות, והוא בא בסדר מסודר. פעם נכנס אלי למשרד, באמרו, רבי מיכאל הנה כתבתי מכתב לאדמו"ר שליט"א, ומראה לי המכתב, בו כותב מכל שעבר עליו, ושלמד בת"ת ובכתר תורה, ואחר ביאת ר' מיכאל ויסד הישיבה והתפארת בחורים בא לישיבה, ומצא חן בעיניו. אבל רק להלימודי נגלה. תניא לא רצה ללמוד כי חשב שזה מוסר, והספרי מוסר שוברים את האדם וזה לא חסר לנו, הרי שבורים ורצוצים אנו בלעדי זה. והנה בשנה זו הודות לר' מיכאל התחלתי ללמוד תניא ושמח הנני כי הלימוד תניא ג"כ שובר את האדם אבל נשאר שלם, ואדרבה מחזק ומעודד. זהו תוכן מכתבו לערך: אומרים, שספר התניא - חלק ראשון - מתחיל ב"ת"

ר' מיכאל ליפסקער | עה

ומסתיים ב"א". ז"א כשנגשים ללמוד תניא חושבים שהוא כבר ב"ת", וע"י לימוד כל התניא מגיעים לבכך שעומדים ב"א".

פרק ה'

מכתבי כ"ק אדמו"ר

א.

TEL. PRESIDENT 4 - (0507 1814 1866)

מרכז לעניני חנוך

MERKOS CHAIYIM

CENTRAL OFFICE

770 EASTERN PARKWAY, BROOKLYN 13, N. Y.

כ"ק, כ"ב שבט תש"ו

ליום וברכה

הנה"ח תת"ת אי"א נו"מ וכו'
מור"ם ע"י ליסקאר
ליום וברכה
קומרים אנו עוד נכובים ונרתמים מהסתלקות וקשה עדין כתיבת מכתבים, אבל זה ברור כי רצונו הקדוש של כ"ק מו"ח אדמו"ר הנ"ל הי"ד, וכן הוא גם עתה שלא ח"ו חלישות באיזה עבודה שחיה עמדה חתה נשיאותו ואשר כל המקושרים אליו יתחזקו והאמצע ביהר שאת וביהר עו במלאוי חקקים אשר הטיל עליהם, ובל"ט יאמר גם להבא ישמיע כ"ק מו"ח אדמו"ר הנ"ל ח"ס עליהם מרותו שיצליחו בעבודתם הכללית ובחייהם הפרטים.

אחר הדברים אשר הואיל כ"ק מו"ח אדמו"ר הנ"ל לדבר אחי בימים שלפני ההסתלק ח"י בענין החינוך של ילדי ישראל במדינת אפריקא ליכר עם בעזש"ח סניף סעודתו המינוכית אשר מקדירו יח"י, גם לעור לאח"י יח"י הדברים באפריקא ביסוד אשידור מוסדות חנוך נערים - ולחלית זו גם להכשיר חוג מלמדים משלהם - וגם להשיג כל יקשה עול לבני הנעורים הקולים מהם לאח"ק ולטפול עליהם שלא יכרו ח"ו לרעה הכפירה, ואמר לי שבקשר לזה יכתוב אליו שהוא יסע לסע - לאפריקא - לבקר את המצב על אחר לארגן את העבודה עם ולנהל עם, ומתפקידו זה י"ג גם לנהל המסא ומתן החמיר עם הדושיאניט המקומי, אשר במשך הזמן יקבלו עליהם את התוצאות (ע"פ הסדר הרגיל) פנחה בזה הדושיאניט שבאפריקא להדושיאניט מכוכי שבערפה וע"י הרב"ג ש"י ב"מ יסודר שיה"י הכל כדבע"י). עד כאן דברי הרב. בינתיים נצחו אראלים כו' ולא בא הדבר בכתיבה.

באשר הנהלם להמשיך בעזש"ח את כל העבודה שהנהלה חתה נשיאות כ"ק מו"ח אדמו"ר הנ"ל, ולהחזיק בה עוד ביתר שאה ויתר עו אשר זהו רצונו הקדוש, אנוני בזה להודיעו את כהנ"ל ומבקש אני אותו אשר אם יסכים לקבל עליו המסרה אנו"ל - ואין נפק אצלי אשר יקבלה בשכחה רבה - ויודיעני מזה ואכתוב ללכתה במרדו לכרז את הענינים המכוכים בזה.

ועד שהדושיאניט יקבל על עצמו את התוצאות - כי רגילית הם לחכות בזה זמן קה עד שיראו עבודה מסתיה - נשלה אי"ה את התקציב הדרוש מכאן, וה"י ראשידק טעור ואו - כל אשר כ"ק מו"ח אדמו"ר הנ"ל באחה משיחתיו, במדומה בשם העש"מ אחריתך ישגה מאד.

דעו כ"ק מו"ח אדמו"ר הנ"ל היה שבהחילה יסע לאפריקא בעצמו, ורק אנו"ל יבואו גם ב"ב יחיו לשם, - כהנ"ל שמתי לאחר שגודק שבטלה הצעה העסק שהציעו לפניו ואשר חזר לעבודתו הקודמת.

למקנתו החכוף אני מחכה.

בא"ח כ"ק מו"ח
הרב מנחם אנשידור
י"ג שבט תש"ו

פיענוח האגרת בעמוד הבא

ב"ה, כ' שבט, תש"י
הרה"ח הו"ח אי"א נו"מ וכו' מהור"מ שי' ליפסקאר
שלום וברכה!

עומדים אנו עוד נבוכים ונדהמים מההסתלקות וקשה עדיין כתיבת מכתבים, אבל זה ברור כי רצונו הקדוש של כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ הי' וכן הוא גם עתה שלא תהי' ח"ו חלישות באיזה עבודה שהיא שעמדה תחת נשיאותו ואשר כל המקושרים אליו יתחזקו ויתאמצו ביתר שאת וביתר עז במלוי תפקידם אשר הטיל עליהם. ובל"ס אשר גם להבא ישפיע כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ עליהם מרוחו שיצליחו בעבודתם הכללית ובחייהם הפרטים.

אחד הדברים אשר הואיל כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ לדבר אתי בימים שלפני ההסתלקות הי' בענין החינוך של ילדי ישראל במדינות אפריקא ליסד שם בעזהשי"ת סניף מעבודתו החינוכית אשר תפקידו יהי' גם לעזר לאחב"י שי' הדרים באפריקא ביסוד וסידור מוסדות חנוך כשרים - ולתכלית זו גם להכשיר חוג מלמדים משלהם - וגם להשגיח בל יעשה עול לבני הנעורים העולים מהתם לאה"ק ולשמור עליהם שלא ילכדו ח"ו לרשת הכפירה. ואמר לי שבקשר לזה יכתוב אליו שהוא יסע לשם - לאפריקא - לבקר את המצב על אתר לארגן את העבודה שם ולנהלה שם, ומתפקידו יהי' גם לנהל המשא ומתן התמידי עם הדזשאניט המקומי, אשר במשך הזמן יקבלו עליהם את ההוצאות (ע"פ הסדר הרגיל יפנה בזה הדזשאניט שבאפריקא להדזשאניט המרכזי שבצרפת וע"י הרב"ג שי' בטח יסודר שיהי' הכל כדבעי). עד כאן דברי הרב. בינתיים נצחו אראלים כו' ולא בא הדבר בכתיבה.

באשר הוחלט להמשיך בעזהשי"ת את כל העבודה שהתנהלה תחת נשיאות כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, ולהתחזק בה עוד ביתר שאת ויתר עז אשר זהו ודאי רצונו הקדוש, הנני בזה להודיעו את כהנ"ל ומבקש אני אותו אשר אם יסכים לקבל עליו המשרה הנ"ל - ואין ספק אצלי אשר יקבלה בשמחה רבה - יודיעני מזה ואכתוב ללשכה בפר"ז לסדר את הענינים הכרוכים בזה.

ועד שהדזשטאינט יקבל על עצמו את ההוצאות - כי רגילים הם לחכות בזה זמן מה עד שיראו עבודה ממשית - נשלח אי"ה את התקציב הדרוש מכאן. והי' ראשיתך מצער ואז - כך אמר כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ באחת משיחותיו, כמדומה בשם הבעש"ט - אחריתך ישגה מאד.

דעת כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ היתה שבתחילה יסע לאפריקא בעצמו, ורק אח"כ יבואו גם ב"ב יחי' לשם. - כהנ"ל שמעתי לאחר שנודע שבטלה הצעת העסק שהציעו לפני ואשר חזר לעבודתו הקודמת. למענהו התכוף אני מחכה.

באיווי כט"ס

מ. שניאורסאהן

TEL. PRESIDENT 4-0507
1614
8-4600

כ"ה

מרכז לעניני חנוך

MERKOS L'INYONEI CHINUCH INC.

CENTRAL OFFICE

770 EASTERN PARKWAY • BROOKLYN 13, N. Y.

ג ניסן תש"י

הרה"ח הו"ח אי"א נו"מ וכו' מהור"ם שי"

שלום וברכה:

במענה על מכתבו מס' ח ארז:

אע"פ בדבר האפשרות להשגת סכנת דרישה עבורו מאפריקא, אבל למען במה יחפש, יהיה עם ידירנו הרב"ג שי", על אחר דרכים יותר בטוחים, ובעיקר מחירים, כי יש להודרו בזה בכל האפשר. ואם בזמנים רגילים זקוקים אנו לזכות העקדה, אשר השיבוטה היא לא העקדה עצמה כ"א זריזותי" דאברהם אבינו ע"ה (משנ"ל באגה"ק סכ"א, ועפ"י יסמח"ג כ"ט מה שבשו"ע אר"ז חאו"ח, אף שבמהרו"ק ס"א ס"י" כחב בטעם אמירת העקדה ג"ו שיכניע יצרו כו", הנה במהרו"ב סוס"א השפיע זה, ולא הביא אלא המעט ולזכור זכות אבות הנה עאכו"כ בזמנים אלו, ומדה כנגד מדה צ"ל הזריזות, בכאן"א שהזכות פגין עליו. ובפרט בנדו"ך, שבכל יום אורבים לנפשות ילדי וילדות ישראל וכו'.

והאריכות אך למהרה.

החזת באיתו חת"כ כשר לכב"ב שי" ומחכה לבשו"ט
הרב מנחם שניאורסון

TEL. PRESIDENT 4-0507
1814
8-4600

כ"ה

מרכז לעניני חנוך

MERKOS UMESHVOT INC.

CENTRAL OFFICE

770 EASTERN PARKWAY • BROOKLYN 13, N. Y.

ו אייר תש"י

הרה"ח הו"ח א"א נו"מ כו" מהור"מ שי"

שלום וברכה:

במענה על מכתבו מכו"ח ניסן:

שמחנו לקראת הבשורה כי עלה בעזש"ה להשיג את המכתב הדרוש, ויש התקנה לקבלת רשומה הכניסה-ובטח יזרזנו בזה ככל האפשרי. גם הסגמה שבנתיים יבקר את מארסייל-כפי שהודיענו הרה"ג ובר"ח כו' הרב"ג שי" טובה מאד. ובאקדמ האפשרי ודאי יסע אי"ה לאפריקה (בכחבי אדום הפקידו באפריקה, אמנם כוונתי למדינות אפריקה הצפונית, כטונים, אלג'יר וכו').

סובן כי יש לסדר בעזש"ה פרטי הנסיעה והעבודה בשטוסו"א, ואח התוצאות אשר בכ"ו ופרנסתו, וכחב אני נידון זה להרב"ג שי" ויהדבר יהר.

ולבשו"מ בב"ז אהבה.

המאהל ב"מ.

הרב מנחם שניאורסאן

ס"ק נאמר
התקנה בע"פ
לפי ע"א
לצורך הע"פ

TEL. PRESIDENT 4-0507
1814
3-4600

כ"ה

מרכז לעניני חנוך

MERKOS L'YEHONAH INC.

CENTRAL OFFICE

770 EASTERN PARKWAY . BROOKLYN 13. N. Y.

ב סיון תש"י

הרה"ח הו"ח אי"א נו"מ וכו' מוהר"מ שי"

שלום וברכה;

במענה על מכתבו מכה איר שקבלתי אחמל-שלחתי אחמל טלגרסה בנוסח זה:
 להחיל בעבודה חיכך בהצלחה בברכה מנתם שניאורסאן;
 משלת האמצעים יסודר אי"ה בבא ידידנו הרב"ג שי" הנח"אשר כפי הנראה אפשר שישנה
 איזה ימים בפאריז ואו/נחבר אתו בפרטות ארוה האצעות של כבו' במכתבו.
 אבל עכ"פ אל יחמסה ויתחיל חיכך נמיד ויהי' בשטמו"צ, למלאוה חפץ ורצון כ"ק
 מו"ה ארמו"ר הכ"מ בענין הפצה החורה וחיזוק היהרות.

באיחול קבלת התורה בשמחה ופנימיות
 ותצלחה בעבודתו.
 הרב מנתם שניאורסאן

אשר יקו
 זרהש העני

TEL. PRESIDENT 4-1814
4-14600

כ"ה

מרכז לעניני חנוך

MERKOS L'INYONEI CHINUCH INC.

CENTRAL OFFICE

770 EASTERN PARKWAY • BROOKLYN 13, N. Y.

ב"ה, אדר"ח תשנ"ז השי"ח

הנהלת הא"ח אי"א נו"ם וכו' סניור"ם שי'

שלום וברכה:

במענה על מכתבו מט"ו סיוון:

אל יחוש להאריך במכתביו, כי מעניינים אותי כל הפרטים מהמצב לעכלל ומפעולותיו בפרט, ובטח ימשיך גם להבא להודיעני חריף הכל בפרטות. ידעונו הרב"ג שי' הודיעני, כי שלח לו עוד כסף, ובאשר בזה גם יחראו פנים אל פנים, יוכלו להתברר גם בנוגע לעתיד. וחבל אשר השנה הויזא בעד הרב"ג שי' נמשכת כ"כ.

לפי הצעתו, קדעתי לכתוב להרב"ג טאלעדאנא שי', ונא להודיעני אין חאס קאכט ער זיך זנגלה, קבלה, דרוש, רמז?

בהיותי אחול על איון ב"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, הזכרתי להעלתה בעבודה בסדינת אפריקא העכונית והזקק על רועי ישראל שלא יפררו מצאן מרעיתם, ומה עד עתה עומד ומשמש אף מכאן ולהבא עומד ומשמש לאמשיך ברכה והעלטה בכל מעשי ידרי השיכים אליהם ובפרט שימלאו של יהוהם ככל האפשרי ובהעלתה ב"ג"ר.

דדעו תצלה רב
הרב מנחם שניאורסאהן

Tel. President 4-0507

"KEHOT"
Publication Society
770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN, N. Y.

הוצאת ספרים
"קהת"
770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ. י.

ב"ה

ב"ה, ג' חשוון תשי"ח

הרה"ח הו"ח אי"א נו"מ זכו' מהור"ל שי'

שלום וברכה!

מוסג' הקונטרס להג הגאולה יב' יג' חשוון תשי"ח, ובודאי יזכה בו את כל סביבתו מבלי הגבל סוג, מהאים לדברי כ"ק מו"ח ארמו"ר הק"מ במכתבו (נדפס בקונטרס נס' ע' 27) ארוח הגאולה זו, אשר, לא אחי בלבד גאל הקב"ה בי"ב חשוון כי אם גם את כל מחבגי תורתנו הק', שומרי מצוה, וגם אשר בטח ישראל יכונה.

אשר ביה נכללו כל סוגי בני ובנות ישראל: אלו שיש בהם תורה ומצוה, אלו שיש בהם תורה או מצוה, אלו שאין בהם לא תורה ולא מצוה ורק אשר בטח ישראל יכונה.

וכידוע אתר כנוי הוא דבר ושם המעלים ומכסה על ענינו של הנקרא בכנוי זה, עד שאמר טאינו שמו העשמי, גם לא קיצור שמו, גם לא סירוס שמו, גם אפילו לא בלטון טנקרא שמו, גם לא כנויו מאד עצמו אלא טנקרא כך רק על שם משפחתו, דאה ונקרא רבה פ"י, יב. תקוני זהר דה טו, א, מאורי אור כי כר. טוס' ע' חלק א"ע סק"מ ט"ו כ"ב. קב ונקי כלל לה. טר"ה אס"ד מע' גט ס"ז. מאמר י"ט כסלו תשי"ח - קונטרס עג - פ"ב.

ומכילהא
ולא רק יזכה בקונטרס זה את הרבים אלא, עפ"י דרישת רז"ל ע"מ חטים לפני-הס, גם ליסביר לכל אחד ואחד, את העיקר הוא להביא המדרש והלימוד למעשה ופועל, בכל אחד ואחד לפי ענינו; במוהינן, במדות וכו'.

אשר גם על זה מקבלים חיות זבח מראש הדור, הוא נטיה הדור, הוא כ"ק מו"ח ארמו"ר הק"מ, וכמס"כ בהקדמה הקונטרס, שהנטייה מקבלים יניקה וחייה לכל הענינים שלנו מכל הענינים והמעלות אשר מנו בוד: מסנ"מ, כתר, גאון (מוחצן), ג' ביל מדוח, חג"ח נ"ח, עיקר המדות, צדיק (יסוד), רוח"ק (מל), שלום בנסים ועוד ועוד (מדרו"מ).

יכולת על כל זה ניהנה לנו, חסע בכל זה יש לנו זכר יי"ה, הרצון - אין לדבר העומד בפני הרצון.

בברכה הג הגאולה

ואיחול כ"מ וכו' חג ארובה

דעשתא דעבש
מנחם טניאורסאהן

ד' ט"ז

זה עתה עתיד להיות חסע על ידי דעה זו, חסע על ידי דעה זו, חסע על ידי דעה זו.
זהו זה ונאמר על שנינו, חסע על ידי דעה זו, חסע על ידי דעה זו, חסע על ידי דעה זו.
הענין המעולה חסע.

ח.

TEL. PRESIDENT 4-0507
1814
8-4600

כ"ה

מרכז לעניני חנוך
MERKOS L'ACHSHAVIM INC.

CENTRAL OFFICE
770 EASTERN PARKWAY • BROOKLYN 13, N. Y.

ד תמוז תש"ה
הרה"ח הר"ה א"א נו"מ זכו'
מהור"ם ש"י

שלום וברכה:

מר יצחק ש"י שלום דיבר אחנו תיכף בשבוע מקאמבאלאנקא
לניו יארק, ומסר לנו פ"ש מכמ"ק, וביקש מאותנו מנהל למסודותיהם בקאמבאלאנקא
ושנשלה למסודות האלה עוד מנהלים ומדריכים אחרים, ומבטחת שיוכלו המסודות
האלה להחנות בדרך הישיבות שלנו.
ובזה נבקשו להודיענו בפרטות מהפגישה אתו, המצב בקאמבאלאנקא וזהה דעתו
בכלל וארות הצעותינו בפרט.

באיותל כ"ט ור"ח תה דעוה"ל ז"ב
הרב מנחם שניאורסאן

MACHINE ISRAEL, Inc.

770 EASTERN PARKWAY
Brooklyn 13, N. Y.

Tel. Slocum 6-2919

223

מחנה ישראל

770 אסטמן פארקווי
ברוקלין 13, נ.י.

טל. סלאקום 6-2919

ב"ה

ב"ה, יום שלישי דסליחות, השי"ח
ברוקלין, נ.י.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"מ וכו' מהור"א שי" ש"ל

שלום וברכה:

שלוח בזה קונטרס ר"ה הבע"ל, ובוראי יזכה בו אם כל אנשי מבינתו. ומה טוב אם ילמדו בו בחבורה, כי אם בכל - זמן הפליגו חו"ל במעלה הלימוד שלא ביחידות, הנה על אהב כמה וכמה בימים שלפני ר"ה, בר"ה, ועטי"ה - טיש מעלה מיוחדת בדיבוק חברים.

וכמובאר בחורח התמידות עה"ט אחת נצבים היום כולכם, אשר פרשה זו קורין לעולם קורט ראש השנה, ומרומז במלת היום דקאי על ר"ה, שכל ניצוצי נשמות נצבים ומתעלים במקורם עד לפני הוי", ועדיך להיות כולכם מיוחדת בחבורה כאחד, ראשיכם, שבאיכם, גו' עד טואב מימך

ומסיים בזה כ"ק מו"ח ארמו"ר הכ"מ - שמע מהור כ"ק ארמו"ר הרה"ק, וקם עד האם געהאם בקבלה מרבי לרבי, או דער אלטער רבי, וקן עד איז געווען אין מקוריטש, האם אים רבו - המגיד ממקוריטש - מגלה געווען ווער ער איז... און אז עבודתו איז מגלה און מברא צו זיין את תורת הבעש"ט אין אהבת השם און אהבת ישראל, און מגלה צו זיין דעם דרך התמידות חב"ד, און, לכל לראש - גיט אים איבער מורו המגיד ממקוריטש ביח מורו הבעש"ט - איז דער דרך העבודה אז מען דארף מקרב זיין אויך אנטים פשוטים, וייל מען דארף ליב האָבן א אידן, וייל ער איז א איד.

ומסיף ביאור בזה, אקד דער בעש"ט האם מגלה געווען דעם ענין פון דער התקשרות אהבת השם, אהבת החורה ואהבת ישראל. דער מקוריטשער מגיד האם מגלה געווען די השכלה והטהרה אין דער התחברות פון די דריי אהבות מיט דעם ביאור מנימי פון די דריי אופני אהבה בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך, און רבנו חזקן האם מגלה געווען דעם דרך היידישע איינער מען זאל אהב און מו" בריווען עס די ג' אהבות אין א בפועל, זאגענדיק אז אהבת ישראל איז דער שער העלי, וקם אויף דעם שער איז אַנגעשריבן מיט ליטשיק אהיות, דא אקעלאה.

ועל יד זה אשר נצבים אנו כולנו כאחד - הוי' אליקינו מקים אותנו היום, דא יומא דראש השנה, לו לעם והוא יהי' לנו לאלקים, עתיד להאיר לנו באור עולם ויבאנו בגאולה האמיתית ושלמה במהרה בימינו ממש.

המברך ומתברך בכתיבה וחתירה טובה
לשנה טובה ומתוקה
והצלה רצויה אליהו
מנחם מענדל בן חנה שניאורסון

(Handwritten signature)

ע"פ אחת נצבים: בלקו"ח. ומסיים בזה דשיחה נצבים חת"ן.
ומסיף ביאור: שיחה ל"ג בעומר ה'תש"ה. - עתה להאיר פו' ויבאנו: הנהוא ר"ם נצבים.

(Handwritten notes at the bottom of the page)

MACHNE ISRAEL, Inc.

770 EASTERN PARKWAY

Brooklyn 13, N. Y.

Tel. SLocum 6-2919

מחנה ישראל

770 איסטערן פארקוויי

ברוקלין 13. נ. י.

טעל. סלאקום 6-2919

כ"ה

ב"ה, ערב שבת קדש, טבת השבועה חסי"א
ברוקלין, נ.י.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"מ וכו' מהר"ץ שי"ש זצ"ל

שלום וברכה:

בזה שלוח הקונטרס לשבת השבועה - יום הכפורים הבע"ל. ובדאי יזכה בו את
כל מביחז, ומה טוב אשר יתאספו ויחבקצו בו

וראה במקומו המסומנים בהקדמה הקונטרס שקבואר בהם ענין השבועה עילאה
(אשר בה הוא עיקר מעלה בעלי השבועה כמ"ש באגה"ח ספ"ח) שהוא אסיפה וקייבוץ כל
כחות הנפש, חשב' אנוש, ובימים אלו הוא ג"כ אסיפה וקייבוץ כל פרטי הקומה
שלימה של בני ראשיכם שבטיכם גו' עד טואב מימך, אשר ויהי ביטורון מלך -
בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל.

וגרולה מעלה השבועה עילאה, ובפרט בזמן הזה. כי הנה בזמן הסנהדרין
חייבי מיתוח ב"ד שעטו השבועה אין ביה דינ של מטה מוחלין להן, אבל עתה אשר
רק דין ד' מיתוח נסאר, ונמסר לב"ד של מעלה - אם עשה השבועה ב"ד של מעלה
מוחלין לו, ואין סוב רושם ממעטיו הראשונים (מכות יג, ב. ועייג"כ שו"ח נו"ב
מהרו"ק האו"ח סל"ה).

ואם בכפרה יום הכפורים הגבילו חז"ל אשר על פלוג דטיעורא לא מכפר, ויש
אומרים אשר המחויב עונש ולא חטא אין יום הכפורים פוטרו מן העונש (כרייתוח
יח, ב. חז"ה דתנקה"ט, ט, ז, סע"א)

הנה אין כל דבר עומד בפני בעלי השבועה.

ויהי רצון אשר תקיים בכל אחד ואחד מאתנו כולנו ברכה כ"ק מו"ח ארמו"ר
הכ"מ שהי' רגיל לברך את הנכנסים אליו בערב יחכ"מ אחר הצוה לבקש ברכות:

דער אויבערשטער זעל מעורר זיין מיט א התעוררות השבועה אמתיה מתוך
פנימיות ונקודת הלב

ונזכה לקיום היעוד: ישראל כיון שעושינן השבועה

המברך ומחברך לחתימה וגמר החימה טובה

מנחם מענדל בן חנה שניאורסאהן

מ.י. הן נגאלין.
הי' לו ושיאלו התאפי' והאזיף שיהו - נלמ' דערה
ע' הצי"ן וזכה - דאשרו ע'
כ' אז אהאזר ה'ל'
דער יסוד שפיתא אעצותי.
ודיא' תשבי' נ'יסס ענין הפאה
וד' ע' זאל אהאזר ה'ל' וכו'.

CABLE ADDRESS: HAMELACH, NEW YORK

TEL. PRESIDENT 4-0507
1814
8-4600

כ"ה

מרכז לעניני חנוך

MERKOS L'ONESHV'UT INC.

CENTRAL OFFICE

770 EASTERN PARKWAY • BROOKLYN 13, N. Y.

CENTRAL ORGANIZATION FOR JEWISH EDUCATION

ב"ה, ה' חנון, ה' חשי"א
ברוקלין

הרה"ח ו"ה אי"א זכו' מהור"מ שי'

שלום וברכה:

במענה על מכתביו מיום ו' עש"ק לס' ולחתך עליון, ה' רעשי"ת וה' אפרס"ח, אשר מפני הסדרות רחודש השרי לא היו עושה בידי לענות עליהם עד עתה. וגם עתה הזמן קצר ובכן אכתוב בקיצור.

הפריונות שלח עם רשימת החלמידים קראה על ציון כ"ק מו"ה אדמו"ר הכ"מ בערב ר"ה, ובהיכלו, אשר נכנסים שם ליחידות ולנתינת פריינות, בימי ר"ה. ובטח צדיק הדור הנשיא הוא כ"ק מו"ה אדמו"ר הכ"מ נתן ברכותיו והשי"ת יקיים במילואן בגשמות וברוחניות.

כן הזכרתי על הציון אה שלשת הבעלי-בתיים מעיר מידלת שפזכיר ביחוד, וק"מ"ה המכתבים אליהם כפי הצעתו, ובטח יודיע מהנעשה בזה.

בנוגע להשק"ט עם מר שלום, הנה כמנהגו מאז נדחה הבירור מיום ליום ואמרת ניהן להאמר שגם אני איני דוחק את הענין לברר אצלו דוקא עתה מפני כמה טעמים וד'ל. ואחר מהם הוא באשר בהשק"ט עם הדיונים עדין אי אפשר לברר דברים ברורים מאי הידיעה אין שחסתר העבודה אצלנו, לכן מדברים עמם רק בכללות, ובמרה רבה חלוי בזה גם היהם שלנו ופרטי הסידור עם מר שלום שי'.

מה שכותב בענין הדוחק בכספים, הנה היו בזה כמה סיבות צדדיות, ובכל אופן הקושי השמצב ילך הלך וטוב ומסודר יותר.

בענין ה"ח הנחמכה עד עתה על ידי הדיונים בכפר פטעזשאן לפי דעתו אין כדאי להתעסק בזה, כי איני יודע מה נרזיה, והעיקר שזה עלול לעורר ריבונגען עם הדיונים, ובכל אופן ישנם ענינים קודמים לזה.

בטח קבלו כל הקונטרסים, גם קונט' שמע"צ בהוכס, עם המכתבים המצורפים אליהם. ואחענין לדעת אם הי' שעה הכוסר לפרסם תוכן השיחות עכ"פ שבקונטרסים הנ"ל בחוגים הרחבים ובעירוה שונות.

וח"ח על שלחו הספר שנתן לו הרב דמידלה ונטובו להזכירו מימן לזמן ע"ד שאר הספרים. כן אם ישנם שם עוד מחברים או מגזע מחברים של ספרי קדש, מהנכון שיעוררם לשלוח ספריהם בחור השורה להספרי' שלנו, ומובן אשר אם רק ירצו (ואפשר גם אם לא ירצו, ואל בינתו אשען בזה) ישלחו להם מהספרים הנדפסים על ידינו. ובטח יודיעני מאיזה סוג ספרים נכון לשלוח לפב"ט או

• PUBLICATIONS • SCHOOL FOR GIRLS	DEPARTMENTS:	• OVERSEAS • FARMERS • SERVICEMEN'S • CONSULTATION AND INFORMATION	• RELIGIOUS RELEASE INSTRUCTION • EMPLOYMENT BUREAU • STATISTICS AND RESEARCH • DISPLACED PERSONS

לפב"פ פרט.

החכם שלח פ"נ על ידו לא הודיעני הכחובת שלו ומסג"פ המענה אליו, ואם הדבר אצל הנ"ל בסוד, אזי אולי כדאי שיסגיר המעטפה קודם שיהיה לו המכה.

טוב במאד מאד שמנצל כל אפשריות לבאר ענין של חסידות בכל מקום האפשרי, ולידיעה נוספת בזה אחכה. וכלי ספק ברכה כ"ק מו"ח ארמו"ר הכ"מ תלזה אותו גם בעבודתו זו שהיא בהצלחה רבה.

להרב המידלה ג"כ אכחוב, בל"נ, בימים אלו.

בענין ההלמיד מר אברהם חאליחא, כדאי לקרבו באופן המתאים, ובהזדמנות מטובו לשאול אותו בשמי אם קבל מכתבי ומה נעשה אהו בהתמדתו בכלל. כבקשתו אכתוב ימים אלו לזוג' שהחיי.

בטח יודיע אשר מסתדר ענין הויזה שלו ובודאי על ידי ההיכרות שיש לו כבר שם יראה שיהי' הכל באופן היותר מתאים.

מה שכחתי שמרגיש הוא את עצמו בדר ובלמוד וכו' וכו' ונזכרה עליו חולשה גדולה בכל העבודה, הנה סוף דבריו מוכיח על החליחא אשר זהו מעצה היצר המשהיר להחליש את כל אחד במילוי שליחותו באותיות המתאימות למחות השליחה. ידוע פתגם כ"ק מו"ח ארמו"ר הכ"מ, אז חסידות האט אויפגעטאן אז מ'אין ניס, עלנר, וואו קונפליקט ויך זענען דא ריכטס. ובפרט בנוגע לכ"ק מו"ח ארמו"ר הכ"מ אשר יודיע, שא"ל לא יזכרו אה לא מרעיתם, וכפי המבואר באגה"ק ככ"ח וביאורתם, אשר סרו עתה הגבלות הגשמיים, הנה נמצאים הם עם כל אחד ואחת מהשיכיים ומקושרים אליהם בכל מקום שהם, ובפרט במקומות שנשלחו על ידם למלא שליחות, ובפרטי פרטיות אשר השליחות היא להפיץ מעינות הבעש"ט וזוהי, אשר זהו הכנה והקדמה לביאת המשיח ולהתייחס המתים והקיצו וזננו שוכני עפר והוא בתוכו. וראה בשיחה י"ג חמוז הש"ם שנדפס בקונט"ב חמוז השי"ח אשר משם יוכל לשאוב חיות והתעוררות והתחזקות בעבודתו במקומו עתה, ומשם ינוכח אשר אפילו בשכל אנושי מובן אשר אין כל מקום להשגחה שהוא בודד ולגמור ח"ו, ופשיטא שאין כל יסוד לחולשה בעבודה. והלואי היו מודקדקים אנ' שבפרט החמישים, בדברי כ"ק מו"ח ארמו"ר הכ"מ אפילו בשיחותיו ובפרט אלו משנת השי"ח והשנה שקדמה לה.

מה שכחתי בענין האהרונים שלוקחים במקומו עתה אהרונים הגדלים שם והרב אומר שמוחזקים הם לכשרים ואינם מורכבים, וכאשר ברק אוחס למצא בהם גרעינים, הנה אם בטוח הדבר שיש חזקה כשרות בהם הרי הם כשרים למצות ר' מינים, באשר הסימנים שנאמרו אינם מדאורייתא וגדולה כח חזקה, אם רק ברור הדבר שיש בהם חזקה כשרות. וראה בקונט"ב חג הסוכות, אשר ביריניו יש קבלה להדר אתה אהרוגי קאלאבריא דוקא ואתה ז' אמר על זה שהוא מטעם הירוד לו, אבל בכל זאת כיון שבכמה מדינות לוקחים אהרונים אחרים ולקחתם היא בחזקה ככמה דורות, קשה עלי' הדבר להטיל ספק אצלם, ארינווארפן וז' אין א ספק. ומבין שאין זה נוגע לנו חסידות חב"ד וכל השיכיים אליהם שאין לנו אלא מנהג ארמו"ר הזקן והוא לברך על אהרוגי קאלאבריא. ובענין הסימנים ראה ג"כ בפפרים המובאים בשער הכלול פרק ל"ו, ומובא שם ג' חסידות סופר אשר אהרונים התאים מיאנאוא אין צריך שום סימן עליהם. ולכאורה משמע מזה שגם להתמיד אין נוגע כ"כ הסימנים. ואמעינין לדעה מאין הם לוקחים לולבים וערבות במדינתו עתה.

המחכה לבשורת טובה פ"ש כל הרו"ש
נתת שני אורסאון

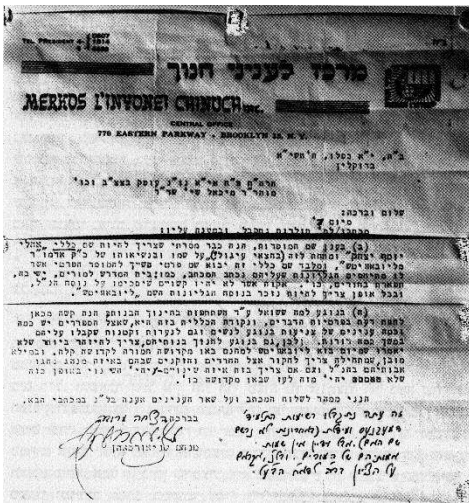
1

במה ששואל בענין ברכת המזון, מובא בס' לקומי מאיר ובס' ברכת
 יעקב בעיקרי הד"ס ס"ט סע"ו ומשום תשורה שי אוח חקק א' שאם בדרך על
 המה' במקום ברהמ"ז לא יצא וצריך לברך ברכת המזון. ואין ספרים הנ"ל
 חתק ידי, אבל, כנראה, מעט מפני שאין בה בריה וחורה. וראה שו"ע
 או"ח סק"ז.

והצעת הגל' 6' ב'נח

ענה נחקל מכתבו מיום ב' נח/ והצעת הגל' 6' ב'נח ענין הכספים וכותבים היום
 לפריי ע"ד סדר קבוע בזה.
 מה שכתבו על שמעיה ע"ד החמישים הר"ס ליבעראו והר"ס שחוסב שי', הנה
 איני אחראי לשמעות, וחזק יעמד על מסמרו, להפיק שליחות מהאים לרצונות
 כ"ן מ"ח אדמו"ר ח"ס, וביאת הנ"ל לאפריקא-הנה הפסיק עבודה גם עבורם
 והלואי שיהיו לנו די שלוחים ודי כספים להקיף את כל העבודה הנצרכה במארוקו
 ושכנותיה.
 בענין הגמרות והקונטרסים שמבקש-מסרהי עד"ז למשרד.
 השיעורו ערב לאותם המבקרים ביום בבחי ספר אליאנס אין כדאי להסתיב
 הדבר, כי זהו מקיץ הכשר לאלו הרוצים להנך ילידיהם בבחי ספר אליאנס.
 בכלל-רשת הבחי חינוך שלנו יקראו בשם כללי, אהלי יוסף יצחק, וזה
 מחלק לסוגים: תלמוד תורה, הפארה בחורים וכו'.

יג.

ב"ה, י"א כסלו, ה'תשי"א
ברוקלין

הרה"ח וו"ח אי"א נו"נ עוסק
בצ"ב וכו' מוהר"ר מיכאל שי' שד"ר
שלום וברכה!

מכתבו מיום ד' לס' תולדות
נתקבל, ובמענה עלי:

(א) שמחתי להוודע אשר סרו כל
המניעות והעיכובים ובודאי ישתדל
ככל האפשר אשר הן הרה"ג וכו'
טול[ני]דנא שי' והן העסקן וכו' מר
יוסף שי' ברדגא שניהם ישתתפו

בעבודתנו שם, ואל בינתו אשען איך לכלכל את הדברים.

(ב) בענין שם המוסדות, הנה כבר מסרתי שצריך להיות שם כללי "אהלי יוסף
 יצחק" ומתחת לזה (בחצאי עיגול?) "על שמו ובנשיאותו של כ"ק אדמו"ר
 מליובאוויטש", ומלבד שם כללי זה יבוא שם פרטי השייך להמוסד הפרטי אשר לו
 מתיחסים הגליונות שעליהם נכתב המכתב, כמו בית המדרש למורים, ישיבה, תפארת

ר' מיכאל ליפסקער | צא

בחורים, כו'. אקוה אשר לא יהיו קשויים שיסכימו על נוסח הני"ל, ובכל אופן צריך להיות נזכר בנוסח הגליונות השם "ליובאוויטש".

(ב) מה שכותב שעשו ועד של חמישה אנשים ומכאן ולהבא יפנו בבקשותיהם על ידי קומיטי זו, הנה כמובן מעצמו שיהי' באופן כזה שישמר רוח המוסדות על טהרתן ולא יתערב רוח זר בתוכם.

...בנוגע למה ששואל ע"ד השתתפות בחנוך הבנות, הנה קשה מכאן לחוות דעת בפרטיות הדברים, ונקודה הכללית בזה היא שאצל הספרדים יש כמה וכמה ענינים של צניעות בנוגע לנשים וגם לנערות וקטנות שקבלו עליהם במשך כמה דורות. ולכן גם בנוגע לחנוך בנותיהם צריך להיזהר ביותר שלא יאמרו שמיום בוא ליובאוויטש למחנם באו מקדושה חמורה לקדושה קלה. ובמילא מובן שמתחילה צריך לחקור אצל החרדים והזקנים שבהם באיזה מנהג נהגו אבותיהם בהני"ל וגם אם צריך בזה איזה שינויים - יהי' השינוי באופן כזה שלא יהי' מזה לעז שבאו מקדושה וכו'.

הנני ממחר לשלוח המכתב ועל שאר הענינים אענה בל"נ במכתבי הבא.

בברכת הצלחה מרובה,

מ. שניאורסאהן

זה עתה נתקבלו רשימות התלמיד' דמעקנעס ומידלת (באחרונות לא נרשם שם האם). אבל עדיין אין שמות אמותיהם של המורים. ובל"נ, אקראם על הציון בר"ה לדא"ח הבע"ל.

(נדפס באגרות קודש מכתב תתכ"א)

יד.

TEL. PRESIDENT 4 { 0507
1814
44600

כ"ה

מרכז לעניני חנוך

MERKOS L'INYONEI CHINUCH INC.

CENTRAL OFFICE

770 EASTERN PARKWAY • BROOKLYN 13, N. Y.

בית, ייזו כסלו, ה'תשי"א
ברוקלין

הרה"ח רבינו אי"ח נ"יב עסק במרכז ציבור באמריקה
וכו' מנהיג פובל ש"י ש"ד

שלום וברכה:

קבלתי שאלה מהא' מזל טוב בת ימכא לחמי השואלת על דבר
שידוך עם מר יוסף חסין, ומסוברו לענות לי בהקדם הפשרים על
דבר שניהם נחות ועתו בזה.
סוגיית הכתבים לאברכים תלמידי הישיבה ש"י ומסוברו למסרם
להם.

גם סוגיית העתקה מסכתבי למר יוסף בן נרים אסטלר.

בברכת אהבת ישראל
ע"י ש"י חסין
מכתב שביארסאהן

זה עתה קבלתי מכתבו מיוס' א' וישלח עם פ"נ המוסגר בו, אשר אקראה בל"ג
על הציון בתג' י"מ כסלו הבע"ל.

בנוגע לשאלתו במכתבו אשר רוצים שיהי' ג"כ השם כתר חורה מצורף לשם
ישיבתנו, הנה מה שיש להזהר בזה הוא אשר כיוון שחברי הועד שקעה בשביל
ישיבתנו הם חברי הועד של הישיבה דמלפנים ואם גם בשם ישיבתנו יהי' מצורף
שם הישיבה דמלפנים, אז יש מקום לחשש שינהגו בחשיבה לאדם העושה בתוך
שלו, ובקשר אשר כנראה ממכתבי כת"י ש"י הקודמים, הנה גם שריון הישיבה
שלנו מהמלטה רוצים לקחת על יסוד הרשיון הקודם של הישיבה כתר חורה, וצריך
בזה והירות יתרה לטמור את הציון של המוסדות של כ"ק מו"ח ארמו"ר הכ"מ,
וזה אי אפשר אלא אם כן יהי' ההלפת כל הענינים בידי תמימים ומחונכי כ"ק
מו"ח ארמו"ר הכ"מ.

כנראה ממכתבו הנה דוחיט הם את הרב טולידאנו מהסתתפות בעניני הישיבה,
וגם זה לא ישר בעיני, (א) מצד היושר, מכיוון שפרח ועמל בהתירות אין לדחותו
עתה כשנראה ב"ה הצלחה בענין זה, (ב) חוששני שלא יהי' על ידי דתי' זו ע"נ
ח"ו וכו' וד"ל. ולפי דעתי, על כה"ל למצוא אופנים ודרכים שהרב טולידאנו
יהי' בעובי הקורה בתענינים השייכים להישיבה, ואלו בינתו אשען אשר יסדר
הדברים-שכל הצדדים ישתתפו בענינים שלנו ויהי' שלום על ישראל.

1.

- ב -

בטח כבר כתב להרה"ג והרה"ח וכו' הר"ש שי' ממוטאו שי' בנוגע לבקשה
רשיון הכניסה למדינתו עתה, מהאים למה שכתבתי לו במכתבי הקודם.
אפשר הדבר שימים אלה אשיג העתק בצרפתית ממכתבי למר יוסף שי' ברדוגא,
ובכל אופן, מטובו להודיעני מקבלת הנ"ל אה מכתבי ואם נצרך עוד איזה הוספה
לזה.

בטח יזכיר את הרב דמידלה שי' ע"ד הספרים. דדדדד

TEL. PRESIDENT 4-1807
1814
8-14000

CABLE ADDRESS: HAMELACH, NEW YORK

ב"ה

מרכז לעניני חנוך
MERKOS L'ACHSHAVIM VE'CHINUCH INC.

CENTRAL OFFICE
770 EASTERN PARKWAY • BROOKLYN 13, N. Y.

ברכה
הוא"ח אי"א וכו'
הוא"ח מו"ה הרב ע"י

שלום וברכה:
-עזרת התצ"צ אשה זן בריאה -
הפ"נ שלו נקבל, ואקראהו בל"נ על ציון
כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ.
וצדיקא דאתפטר, דאשחכת בהאי עלמא יחיר
מבחייה, בטח יתן ברכתו וחשי"ח ימלא ברכתו
בגשמיוה וברוחניות.

ברכה יזייע לזו"ל אצל
דריאות אשה זן בריאה
ואתענינים ז"ל
מנחם שניאורסאהן
י. א. א. ה. ה. ה. ה.

ט.ז.

TEL. PRESIDENT 4-1814
8-14000

CABLE ADDRESS: HAMELACH, NEW YORK

כ"ה

מרכז לעניני חנוך

MERKOS L'ENYONAI CHINUCH INC.

CENTRAL OFFICE

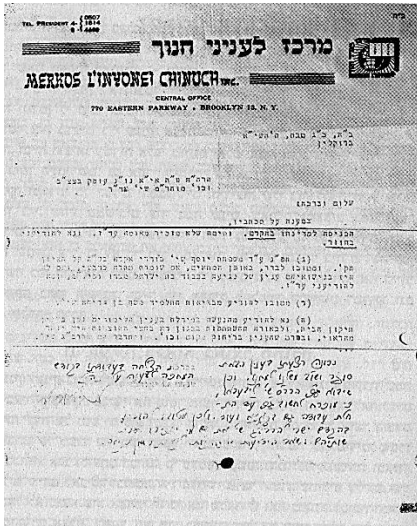
770 EASTERN PARKWAY - BROOKLYN 13, N. Y.

הרה"ג והרה"ח הו"ח אי"א וכו'
העסק/ התמים מו"ה מיכאל ש'י

שלום וברכה: - עבוד הו"ח וכו' שלום ש'י זיוסף ש'י -
הפ"נ שלו/ נחקבל, ואקראהו בל"נ על ציון
כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ.

וצדיקא דאהפטר, דאשחכח בהאי עלמא יחיר
מבחינהי, בטח יתן ברכתו וחשי"ח ימלא ברכתו
בגשמי וח וברוחניות.

בברכה שיבשר טובות בקרוב
בזה וגם הם בעצמם יכתבו לי
בקרוב
מנחם שניאורסאהן

ב"ה, כ"ג טבת, ה'תשי"א ברוקלין
 הרה"ח ו"ח אי"א נו"נ עוסק בצצ"ב
 וכו' מוהר"מ שי' שד"ר
 שלום וברכה!
 במענה על מכתביו,

...הכניסה למדינתו בהקדם. ותימה
 שלא מזכיר מאומה עד"ז. ונא להודיעני
 בחוזר.

(ג) הפ"נ ע"ד משפחת... אקרא בע"ה
 על הציון הק'. ומטובו לברר, באופן
 המתאים, אם שומרת טהרה כדבעי, ואם
 לא היו בנישואיהם ענין של נגיעה בכבוד
 בת ישראל מצדו וכו"ב, ונא להודיעני עד"ז.

(ד) מטובו להודיע מבריאיות התלמיד משה בן פריחא שי'.

(ה) נא להודיע מהנעשה במידלת בענין הלימודים וכן בענין תיקון הבית, ולכאורה
 ההשתתפות בכגון דא בחצי ההוצאות היא יותר מהראוי, ובפרט שהענין בריחוק
 מקום וכו'. ויתדבר עם הרב"ג שי'...

ברכת הצלחה בעבודתו בקודש, המחכה למענה על כהנ"ל,

מ. שניאורסאהן

נכונה הצעתו בענין הבאת סופר וש"ב משלנו למחננו. וכן שיבוא ג"כ הרר"ס שי'
 ליבעראו, כי מוכרח לחשוב ג"כ ע"ד התחלת עבודה גם בקאזא ועוד. ולכן מטובו
 להודיע בהקדם ישר להרב"ג שי' את שם מי יזכירו [ונ]שותיהם ושאר הידיעות
 הנחוצות לבקשת רשיון כניסה.

CABLE ADDRESS: HAMELACH, NEW YORK

TEL. PRESIDENT 4 { 0507
1814
8 { 4600

כ"ה

מרכז לעניני חנוך

MERKAZ VE'ANSHEI'UT INC.

CENTRAL OFFICE

770 EASTERN PARKWAY • BROOKLYN 13. N. Y.

- CENTRAL ORGANIZATION FOR JEWISH EDUCATION -

ב"ה, חנוכה החשי"א
ברוקלין, נ.י.

מלכה חו"ח אי"א נו"מ וכו' מהור"א ש"י

שלום וברכה:

מוסג"פ הקונטרס לחנוכה, ויה"ר אשר יאיר בו אה כל סביבתו באור חורה ובמאור שבהורה באופן דמוסיף והולך, וכידוע דחנוכה ר"ח ח"נ והלכה כביח הלל, שהוסיף כמה גרים בישראל ע"י הנהגתו.

זכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ ז"ע הכ"מ הורה לנו גם בזה אה הדרך, לכל אחד ואחד מאהנו, כי במשך ימי חייו היווה בעלמא דיין,

הי' הולך ומדליק אה הנרות דבני ובנות ישראל, נר הוי' נשמה אדם,

הי' מוסיף והולך בהדלקתו זו מזמן לזמן ומשנה לשנה,

הדלקתו זו הייתה על פתח ביתו (אבל) מבחוץ, כדי שהנרות יאירו אה השוק, מקום חשך ואפילה כי שקעה החמה,

ומכבר הבטיחו אותנו רז"ל, אשר ברכה שרוי' בהדלקת נרות זו, ובלבד שיעשה אותה האדם בכונה רצוי' כונה פנימית, וכלשונם:

הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו וכל הברכה שנחתי לך לברך אה בני אינן בטלין לעולם.

בברכה חנוכה שיהי' האור מוסיף הולך ואור עד נכון היום, הוא יגם הגאולה

אשר יאיר וכל ישראל יאירו
מנחם שני אורמאהן

פתח ביתו: וכפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ: סיר קומען, אומעטום מיט אונז' זרע ד' אסות, ועינן ברכות י, ב רזו"ל עה"פ כי סם ביתו.

וכלשונם: במדבר רבה פט"ו, ו' א' ו'.

הולך ואור: עין זח"ב רמ"ו, א. לקו"ח טה"ש ד"ה לסוסתי פ"ג. ה"ז חי"ג ד"ה חמינאה.

אוסף של התעודות אשר הורו עליהם

DEPARTMENTS:

- PUBLICATIONS
- SCHOOL FOR GIRLS
- YOUTH CLUBS—MESIBOS SHABBOS
- OVERSEAS
- FARMERS
- SERVICEMEN'S
- CONSULTATION AND INFORMATION
- RELIGIOUS RELEASE INSTRUCTION
- EMPLOYMENT BUREAU
- STATISTICS AND RESEARCH
- DISPLACED PERSONS

י"ט.

TEL. PRESIDENT 4. { 0507
1814
8. 4600

כ"ה

מרכז לעניני הנוך
MERKOS HATSEVA' VE' HACHUCHOCH INC.

CENTRAL OFFICE
770 EASTERN PARKWAY • BROOKLYN 13, N. Y.

ב"ה, ד' דחנוכה, ה' השי"א

הרה"ח ו"ה אי"א נו"נ זכו'
מוהר"מ שי' ליפסקר

שלום וברכה:

באשר הרה"ח ו"ה אי"א נו"מ זכו' וכו' הרב בנימין שי'
גאון דעצקא מפליג היום בפסינה לפאריז, ובהגיעו לשם יצטרך
חיבוק להגיש בקשה ע"ד כניסה למאראק, הנני בזה לבקש את כח"ר
שי' להודיע לו מיד ישו לפאריז השם והכתובת של האיש במחננו
שיוכל לרשום בבקשה שנוסע אליו. ובטח ימלא המבוקש מיד
באופן שלא יהי' איבוד זמן.

בפ"ש ובברכה

(Handwritten signature)
הרב ח.מ.א. הדקוב
מנהל

שלאנו על שם הרב מולדאנו חבילה בגדים בעד הזמירים
הנצרכים במוסדות, אהלי יוסף יצחק. ומטובו להודיענו
מקבלתה ואם הבגדים סחאימים ויש צורך בבגדים כמו אלה.

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON

מנחם מענדל שניאורסאהן

Office Address:
Lubavitch, 770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN 13, N. Y.

HYacinth 3-9250

ב"ה
י"א גיסן ה'ח"ט"א
ברוקלין, נ.י.

איש 27 קליף הרה"ח הו"ח אי"א נו"מ זכו' מוהר"ל שי"י

שלום וברכה:

דברך דואו אלל ויחזק את תפילתך דפסוקי וזמירות עם כל בני ישראל.
מוסר"ס הקונטרס לתג המסח הבט"ל, זהו לזכות בו אה כל מבייתו
ללמוד בו, וגם ללמוד מסנו לעשות ולקיים אה המסקנא מהאמור בו, תן
בהנזוע לעצמו, הן בנוגע לזולתו: מעולה נכס האלקים על נכס הבהמיה,
מקבלה על הזולת מסת. כי

האמור (בטיחה דחז"מ פסח אשר בקונטרס) צ"מ זמנחלי הישיבות
ובנוגע לאמריקא - הוראה ברורה קי"א לכל אהן ואהן אשר בעל השפעה הם,
זלשטן הרב, הוא כ"א מו"ח דאמרו ר' זצוקללה"ה גב"מ ז"ע, בשיחתו
ז"ל:

מען דארף פלער שאכן פאר אידן די אחריות, אהם די
השגחה העליונה האם ארויפגעליגט אויף אידן...

אז עם געפינט זיך אין א שטאט א יונגעראמא א בן
חורין, דארף זיך דארטן דער הערדן או עם אידן
דא א איד אין שטאט...

א י ר ד א ר פ ט נ ע ע מ ע ו ד י י ו ג נ ט
א י ו א י י ע ר ע ה ע נ ט . ע כ ל

וכל ארבעה המוגים של בנינו ובנות בכלל זה: חכמ ודשע, חס (משש)
ושאינו יודע לשאול - אין יוא, וכמס"נ ז א ר ג ה אה זרעו.

ועל ידי ה"לקיחה" (נעמען) והגישה המתאמת לכל אחד ואחד מהם,
נמשכה ומקיימת הברכה שבסיים טיחה הנ"ל, אשר השי"ח נוחן הצלחה
במילוי שליחותו ובגידה זו.

האמונה האצ"ל וכו' נעלה והנה נחמיה על קולו - כן נחמיה אהיה 2020
הריב"ש אהיה צדוקי דאמרי וכו'.
והנה אהיה האם אהיה דאמרי וכו'.
ופ"ט כל החבורה היי.

Handwritten signature

לזולתו... על נכס הבהמיה: דאה תניא מכ"ט,
ד'ה מצה זו (בקונטרס) סוף פ"א.
כל אהך ואהך: בראייה רבה פל"ט, יד;
מכייחא שמוח טובבא, ועוד.
פסח: גירסא הירושלמי פסחים פ"ה ה"ד.
וארבה: ארבה בגימט' ד' פעמים, בגן (שער
הלקוטים ולקוים תורה להארזו ל, ריש
פ"ב באן פע"ח שער הק"ט, מכ"ח.

כא.

ב"ה, י"ד מנ"א, תשי"א ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"מ עוסק בצ"צ וכו' מוה"ר מיכאל שי

שלום וברכה!

בעתו קבלתי מכתבו מד' מטו"מ ומפני רוב הטרדות נתעכב המענה עד עתה...

ובכלל הנה כל המכתבים המתקבלים ובהם איזה ענין של בקשה וכיו"ב, הנני משתדל למלאות הבקשה כפי יכולתי, אבל המענה על המכתבים מתעכבים למרות רצוני מרוב העבודה והכנה לדפוס של דא"ח מנשיאנו כ"ק רבוה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע וכו' ולזאת בקשתי גם על להבא לכתוב לעתים קרובות מכל הנעשה על ידו לטובה ולא להתחשב בה שמתאחרת המענה שלי, ועוד זאת שלפעמים צריכים כאן לדעת מספר המוסדות שיש לנו במאראקא בדיוק ועכ"פ לפי ערך מספר התלמידים והתלמידות בכל מוסד ומוסד, ולכן כשנפתח מוסד חדש או שמשנתנה מספר התלמידים במדה ניכרת מטובו להודיע עד"ז בהקדם האפשרי.

ת"ח על השתדלותו בענין ספרים בשביל הספרי' שלי, ובטח ימשיך בהשתדלותו זו גם על להבא, שכפי הנשמע הנה בשנים האחרונות נדפסו הרבה ספרים באפריקה הצפונית, ספרי קבלה וספרי נגלה, ובטח יש להשיג רוב הגדול מהם בתור תשורה להספרי' שלי או עכ"פ בתור חילוף על ספרי הוצאת קה"ת.

הקונ' ליב"ת נשלח לו בעתו.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש, ופ"ש כל המשתתפים אתו עמו.

נ. ב. לחג הגאולה י"ב תמוז העבר נשלח מכתב וגם קונטרס להרב טולידנא שי ובטח הגיע במועדו.

עוד אעירו שמהנכון להתענין אם יש איזה מכתב עתון במחננו היוצא מיד יום ביומו או אחת לשבוע וחדש, שיתרצו להדפיס מזמן לזמן ע"ד חסידות בכלל ועל עבודתינו שם בפרט.

(נדפס באגרות קודש מכתב א'ק"ל)

כג.

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON

Office Address:
Lubavitch, 770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN 13, N. Y.

HYacinth 3-9250

מחטס מענדל שניאורסאהן

ב"ה, ג' כסלו ה'תשי"ב
ברוקלין, נ.י.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"מ וכו' מהור"צ שי' ש"ך

שלום וברכה! ע"י בארץ ישראל החודרת
שלח ביד הקונטרס לחג גאולהנו ופרוה נפשנו, הוא יום י"ט כסלו
הבע"ל, והוא לזכות בו את הרבים באופן היוחר מחאים.

פסח המנהג, אשר עיקר התועדות די"ט כסלו הוא באור ליום כ' כסלו, כי הגולה מהמאסר היחה בעה הפלה מנחה, שלש שענה אחר זה הי' בדירת מנגר ביסורים נפשים וכו'.

בכל זה הרי בכמה וכמה מקומות מתועדים גם באור לי"ט כסלו. וברכה חסידים עליהם תבוא.

בכלל שני אופנים בהתועדות: א) לסדרה במקומות רבים בעיר, בכרי שישהפיו גם אנשים כאלו אשר למקום אחר לא היו באים. ב) לאסוף כל המתועדים במקום אחד, אשר אז הנה - ברוב עם הדרת מלך, ההתועדות תהי' עם הזקנים והגדולים שבחבורה וכו'.

- ריבוי הכמות, או עלווי האיכות. נידועה השקו"מ מי מהם עדיף.

דוגמא לרבר:

יעינן שבת קכז, א: למעוטי בהילוכא, למעוטי במשוני. מגילה ג, א. חור"ה מבטלין בסופו. אבות פ"ג מ"ו: הכל לפי רוב המעשה. ועי"ש בפיה"מ. ובאגה"ק ס"כ"א. ועוד. אף שכמובן אין דומה לגמרי לנדרו"ד. ואכ"ס -

והצעה בזה, אשר בלילה הראשון, אור לי"ט כסלו, יתועדו במקומות שונים, (ויודיעו שם אודות ההתועדות דלמחר). ולמחרת, אור לכ' כסלו, יתאספו במקום אחד להתועדות.

ומובן, אשר העיקר הוא להתעורר בהחלטות טובות, בקביעות עתים לתורה הנגלית ודא"ת ברבים, ולחזק דרכי החסידים באהבת רעים.

בברכת החג - המטכה לבשו"מ
ע"ד כהנ"ל

גאולהינו ופרוה נפשנו: ראה מכ' כ"ק מו"ח ארמו"ר בחבורה י"ט כסלו ובסוף קונטרס י"ט כסלו ה'תשי"ב. פסח המנהג: ראה בזה שיתת י"ט כסלו חרצ"ב והשיחה דשנת חרצ"ג. ריבוי הכמות או עלווי האיכות: זהו ג"כ ענין מה רבו מה גדלו (הו"א ד"ה וראי' השניי-נו, ב). אורות מרובים כלים מרובים (מצה זו חרס"ז) ועוד. מי מהם עדיף: עיין לקח טוב למחר"י ענגיל כלל טו. התלמות טובות..... רעים: מכתב כ"ק מו"ח ארמו"ר בראש חבורה י"ט כסלו.

כד.

ב"ה, ו' אייר תשי"ב

ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ וכו' מוה"ר מיכאל שי

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו מיום ה' שבוע העבר והקודמים אליו, ומ"ש ששלח רשימת התלמידים... הנה לע"ע לא נתקבלו, ובטח יתקבלו ימים אלו.

ב) בנוגע לשאלתו לסדר הלימודים שמציע שכתות הגדולות ילמדו שעה וחצי חסידות קודם התפלה ושתי שעות חסידות בערב,

הנה לדעתי לכאורה עוד מוקדם הזמן להנהיג במדינתם לימוד חסידות של שלש שעות וחצי בכל יום ויום בשביל התלמידים הספרדים... ואף שגם לדעתי הנה צריך להנהיג הענין דלימוד חסידות קודם התפלה וכן ג"כ לימוד החסידות בערב ובלילה, אבל בענין אריכות זמן הלימוד הן בבקר והן בלילה צריך להתחשב עם זה, שזהו מקום חדש ובמילא אין לדרוש מהם את המקסימום בתחלת הדבר, ואולי הי' כדאי שיהי' בענין לימוד החסידות, זמן שכאו"א מחויב ללמוד חסידות ולתת להם האפשריות לאלו הרוצים מצד עצמם להוסיף על זמן זה עוד איזה משך זמן, אבל לא שיוכרח ע"ז מצד הישיבה, ולדעתי הנה לע"ע ההכרח מצד הישיבה צריך להיות בבקר קודם התפלה מחצי שעה עד שלשה רבעי שעה, ובערב לערך שעה וחצי, ויש לעורר את התלמידים אשר בש"ק צריכים הם להוסיף ע"ז, ואף אלו התלמידים שאינם בכותלי הישיבה כ"א בביתם.

ג) נהנית לקרות במכתבו ע"ד אפיית המצה שמורה און דעם ארום של האפי' וכמאמרו של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע אשר כמה פעמים ביאר, איך שלפעמים איז דער ארום פועל'ט מער ווי דער ענין אליין, עכ"ל, ואף שזהו בדרך מקיף, הנה כשמוסיפים בשעת מעשה או בסמיכות לזה באור הדברים הרי נכנס מהמקיף בפנימי, אשר אז יש בזה ב' סוגי התועלת הן של המקיף והן של הפנימי...

ה) מובן מעצמו שבעת רצון בהיותי על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר הנני מזכירו ואת ב"ב שי' להצלחה בעבודתו בקדש ובעניניו הפרטים בהמצטרך להם, וגדול זכות התעסקותו בהפצת אור תורת נשיאינו הק' [במרוקו] להמשיך ולקבל ברכות השי"ת ממעל, דא אונטען למטה מעשרה טפחים.

ו) במ"ש זה מכבר בענין המאורע של הטבילה במקוה אשר ראה אח"כ שהמים לא הגיעו להנקב המחבר שע"י נעשית ההשקה, הנה קרוב לודאי שקודם לזה הי' פ"א עכ"פ חבור והשקה, כי לא יאומן אשר בשעה שמילאו את המקוה לא השגחו ע"ז

שיהי' נקב זה מכוסה במים, וידוע שאחר שהי' השקה אפילו לרגע, הרי לדעת כמה וכמה אחרונים אין להחמיר כלל והמקוה כשרה היא אפילו לכתחלה, ובכמה תשובות ובהם החתם סופר, שהי' זמן שלכתחלה תיקנו המקואות באופן כזה ששיקום פ"א ואח"כ לטבול בהם, ונוסף ע"ז היו משתמשים במקוה זו להכשיר - ע"י השקה אלי' - מקוה של מים שאובים אחרת. מנהגנו ידוע הוא ע"פ המקוה שהיתה בראסטאו, שרצו שתהי' ההשקה כל משך זמן הטבילה, אבל בכל אופן אין זה ענין של עיקר הדין וכו'...

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש וכל טוב לו ולכל ב"ב שיחיו בגשמיות וברוחניות.

(נדפס באגרות קודש מכתב א'תקמ"ז)

כה.

ב"ה, י' אייר תשי"ב

ברוקלין.

הרה"ח הו"ח א"א נו"נ וכו' עוסק בצ"צ באמונה מוה"ר מיכאל שי

שלום וברכה!

בהמשך למכתבי הקודם, הנני בזה עוד בשאלות דלקמן:

(א) האם נתקיים בגעריסיף הפטור להתלמידים מלבקר את בית הספר בימי הש"ק, ומובן אשר צריך להתאמץ בזה, כיון שהחלישות במקום אחד עלולה להחליש הענין גם במקומות אחרים.

(ב) מה נעשה ע"ד הספרי', הסברא שתהי' בבית ועד העיר, אף שמעלה יש בדבר שיחדרו עי"ז לשם, אבל בכ"ז נחוץ יותר שתהי' באיזה מקום השייך לאהלי"י כדי שגם זה יכנס בפעולות אהלי"י ופרסומי העבודה, ובמילא יש לקוות שע"ז יתקרבו בע"ב ויומשכו עוד תלמידים וכו' ובכלל צריכה להיות המטרה אשר הישיבה בפרט ואהלי"י בכלל יהיו לא רק בתי חינוך ותו לא מידי, אלא ג"כ מקומות שמשם יתפשט חיזוק בכל עיני יהדות שבמקומם וסביבותי'. מובן שכ"ז צריך להעשות באופן דיפלומטי.

(ג) אתענין לדעת אם קבל כבר הספרים באנגלית שכתב אודותם זה מכבר, וכן אם יש מקום שיהיו ספרים אלו ג"כ בהספרי', או שזה עלול לגרום איזה קלות ונטי' ללימודים שאינם במחיצתנו...

(ה) בנוגע לשאלתו ע"ד הבלאנק, הנה יש להוסיף שם גם ע"ד בתי ספר לנערות, ובנוגע לשאלתו אם להדפיס ג"כ הכתבת דכאן, הנה מפני שינוי הרוח במדינתם בענין היחס למדיניות אחרות והחילוקי דיעות שבזה, חוששני קצת אם יהי' זה מודפס באופן

קבוע עד שיתברר המצב, אבל יכול הוא לעשות חותם או גם להדפיס פתקאות אשר הכתבת שלי היא וכו', ולצרף פתקא זו להמכתבים אשר לפי דעתו צריך לצרפן להם.

ו) בנוגע לשאלתו ע"ד שהוציא על המקוה וכו', לא הי' הסכמה ע"ז מהלשכה, הנה מפני הסדר שכ"כ השתדל בזה כ"ק מו"ח אדמו"ר, הנה כל ענין שאינו נמצא בתכנית העבודה, צריך הוא שקול הדעת של איזה אנשים, ולא דן יחידי, ובמילא גם ענין סיוע אם לבנין או לתקון מקוה שאינו נכנס ישר בעבודתינו, כ"א בעקיפין (כנ"ל באשר אם נמצא מוסד ליובאוויטשי באיזה מקום צריכה להיות ניכרת פעולתם בכל הענינים דיראת שמים), הרי סו"ס כדאית היא שהיתה ההוצאה, אלא שלמנוע בלבול הסדרים נחוץ הי' שיוודיע מקודם להלשכה או לכאן ואח"כ להחליט בזה, אבל כיון שעשה עשוי ובטח כבר הכניס זה הסכום בהוצאות המאושרת ע"י הלשכה.

ז) באחד ממכתביו מזכיר ע"ד העתקת השמועסין לצרפת, ואם הדבר אפשר הוא ובפרט כמ"ש בא' ממכתביו שאינו קשור בהוצאות או רק הוצאות קטנות ביותר, אזי כדאי להתענין בזה, ובלבד שיהי' איש אחראי לבדוק ההעתק, וכן אם באפשרי לשלוח לכאן הגליונות לביקור לאחרי שיסודר הזאץ וקודם שיודפס היינו שעוד תהי' האפשרית לתקן אם ימצאו שגיאות, מובן שבאם יבוא הדבר לפועל, צריך להיות נעשה מחוברות השמועסין דשנים שעברו, כדי שתופיע החוברת בחדש המתאים, היינו שיקחו חוברת משנים שעברו מכשני חדשים לפני זמנה, ואז בטח תופיע החוברת בעתה ובזמנה.

ח) בדבר שאלתו אם כדאי לעשות בי"ס לנערות במכנז, הנה בודאי נכון הדבר ולא רק במכנז אלא גם בשאר המקומות ובפרט ובדיוק שלא יהיו ביחד עם הנערים, היינו לא רק שלא ילמדו בחדר אחד, אלא שלא ילמדו ג"כ באופן שהכניסה ויציאה להבנין יהי' דרך שער אחד ופתח אחת, ומה טוב אם רק באפשר שיהיו גם בבנינים נפרדים ורחובות, כי הזהירות [ב]ענינים כמו אלו, הריבוי בזה הרי זה משובח...

בברכת הצלחה בעבודתו.

(נדפס באגרות קודש מכתב א'תקנ"ו)

כו.

ב"ה, ג' סיון, תשי"ב

ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ וכו' מוה"ר מיכאל שי' שד"ר

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מג' במדבר:

א) כנראה ממכתבו הנה מפחד הוא פחד שיש מי שרוצה לבטל או עכ"פ להחליש את הישיבה במכנז, אין חשש זה כל יסוד, כי אף שמכמה טעמים ובכללו הטעם שכותב במכתבו, מוכרח להיות מוסד מטעם ליובאוויטש בקסבלנקה, מקום לשם באים תיירים ובאי כח מוסדות שונים מאה"ב, אה"ק ת"ו מאירופה וכו', אבל בכ"ז המוסד היותר גבוה, היינו עיקר הישיבה אצ"ל בקסבלנקה, מפני תנאי המקום, ותפקיד זה יהי' על המוסד במכנז, ויה"ר שיתחזק ביראת שמים, וואס צו גוט איז ניטא קיין שיעור, ובמילא כפ"ע היר"ש מבטלין ממנו יראת בשר ודם.

ב) במ"ש שישנם מקומות שבטל התיקון וההשתדלות לפוטרם מהבת"ס בש"ק, הנה חבר שאינו מודיע יותר פרטים בזה, ובטח יגיעוני הידיעות בזה - כמו שכותב במכ" - מהר"ש שי'.

ג) בשאלתו אם בזמן החופש כשייסדו בית רבקה, יסדרו שם גם לימודי חול, הנה לדעתי כיון שישנה הטענה מיוחדת שזהו זמן חופש ומוסד חדש, ובמילא אין להרבות בהוצאות, ולכן התחילו בלימודי קדש בלבד ובמשך הזמן וכו' ובמשך חדשי הקיץ יהי' בידם לברר הענין כדבעי, אם מוכרח הדבר גם ללימודי חול אם לא אבל בכ"א לא להתחיל בזה, כי בענינים כמו אלו קשה יהי' לבטל הדבר אח"כ גם אם ירצו...

ו) אתענין לדעת יותר בפרטיות בנוגע להמקואות של הספרדים אם נהגו באיזה קולות מיוחדות שאינם מקובלים אצלנו, (בהנוגע לבנין המקוה ואופנה)...

ז) בנוגע לשאלתו אם ליתן הסכום י"ד אלף לתקן המקוה בהכפר, הנה בכלל אין כדאי להרגיל הדבר, שלוקחים אנו ע"ע את כל ההוצאות של איזה ענין שיהי' בעיר או בכפר, ובכל דבר ודבר יש לשתף בהוצאות ג"כ את תושבי המקום, אלא שבכל מקום ומקום לפי ערכו, יש לקבוע את מספר האחוזים (פראצענטען) שלוקחים ע"ע אנו, והחלק שעל תושבי המקום לתת...

ט) אקוה אשר ימים אלו בא למדינתם שלוחי האברך הרה"ג וו"ח אי"א מו"ה שלום שי' חאסקינד, ומתאים למכתבי מכבר, ינצלו (אויסניצין) את שהותו במרוקה באופן היותר פעיל לרומם את רוח התלמידים באהלי"י ולחזק התקשרותם לתורת החסידות דרכי החסידות ומנהגי החסידות.

י) בטח גם על להבא יכתוב בפרטיות ע"ד כל הענינים וכבר ארז"ל שאין לקצר במקום שאמרו להאריך.

בברכת קבלת התורה בשמחה ובפנימיות ולהצלחה בעבודתו בקדש.

(נדפס באגרות קודש מכתב א'תרי"ז)

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 אײסטערן פארקױי
ברוקלין נ. י.

ב"ה, ז' תמוז תשי"ב
ברוקלין

הרה"ה הו"ח א"א נו"נ עוסק
בצ"צ וכו' מוה"ר מיכאל שי'

שלום וברכה!
מאשר הנני קבלת מכתבו מבדר"ח המוז עם רשימת
התלמידים המוסג"ב, וכך מכתביו הקודמים, ובלי נדר אזכירם בעת
רצון על הציון של כ"ק מו"ח אדמו"ר צוקללה"ה נבג"מ זי"ע.
ומ"ש במכתבו על ענין המקואות שנעשו שם ע"י מי
ברזא, וכנראה מכו', כוונחו כפשוטו, שמשתמשים במים הבאים
מ'וואדאפראוואד!
הנה מבלי לעשות ועש בזה, יש לשנותם מעט מעט -
אם למקוהלמי בשמים, ואם אין בשמים במקומם, אולם אפשר להשיג
קרח פלאכותי (איסקוטופענע), או ע"י המשכה ממעיין.
הקונטרס לחג הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבע"ל, בסח
כבר הגיע לידו, ויסדר את החגיגה בפרסום המתאים, ובהשתתפות גם
מבני העיר, וינצל את זה בענינים של פועל, דעשי' לעילא.

בברכת הצלחה בענינים הכלליים ובענינים
הפרטיים ובברכת חג הגאולה
[Handwritten signature]

[Handwritten notes and numbers]
12

כח.

ב"ה, י"ט אלול, תשי"ג

ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר מיכאל שי

שלום וברכה!

מאשר הנני בזה קבלת מכתבו מבדר"ח אלול ועש"ק תצא ות"ח על הבשו"ט מהטבת מצב בריאות התלמידים שמזכירים במכתבו ובודאי יודיע ג"כ טובות אודות שאר התלמידים שיחיו.

ב) מ"ש אודות השתדלותו שישארו התלמידים המתאימים לזה לימי חדש תשרי בהשיבה, הנה מובן בפשיטות שכוונתי היתה רק באופן שיהי" זה ברצונם הטוב, וטוב עשה שהסביר להם את הענין ג"כ באופן כזה אלא שאמרת ג"כ שבודאי שבטוחים בהתועלת בזה אם יהי" על אתר וועט ער אויסניצען עמהם הזמן באופן המתאים לרוח חב"ד, כי כיון שאצלם זהו ענין של מס"נ צריכים להראות להם אז עס לייענט זיך דאס זיי, אבל כפי הנראה במכתבו קשור הדבר בכמה קישויים בביתו אזוי לכה"פ באווארענען במה שאפשר בהוראות מפורטות, ואולי כדאי שעכ"פ יבלה עמהם איזה ימים דעשי"ת אף שכמובן אינו דומה כו'.

ד) אתענין לדעת התלמידים שנסעו אם נתנו להם צידה רוחנית.

ה) כבקשתו נשלחו 20 קונטרסים ד"ה אין הקב"ה בא בטרוניא וכשיודיע איזה קונטרסים או שיחות נצרכים לו יושלחו באופן ישר אם רק ישנם אצלינו.

ולקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל טובה ולברכה, הנני בזה להביע ברכתי לו ולב"ב שיחיו, ברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות.

בברכה.

(נדפס באגרות קודש מכתב ב'רל"ג)

כ.ט.

ב"ה, כ"ג כסלו, תשי"ד

ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ כו' מוה"ר מיכאל שי'

שלום וברכה!

... (ב) נהניתי ממ"ש באופן התחלת הלימודים לזמן החדש הן של התלמידים והן של התלמידות, ובטח ישלח ג"כ סדר היום של לימודיהם וכן בנוגע להנהגתם מתחיל מעש"ק אחר חצות עד לאחר מוצש"ק.

(ג) בטח למותר לעוררו אשר המכתב דא' דסליחות שבודאי קיבל העתקתו בלה"ק, הנה תוכנו זמנו הוא כל השנה, וכיון שבר"ה העבר לא הי' במקומו, הרי זה אמתלא באופן המתאים להודיע ע"ד התוכן לאלו האנשים שאפשר להשפיע זה עליהם.

...בטח ימהר כתת התלמידים שהם על התור לנסוע לצרפת כמובן ע"י שמתדברים תחלה עם הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ כו' מוה"ר ניסן שי' נעמאנאו באופן המתאים...

בטח קיבל רשימת הדבורים דמוצש"ק בראשית לאגודת נשי ובנות חב"ד, ומהראוי אשר זוגתו תחי' תתענין לעשות אגודה מעין זו במחנם הט' כיון שאין הדיוק שיהי' דוקא נשי חב"ד והכוונה הוא לחיזוק ותוספת בנוגע למעשה בפועל ששוות בזה כל נשי ובנות ישראל.

בודאי כדאשתקד יחלק בשמי "מעות חנוכה" להתלמידים הלומדים דא"ח ויודיע שמותיהם.

מוסג"פ הקונטרס די"ט כסלו. וכן העתק מכתב כללי.

(בדפס באגרות קודש מכתב ב'שי"א)

ל.

ב"ה, ו' שבט, תשי"ד

ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ כו' מוהרמ"ל שי'

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתביו מעש"ק וזאת חנוכה, ט"ו כ"ד וכ"ט טבת עם המצורפים אליהם.

ב) נהייתי במ"ש עכ"פ בקיצור אודות התועדות י"ט כסלו, ובטח למותר לעוררו אשר כדאי להכין מבין התלמידים גופא כאלו שיחזרו מאמר או עכ"פ ענין של דא"ח בהתועדויות כמו אלו וכן לסדר קבוצת מנגנים מהם בסדר מסודר שבהנ"ל תהי' רוממות רוח להתלמידים, ובטח יעורר זה ביניהם ג"כ ענין דקנאת סופרים, וכן יעשה רושם המתאים על המתועדים מבין אנשי העיר והסביבה, ואולי כדאי הי' להעתיד להודיע במכ"ע דמקומו (אם ישנם כאלו הנקראים ע"י אחב"י) שביום פלוני תהי' התועדות וכו' ואיזה שורות בפרשת ההתועדות.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש.

(נדפס באגרות קודש מכתב ב'שפ"ט)

לא.

ב"ה, ד' ניסן, תשי"ד

ברוקלין.

הרה"ח הור"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר מיכאל שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מכ"ז אד"ש עם המוסג"ב, וכן נתקבלו מאז מכתבו מכ"ט אד"ר והמוסגר בו.

ואתחיל מענינא דיומא, אשר כיון שכמה מהתלמידים והתלמידות נוסעים לבתיהם לימי הפסח, נחוץ לתת להם צידה (רוחנית) לדרכם זו - הן בנוגע להם בעצמם, מען זאל ניט ארומגיין ליידיג, והעיקר לעשותם צנורות להמשיך על ידם בהמקומות שיבואו רעיונות היהדות בכלל ורעיונות החסידות הדרכותי' ועניני' בפרט. ונוסף על הנחיצות בזה בשביל הרבים, ה"ז ג"כ צנור ואופן להחדיר בהתלמידים גופא חשק לדעת את הנ"ל בעומק יותר, וכמבואר בכ"מ בדא"ח אשר בשביל להשפיע לאחר צריך לדעת הענין בהבנה יותר עמוקה. וכתבתי בענין זה גם להרה"ח כו' הר"ש שי מטוסאף...

במ"ש בגליון המצורף למכתבו בביאור ענין ה"אהבות" המובאים בתניא - הן ענין זה מסובך ביותר.

ובשאלתו בה מתחיל, האם יש הרכה אהבות בלב האדם, אינו מובן מה "מעיק" לו, שהרי רואים זה במוחש שישנם - אף שבכולם, צד השוה - שהם תנועה של אהבה וקירוב.

כן שאלתו - שהנפש כלולה מעשר ואם מקור המדות - חב"ד הרי אינם כלולים בנפש, - הרי מלבד הענין שכיון שחב"ד עצמם כלולים בנפש, הרי גם העלולים שלהם

ר' מיכאל ליפסקער | קיא

ג"כ כלולים בנפש, ומובן שהם ענין בפני עצמם אף שהעלול כלול בעילתו, וכמבואר בכ"מ החילוקים העיקרים שבין מוחין למדות. והוא נוסף על העיקר - שבנפש עצמה הרי כל כח עומד בפ"ע, ושם הם עשר כחות.

בכלל במדריגות ובבחינת אהבה יעויין במכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע הנדפס בסוף קונטרס העבודה (הוצאת קה"ת ברוקלין), בהמקומות שנשמנו בהערתו לקונטרס עץ החיים פ"ב, אשר ע"י העיון בהם יבוארו ספיקות שלו - רובם ככולם -, וכן בביאור תניא שכנראה הוא להר"ש גרונם ז"ל שהו"ל בקופיר ע"י הרה"ח מוהר"א שי' פאריז זה מכמה שנים.

בענין אהבה הבאה ע"י התעוררות רחמים יעויין לקו"ת שה"ש רד"ה מה יפו, ובארוכה בס' בונה ירושלים סי' ק"ח.

מובן מעצמו כי בהתקונים בדרך אפשר שנתוספו בתניא דהוצאת ברוקלין ניתן מקום לפלפל, להקשות וכו'.

ובמה שהעיר שם על ההערה לדף נ"ה א' שורה הכוונה שהי' צריך עיון לדידי, מה מוסיף בתיבת כו', ורוצה לפרש ששולל אהבה שנשארה בהעלם בלב שאינה מעלה כלל.

אבל לפי פירושו זה אין ה' כו' מתאים למה שכתב לפני זה, דקאי בדו"ר שמעלים ולא שאינם מעלים.

ומה שנ"ל לומר, שבתיבת כו' מרמז ומוסיף הכוונה והעלי' לעולם האצילות (נג, א).

ובזה מתורץ בפשיטות א) איך הושמטה עלי' זו לגמרי. ב) מפני מה מרמז הענין בתיבת כו' ואינו מביאו בפירושו. ועפהנ"ל מובן, כי אין לנו עסק בנסתרות כו' - כנ"ל, שם נג, א.

בברכה לחג המצות כשר ושמח המחכה למענה על הנ"ל וכן על מכתבי הקודם שבטח נתקבל מכבר.

(נדפס באגרות קודש מכתב ב'תקע"ג)

לב.

ב"ה, כ"ח מנ"א, תשי"ד

ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר מיכאל שי'

שלום וברכה!

... ע"ד שכתבתי אשתקד הנה גם עתה דעתי שצריך להדריך בהתלמידים ואפילו בהתלמידות הענין דימי הסליחות וחדש תשרי, ואם אי אפשר יהי עכ"פ חלק מהם יהיו בכותלי הישיבה, הנה צריך לתת להם "צידה" לימים אלו הן לימי היראה והן לימי השמחה מתאים לכשרונותיהם והסביבה שלהם. ובטח יש להשתמש בזה המבואר בש"ק מברכים אלול תשי"א ומוסג"פ הוצאה שני" ממנה.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש.

(נדפס באגרות קודש מכתב ב'תתע"ט)

לג.

ב"ה, כ"ג אלול, תשי"ד

ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר מיכאל שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מג' תבוא והקודם, הרי תקותי שלעת קבלת מכתבי זה כבר הוטב ובמילא בלי בלבולים יוסיף אומץ בעבודתו בקדש למרות מנהג המדינה שהוא היפך שכל הבריא ואפי' שכל דנפש השכלית ולא רק שכל דקדושה אשר דוקא בשילהי אלול ובחדש תשרי ממעטים בעבודת חינוך על טהרת הקדש, ואף שמצד חושי התל' הרי כפי מכתביהם שלו ושל הרה"ח הרש"מ שי' אין לעשות הדבר הרי ידוע דאף דאונס רחמנא פטרי' אבל כמאן דעביד לא אמרינן וסו"ס הרי אין מנצלים את הזמן בהנוגע להמושפעים. מובן שאין כוונתי לאמר מוסר אלא לעורר התבוננות עוה"פ אפשר כבר באה העת לשפר הענין עכ"פ במקצת.

תקותי אף שלא העירותי אותם עד"ז אשר אלו מתלמידיהם העולים לאה"ק ת"ו מעוררים אותם וכופלים ומשלשים אשר יתקשרו שם עם אנ"ש ומוסדי חב"ד והעיקר ישיבת תומכי תמימים בלוד אשר שם ישנם הרבה תלמידים מהספרדים ומה טוב אשר נוסף על המכתבים שבודאי נותנים להתלמידים הנה הם מצדם יכתבו להנהלת הישיבה בלוד ע"ד מהות התלמידים שעלו לאה"ק ת"ו כפי שיודעים אותם מכבר.

מ"ש אודות הבנין והבית רבקה, הרי בטח לאחרי ימים אחדים יבוא לכאן הרבא"ג שי' ובמילא אשאלו לטעמי השלילה כיון שכת"ר איננו כותבם.

בהנוגע לביקורו בארצוה"ב אשר כותב שאפשר למצוא ממלא מקומו למשך הזמן שיהי' כאן. וכנראה ממכתבו שגם ההוצאות אינם מונעים אותו, ואם כן הוא יש להתחיל בהשתדלות, אבער אן התפעלות, כי בכלל יש להתבונן איזה זמן מוכשר יותר אם י"ט סכלו או יו"ד שבט ואפשר שאופן הצלחת ההשתדלות ישמש הוראה בזה...

ר' מיכאל ליפסקער | קיג

ולקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע ברכתי לו ולכל אשר לו, ברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות.

בברכה.

(נדפס באגרות קודש מכתב ב'תתקמ"ה*)

לד.

ב"ה, ז' כסלו, תשט"ז

ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מו"ה מיכאל שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מאדר"ח כסלו עם המוסגר בו... במ"ש אם לעשות תנאים, הרי כיון שמנהג ישראל הוא נכון לעשותם בזמן שיתדברו שני הצדדים.

במ"ש אודות המקוה באגדיר, הנה לפלא ותמי" הדבר במאד וביותר, כי אם בעיר ואם בישראל אין מקוה... הרי כל ישראל ערבים זב"ז, ובפרט שזכה לטעום עכ"פ מתורת החסידות, וידוע מתורת רבנו הזקן אשר והבת לרעך כמוך ואהבת את ה"א, חד הוא, ואין להאריך בדבר הפשוט או עכ"פ שצריך להיות פשוט.

ומה שכותב שקשה לעשות שם מקוה, הנה תמהני, איך אפשר לכתוב כזה, כיון שידוע שהתורה היא נצחית ולא רק בכל זמן אלא גם בכל מקום, ובמילא גם בני"י באגדיר מחוייבים בכל מצותי, וידוע שאין הקב"ה מבקש אלא לפי כחן, א"כ הרי פשוט שיש לעשות שם מקוה, ואין הדבר תלוי אלא באדם בר פועל שירצה לעשות בזה...

מובטחני שבאם ירצו באמת לתקן מקוה באגדיר, הרי גם על אתר ימצאו עוזרים לזה, ובידעי האופן שהי' בקסבלנקה, אף ששם הי' מקום לומר שהביד"צ ירגיש בזה עלבון וכו', ואחרי כל זה עוד סייעו בדבר, עאכו"כ באגדיר שיש לעשות כהנ"ל.

...בודאי למותר לעוררו אודות הכנות המתאימות והכנות במילואן בקשר עם ימי יו"ד, י"ט כסלו, ונר ה' דחנוכה, נוסף על ההכנות לנצל ימי החנוכה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

(נדפס באגרות קודש מכתב ג'תתקל"ג)

לה.

ב"ה, ד' כסלו, תשי"ז

ברוקלין.

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מו"ה מיכאל שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ג חשוון, הנה ת"ח על הבשו"ט אשר השלום להם ולכל אשר אתם, כן יתן בורא עולם לימים יבואו, ועוד בתוספת כציווי תוה"ק דמעלין בקדש, וידוע דרז"ל עה"כ מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל, שכל מה שהוא מצוה לישראל גם הוא עושה זה, ובודאי מתכוונים ג"כ לחוג המועדים וימי הגאולה הבאים לקראתנו לשלום ולנצלם לחיזוק ולהתפתחות מסודות הק' דאהלי יוסף יצחק ליובאוויטש מתאים לדרישת וגם הכרח השעה, ויהי רצון שגם זה יהי' בהצלחה מופלגה, וכידוע סיפור אדמו"ר האמצעי, אשר בגלל המסירת נפש הלזו - של אדמו"ר הזקן - על תורת החסידות, פסקו בבי"ד של מעלה, אשר בכל ענין של תורה יראת שמים ומדות טובות תהי' יד מקושריו והולכי בעקבותיו על העליונה.

בברכה.

נ. ב. בודאי כמנהג הטוב בשנים שעברו יחלק משמי מעות חנוכה לת' המתאימים וכדאשתקד. ומהנכון שיתדברו ביניהם שיהי' אותה הסכום בכל אהלי"י שבמדינתם.

ויה"ר שגם ענין זה יפעול פעולתו במילואה בהנוגע לתומ"צ ומאור שבתורה.

(נדפס באגרות קודש מכתב ד'תתצ"ז)

לו.

ב"ה, ז'ך אדר, תשי"ז

ברוקלין.

הרה"ג אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מו"ה מיכאל שי

שלום וברכה!

... בשאלתו ע"ד כתיבת תפלין דר"ת - בקסת הסופר סכ"ו ובס' ישמח משה על אגדות הש"ס כ' דיש ליזהר שמי שאינו מניח תפלין דר"ת לא יכתבם. באות חיים סל"ד סקי"א מחמיר אף בדיעבד (!). ויל"ע בל' אדה"ז רסל"ט "מפני שאינו חושש עליהם כלל" - וא"כ הנמנע מפני דמיחזי כיוהרא אינו בזה, עכ"פ בדיעבד. וכ"כ בס' מאסף לכל המחנות סל"ט סקכ"ו משו"ת פני מבין.

(נדפס באגרות קודש מכתב ה'רכ"ג)

לז.

ב"ה, ה' תמוז, תשי"ז

ברוקלין.

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מו"ה מיכאל שי'

שלום וברכה!

... במש"כ ע"ד הפסק הלימוד לגמרי בהב"ר למשך חודש מפני החום וכו' - הנה
אם א"א שאני. אבל בדאפשר, מובן שהפסק לגמרי אינו רצוי כלל וכלל. ואם תעזבני
יום וכו' ומכש"כ זמן ארוך.

(נדפס באגרות קודש מכתב ה'תקע"ח)

לח.

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinch 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ.י.

ב"ה, י"א ניסן ה'תשי"ז
ברוקלין, נ.י.

הרה"ח אי"א נו"נ עומק
בצ"צ וכו'
מוה' מיכאל שי'

שלום וברכה!

מכתבו נחקבל עם האופק.

ולקראת חג המצות, זמן חירותנו, הבא
עלינו ועל כל ישראל לטובה, הנני בזה להביע
ברכתי לחג כשר ושמח ולחירות אמתי, חירות
מדאגוח בגשם ומדאגוח ברוח - מכל דבר המעכב
עבודת ה' בשמחה ובטוב לבב.

ולהמשיך מחירות ושמחה זו בימי כל השנה
כולה.

ובפרט שעבודת השם, כמצווה עלינו בתורתנו
תורה חיים, הרי היא בכל עניני האדם ובמשך כל
היום וכל הלילה, וכמו שנאמר בכל דרכיך דעהו.

בברכת החג ולחמה אהבה
מנחם מענדל שניאורסאהן

ר' מיכאל ליפסקער | קיז

לט.

ליפסקער-מקנס

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ.י.

בי"ה, ימי הסליחות, הי'חשי"ז
ברוקלין, נ.י.

הרה"ח אי"א נו"נ, עוסק בצ"צ וכו'
מות"ל מיכאל שי.

שלום וברכה,
הפנאט איז אלו וקדושתא וקדושתא וקדושתא וקדושתא וקדושתא.
ולקראת השנה החדשה, הבאה עלינו ועל כל
ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע ברכתי
לו ולכל אשר לו, ברכה כתיבה וחתימה טובה
לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות.

ברכת ר' משה אהרן
זלצמן שליט"א
אשר

מ.

ליפסקער-מכנז

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ. י.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בציצ
מה' מיכאל שי'

בי"ה, יג' שבט פשי"ח
ברוקלין

שלום וברכה!
מאשר הנני קבלה מכתבו מה' שבט.

ובמי"ש בסיום מכתבו אודה נסיעה לאה"ק ח"ו
בקרב,

הנה בכ"א-במשך כל הקיץ הבע"ל אין זה בא בחשבון.
ויהי רצון אשר מחאים לנוסח הירוע, אני מאמין בכל יום וכו'.
מחקרים תקוה זו בפועל ובעגלא רידן, ובימים הקרובים יעלנו משיח
צדקנו בחכ"י לארצנו הקדושה חבנה וחכונן קוממיות.

בודאי התוערו ביום ההילולא, ויריע עדתו בפרטיות
הדרושה, וכן בתמשך הענינים בהנוגע להמוסד שחיסד ע"י המרא דאתרא
ומה שקרה וכו'.
בברכה לבשו"מ

ליפסקאר-מכנז

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ. י.

הרא"ח אי"א נוי"נ עוסק בציצ
מוה"ר מיכאל שי"א

בי"ע, כ"ד ס"ח חשי"ח
ברוקלין

שלום וברכה
(סער"ח ס"ח ושלחריז עם המוס"ב)
במענה למכתבו/בו כותב ר"פ אין שעברו השבועות שעברו,
ויהי רצון שיפעלו הדברים פעולתם, כי אם בכל החזרה נאמר גדול חלמוד
שמביא לידו מעשה מכ"ש וק"ו הלומד ע"מ שלם לעשות וכו' - עאכוי"כ
בהנוגע לתורת החסידות ועניני' כ"דוע דרישת רבוהנו נשיאנו הק'
שבכל עניני' יהי' בכ"ן דוקא.

בודאי מכינים תכניה מהאימה ומפורטה ככל הדרוש
לניצול ימי חדש כסלו הבע"ל, וגם בזה הפצה המעינות חוצה נקודה
הפנימית, שהרי י"ם כסלו ר"ה בלימוד החסידות ודרכי החסידות,

ומובן שמתובחו וגם מזכחו למסור הנ"ל לכל אלו
השייכים לעבודה פנימית זו והפצה המעינות, העושים וגם המעשים.
בודאי שכאוי"א בורנו ש"ך לזה, ואין לך דבר העומד בפני הענין.

בברכה לבשו"מ (ש"ך)
[Handwritten signature]

בענין הגוממאכין - מובן שאין לסמוך על העי חונים. וצריך לברך
אצל המוסתים והמתעסקים בזה, ובהתאם להידיעות יהיטו אם להתקט
בזה.

מ.ב.

לייבסקאר-מכנו

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטען פארקווי
ברוקלין ג.י.

בייה, י"ד' תמוז תשי"ט
ברוקלין

הרה"ח אי"א נוי'ן עוסק בע"צ
מות' סיכאל ש"י

שלום וברכה!

במענה לשאלתו במ"ש אודות השינויים בביה רבקה,
להחליף גיל התלמידות וכו',

הנה מובן וגם פשוט, שהסברא שתיינה כחוח מגיל מבוגר
יותר טובה היא במאד מאד, ומכמה טעמים, אבל ביחד עם זה, גייב מובן
ופשוט, שאין מקום לעשות מען מסחר בכוח, ז.א. שישלחו תלמידות ביה
רבקה למוסד הינוך אחר, שהרי האחריות הא על מוסד ב"ר, שיתחנכו
גם הקטנות-דווקא בהינוך על טהרת הקדש, ואין כאן מקום להילוף זו
בזו, כי אם להגדיל ולהוסיף כחות מבוגרות, וביחד עם זה לחפש אמצעים
להוצאה הנוקפת ע"יז, אבל פשוט ~~במקום~~ שלא לשלוח תלמידות מסוגר
מאיוזה ~~אצל~~ שתיינה, וק"ל.
ברכה הצלחה ולבשוים

ח"ת במיוחד על רשימת ה' ש"י העובדים בהינוך וכו' ובכלל על
כחבו מהצלחה העבודה, וחקותי חזקה שעוד ינהר יש, והרבה יותר, ממה
להיות בשמחה-מפירות העמל שלו ושל שאר אנ"ש ש"י שבמקונו, ובזרוא
שזה יוסיף בבאו"א סגס כה ואומץ לא רק לתמשיך בעבודה"ק אלא להוסיף
כהנה וכמה, וזכות הרבים"ות מסייעתם, וכ"ק רבוהינו נשיאינו מעוררים
ר"ר להצלחתם בכח"ל, חוץ בריאות שמחה ומוב לבב ולברכה ולהצלחה גם
בעניינים הפרטיים.

ליפסקער-מקנס
RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מחוס מענדל שניאורסאהן
ליבאוויטש

770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ. י.

ב"ה, י"ד טבת תשכ"א
ברוקלין

הרה"ח אי"א נו"נ יוסק בצ"צ כו'
מו"ה מיכאל שי'

שלום וברכה!

מאשרים קבלת מכתבי מיום כ"ו כסלו תש"א.

וע"פ הסיפור ששמענוהו מכ"ק מו"ה אדמו"ר זאוקללה"ה נבב"מ זי"ע,

אשר, בהיות האמה צדיק ילד ולמד את הכתוב ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה, הירגם לו מורד - ע"פ פי' בעה"ט - יעקב אבינו האט געלעבט די זיבעציקן בעטע יארען אין מצרים (מבחר שנותיו של יעקב היו אלה השבע עשרה שנה שהי במצרים). כשגא הביחה מהחדר שאל את זקנו אדמו"ר הזקן: היאכן שיעקב אבינו, באיר שבאבות, יהיו מבחר שנות חייו יד' שנה שגר במצרים ערות הארץ.

ויצאו אדמו"ר הזקן: כתיב ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה, ואיתא במדרש - מובא ברש"י - א"ר נחמי' להתקין לו בית תלמוד, שתאט שם תורה ושיהיו השבטים הוגים בתורה, להורות לפניו גשנה, אז מלך לערנט תורה ווערט מען נעהנטער צום אויבערשטען ב"ה, און אויך אין מצרים איז געווען ויחי געלעבט, (שלומדים תורה - גשנים) (מתקרבנים) להקב"ה, וזא הוא ויחי גם במצרים).

יהי רצון שכא"א גם במצרים שלו, יהיו חיינו מתאימים לביאור רבנו הזקן הנ"ל, אשר בעדק יאמר עליהם שבהם הוא ויחי - מבחר שנות חיינו, והוא ע"י לימוד התורה נגלה וחסידות וגדול תלמוד שמביא לידי מעשה, קיום המצוה עליהן נאמר וחי בהם, חיים אמיתיים. וגם זה יקרב גאולה מכל דבר המבלבל, מהגבולים ומצרים, וכמש"נ להחילו מיד מצרים ולהעלותו גו'.

בברכת תפלה וזאתו
[Handwritten signature]

הסיפור: "היום יום", ח"י טבת. פי' בעה"ט: ראה ג"כ זח"א רטז, ג.
כשלומדים תורה כו': ראה מדרש הובא ברד"ק יהושע י"א, טז. מדר"א פל"ט.
גשנה, מתקרבנים: ראה זח"א ריא, א. ולהעלותו גו': ראה תו"א ס"ט וראו.

מד.

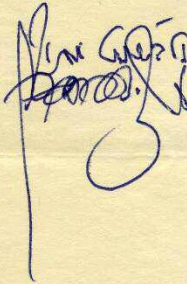
RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

ב"ח, ה' סיון, ה'תשכ"ז
ברוקלין, נ. י.

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ
כו' מו"ה מיכאל שי'

שלום וברכה!
אנחנו מציינים את יום הולדתו
ולקראת חג השבועות, זמן מתן תורתנו,
הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה, הנני בזה
לחביע ברכתי בנוסח הרב, הוא כ"ק מו"ח
ארמו"ר זצוקלה"ה נבג"ם זי"ע:
לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

בברכה החג
אנחה וכו'

מה

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטען פארקיי
ברוקלין נ. י.

ב"ה, בין המצרים, ה'תשכ"ז
ברוקלין, נ.י.

הרת"ה אי"א נו"נ עוסק בצ"צ כו'
מו"מ מיכאל ש"י

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת המכתב מיום ח"י תמוז וחצמו"ב.

ובימי בין המצרים אלה, הרי כאו"א, בחוץ כאכאביי שי', מן מיצר
(הגלות) יקרא ה' לקרב קץ גלותינו ולקרב משיח',
אשר מחכים לו בכל יום שיבוא,

ויהי רצון שיענה במרחב ה', כי יחיש היעוד והפכתי אבלם לששון, כי
בעגלא דידן

יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו, כפי תושב"כ
ושבעל פה, ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה וילחם מלחמות ה' ויצליח
ויבנה מקדש במקום ויקבץ נחאי ישראל,
ויהפכו ימים אלה לששון ולשמחה ולמועדים טובים.

בברכה זכרתי וזאתי תפלה וזאתי תפלה
(Handwritten signature)

בין המצרים. מן מיצר: ראה רשימות הצ"צ לאיכה ע"ו-ז. מיצר (הגלות): להעיר
מדר"ל שכל המלכויות נקראו ע"ש מצרים ע"ש שהם מצירות לישראל (ב"ר פט"ז, ה.).
ל... ש"בוא: נוסח "אני מאמין". ובפיה"מ להרמב"ם ר"פ חלק היסוד ה"ב "להאמין
ולאמץ שיבוא ולא יחשוב שיחאחר". היעוד: ירמי' לא, יב. וראה יל"ש ירמי'
רמז נוסח: על כו' על מנת כו' והפכתי גו'. רשימות הצ"צ לאיכה ע"ו. כו. יעמוד
בגלות ישראל: ראה רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ג, ופ"ד ראייה הרמב"ם (כאן ה"ג)
ע"פ ב"ד של ע"ו ונביא (הל' מלכים פ"א ה"ג), ופ"ד ראייה הרמב"ם (כאן ה"ג)
אין הדבר כך שהרי רע"ק אמר על בן כוזיבא המלך שהוא המלך המשיח, (ולא ה'
שם נביאי וכו') - כ"א ע"ד שכותב על בן כוזיבא המלך. הוגה בתורה: ראה ע"ז
יט, א. ובפדר"א ספ"ל"ב דקול יעקב (שהוא המבטל ידי עשיו) היינו "הגיון תורה".
ועוסק במצות: ראה ר"ן לטוכה (כה, א) בדיוק הלשון עוסק במצוה (ולא מקיים
מצוה). כדוד אביו: ל' הרגיל בנ"ל בנוגע למלכי בית דוד. וי"ל הכוונה שתי'
התורה בדרך עול והמצות בהקדמת עולה של תשובה "תשובה ומעש" - שזה הוא
ע"י דוד דוקא (ע"ז ה, א. מדרש שמואל ויל"ש לש"ב כג, א. וראה תו"א ריש
מגלת אסתר). כפי תושב"כ ושבעל פה: לכאורה צ"ע מאי קמ"ל - אלא שבא בהמשך
לסיים ה"ג (שלפני זה) שנשטט ע"י הצנזור, וד"ל: וכל המוסף או גורע או
מניס בתורה והוציא הדברים של מצוות ממשפון הרי זה בודאי רשע ואפיקורס.
שכנאה הוונה לישו, שמואב לקמן בהלכה זו - וג"ז נשטט ע"י הצנזור.

ועפ"ז מובן ג"כ הסיים - בדפוס - של ה"ג ושייכותו כאן. ויכוף כל ישראל:
י"ל השייכות לענין הגאולה - כי מסיבות החורבן הוא שהשיים לא היכיחו
(שבת קיט, ב. איכה רבה א, ו). לילך בה ולחזק בדקה: לאלה שלא חטאו, לאלה
שעברו ורפצו; צדיקים ובע"ת. ויבנה מקדש: וכ"כ גם ר"פ זה - ע"פ ויקר'
(כט, ז) דמשיח בונה ביהמ"ק. וראה ג"ב ירוש' מגילה פ"א ה"א. ופרש"י ותוס'
(טוכה מא, סע"א) דיבוא משמים - הוא ע"פ תנחומא (נח, יא). זח"א כה, א.
ובל"מ. מקדש במקומו: צ"ע הכוונה. ואולי י"ל דאף דבכלל בביהמ"ק רק המזבח
אין משנין אותו ממקומו לעולם (הל' ביהמ"א רפ"ב), כל המקדש לדעת"ל צ"ל
"במקומו" המיוחד לו, ובמפורש נבואח יחזקאל כמה פעמים. עוד י"ל דג"ז
מהענינים שודיעו ש"דאי משיח הוא" - שיכוון מקום המקדש, ויקבץ נחאי
ישראל: לבסוף - שהרי ברמב"ם גם סדר הדברים בדיוק הוא. וכ"כ גם בר"פ זה.
("חז"א קלד, א. קלט, א. א. קלט, א. ופליג אנתומא הנ"ל -
וראה בארוכה מכתב כ"ק אדונ"ג קבוצת מכתבים א" ס"ט. ומחרץ שם ג"כ שלא
ויקשה על הרמב"ם ממגילה יז, ב (ומבאר ג"כ הב"ח או"ח סק"ח). ירוש' מע"ש
פ"ב ה"ב). ויהפכו ימים: כנ"ל היעוד והפכתי אבלם לששון, ואף דל' הכתוב
("זכרי ה', יט) ויהי לששון גו' טובים, הרי זכרי' מדבר בזמן בית שני (כאמרו
"לביית יהודא" - ראה רד"ק שם) שחטרו בו ה' דברים (יומא כא, ב).

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מונחם מונדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטען פארק
ברוקלין, נ. י.

ב"ה, י"ד כסלו ה'תשכ"ח
ברוקלין, נ. י.

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ כו'
מו"ה מיכאל שי'

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלה מכתבו מיום ב' כסלו תשמ"ח (ב' סיון)
ובעמדנו ביום גאולה אדמו"ר האמצעי וימים ספורים לפני יום
גאולה אדמו"ר הזקן, שהם גם ימי הכנה ליום זה, וכמוכן בפרט משיחת
י"ד כסלו הידועה (של כ"ק מו"ה אדמו"ר) -
אשר שחיהן הן גם גאולתינו ופדות נפשינו, פדי' בשלום דוקא,
וכידוע בביאור דברי אדה"ז אשר כשקרא "בס" תילים בפסוק פדה
בשלום נפשי קודם שהתחלתי פסוק שלאחריו יצאתי בשלום מה' שלום",
יהי רצון אשר מאתם לדרשת רז"ל בכתוב זה (שהוא מהשיעור חילים
דיום זה - החדשי והשבועי): אמר הקב"ה כל העוסק בחורה ובגמ"ח ומתפלל
עם הצבור מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם,
יחזק ויוסיף כאו"א, בתוככי כלל ישראל, בשלש קווין האסורים:
בעסק החורה, בעסק גמ"ח (ומצות בכלל) ובעבודה התפלה -
מארים באור תורתן של הנ"ל - תורה החסידות ובחיות ובפנימיות,
ולקרב עיכ"ז קיום היעוד - כדרשת רז"ל עה"כ (בשיעור החומש דיום
זה) ויזרח לו השמש
שאמר לו הקב"ה ליעקב שהוא סימן לבניו כי הנה היום בא גו' וזרחה
לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפי',
יום פדיית הקב"ה ובניו,

בצא יום ה' הגדול והנורא, יום גאולתנו ע"י משיח צדקנו בקרבן
ממש.
נ.ב. ז"ע נתקבל מכ'
מעש"ק והמצו"ב.

בברכת חג הגאולה
פארוש

משיחת הידועה: בשנת ה'תש"ז (לקו"ד ח"ג ע' 976). פדי' בשלום דוקא:
ראה סד"ה פדה בשלום לבעל השמחה (אדמו"ר האמצעי) בשערי חשובה ח"א. ועוד.
דברי אדה"ז: במכתבו לאחר הגאולה (בית רבי ח"א פי"ח). לדרשת רז"ל:
הלכות ת, א. פדאני: עיין בשיעור תניא דיום זה (קו"א קנח, א-ב) אשר
הלכות הן בחי' רצון הנמשך מה"ע והמאציל ב"ה ויורד ומאיר בחי' גילוי
במשמיות. בשלש קווין: ראה ח"א ג מהרש"א שם. רשימות אדמו"ר הצ"צ
לחללים שם (נה, יט). גמ"ח (ומצות בכלל): דכל המצות נק' בשם צדקה
(חו"א סג, ג, ובכ"מ). ובפנימיות: ראה זח"ג (רפא, א); כל העוסק בחורה
כו' כאילו פדאני כו' וכמה ב"נ דקא משהדלי כו' ולא אחפרק כו' אלא כו'.
עי"ש. כדרשת רז"ל: ב"ר פע"ח, ה, כל הנה... והנורא: מלאכי ג, יט-כג.
עירובין (מג, ב). אבל צ"ע ברמב"ם הל' מלכים (פי"ב ה"ב); יראה מפורט
כו' - דמשמע דסברתו (ראה מגדול עוז שם ומשנה סוף עדיות) דקאי על מלחמת
גוג ומגוג, והא דעירובין הביא רק אח"ז ובלשון ויש מן החכמים שאומרים כו'.
- וראה ירוש' שבת פ"א ה"ג דמפרש על תתה"מ (ולולא דברי הרמב"ם, יש לחוון
לדעתו ע"פ סדר עולם רבה פי"ד דנראה ונגגז כו'). - ע"פ סברתו ודעת
הרמב"ם הנ"ל סרו קושיות נ"כ בהל' נזירות (פ"ד הי"א). ואכ"מ.

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מונח מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקווי
ברוקלין ג.י.

ב"ה, כ"ד טבת, ה'תשכ"ח
ברוקלין, נ.י.

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ כו'
מו"ה מיכאל שי'

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו ^{בצ"צ} מאד.

וביום הסתלקות הילולא של כ"ק אדמו"ר הזקן,

אשר בשעת ההסתלקות הרי אז גילוי הארת עיקר שורש שרשו ברום
המעלות במדרגה היותר עליונה למעלה מעלה"

צבאצב ומתגלה ומאיר מלמעלה למטה "כל עמל האדם שעמלה נפשו
בחייו" - אדם צדיק עליון עובד ה' באהבה במסירה נפשו לה' - ועי"ז
"מאיר חסד ה' מעולם עד עולם על יראיו ופועל ישועות בקרב הארץ",
והנה כל אדם לעמל (שלו) יולד, ורבנו הזקן הרי כשמו כן הוא ועמלו,
וכמאמר הבעש"ט: שמו שניאור - שני אור - שני אורות - הוא יאיר בתורת
הנגלה ובתורת הנסתר,

וע"פ הכלל (והדין) דאמירה והתכללות בתיבה אחת מורה על האיחוד
ועד - לאיחוד בשלימות - מובן גם כאן שהכוונה לקישור ואיחוד שני
האורות ויחודם, כי תורה אחת היא,

הנל מדי שנה בשנה, הרי הימים האלו (כאשר הם) נזכרים (כדבעי, הרי
אז כל האורות וההמשכות) נעשים,

ובגופא בתר רישא אזיל, כל אלה הלומדים תורתו - נגלה דתורה
ופנימיות התורה (תורת החסידות) ובאופן האמור - ומשתדלים ללכת "בדרך
ישרה אשר הורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו נס"ו".

* * *

והנה כידן אשר קוב"ה אורייתא וישראל מתקשרן דא בדא וכל חד סתים
וגליא, מובן אשר התקשרות ואיחוד סתים וגליא דאורייתא והתקשרות ואיחוד
סתים וגליא דישראל חלויים זב"ז, וע"י שניהם באים ההתקשרות, כביכול,
ואיחוד דסתים וגליא דקוב"ה,

אשר ע"י כ"ז מקשרים ומאחדים את הבריאה כולה עם נשמתה - אור ודבר
הוי' המהווה צבאצב אותה מחי' ומקיימה,
העבודה אשר בה "תליא כל רזא דמהימנותא":

וידעת היום והשבת אל לבבך כי הוי' הוא האלקים בשמים ממעל ועל
הארץ מתחת אין עוד.

בברכת רבינו יצחק יעקב

מסיבה נחטבת המכתב עד העשירי שבט - ויומא קא גרים ע"ד כל הנל,
שרהי הוא יום הסתלקות הילולא של כ"ק מו"ה אדמו"ר - ערב שבת קודש אחרי
הצות היום.

מכ"י יום הילולא, כ"ד טבת נתקבלו מלפניו ית"ש גלו עולין. נמצא האוסר
אצלנו [בצ"צ] הנה עומדינו. וזאת שטר-יועיל הוצי' מן הדפוס ה' י"ד.

מח.

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ. י.

ב"ה, י"א ניסן ה'תשכ"ח
ברוקלין, נ. י.

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק
בצ"צ כו" מו"ה מיכאל
שי

שלום וברכה!

מכ' נתקבלו זרעו ^{למנוחה} זמן חירותנו, הבא
לקראת חג המצות, עלינו ועל כל ישראל לטובה, שנני בזה להביע
ברכהי להג כשר ושמה ולחירות אמתיה, חירות
מדאגות בגשם ומדאגות ברוח - מכל דבר המעכב
עבודת ה' בשמחה ובטוב לבב.

ולהמשיך מחירות ושמחה זו בימי כל השנה
כולה.

ובפרט שעבודת השם, כמצווה עלינו בחוררתנו
תורת חיים, הרי היא בכל עניני האדם ובמשך כל
היום וכל הלילה, וכמו שנאמר בכל דרכיך דעהו.

בברכת החג
ד"ע נתקבל מכחבו מי"ג ניסן.

מוט.

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מוחם מונדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין נ.י.

ב"ה, ערב ש"ק פ"ב בא אל פרעה, ה'תשכ"ט
ברוקלין, נ.י.

חרת"ח א"א נו"נ עוסק בצ"צ כו'
מו"ה מיכאל ש"י

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת המכתב ^{הנ"ל} ~~מסמס~~ מאז.

ובעמדנו ימים ספורים לפני יום העשירי בשבט, יום ההילולא של
כ"ק מו"ח אדמו"ר ונשען על מחז"ל אין מזדזין אלא המזדזין,
הנני לעורר ע"ד התחזקות והוספת בהליכה בדרך ישרה אשר הורנו
מדרכיו ונלכה באורחותיו
במעשה בפועל בשלשת הדברים (הקווין) שעליהם העולם עומד - כולל
העולם קטן זה האדם - תורה ועבודה (תפלה) וגמ"ח,
ביחד עם התשובה - שאז המעשים טובים ומאירים,
ובלשון הרמב"ם שאז מקבלין אותן (המצוה שפושט) בנחת ושמה כו'
ולא עוד אלא שמחאוים להם,
שגם התשובה צ"ל כבא"א וכמחז"ל להיות כל ימיו בתשובה (עילאה),
הלוציא ולהעלות נפשו האלקית מגלותה להשיבה אל בית אבי* (כל ימיו
חיים חיתו בעוה"ז) שמהא כלולה ומיוחדת בו ית"ע ע"י שישים כל גממותו
וחפצו בתורה ומצות,
כי המעש"ט שפושט משיבין (נפשו שהיא) חלק ה' למקורא ושראא דכל
עלמין,

זאת בעבודת ה' במילי דשמיא ובמילי דעלמא ידועים דברי נשיאנו
בעל ההילולא אשר מסוגל הוא היום הזה להתקשר בעץ החיים כו' להושע
בנני חיי ומזוני רויח.

דברך המבורך יתקבל
לבברכת הצלחה ולהתעוררות פעילות
בחורה ועבודת וגמ"ח למאופן גדול
והולך

ערב ש"ק: שייך התשובה (ראה אגה"ה ספ"י). ש"ק פ"ב בא: שנת ה'תש"י -
נסחלק כ"ק מו"ח אדמו"ר. און מזדזין: בסדב"ד פ"ג. ז. (עד"ז מכות
כג, א), בדרך. באורחותיו: אגה"ק סי' זך. ולהעיר מזח"ב רסו, רע"א.
זח"ג ס"פ קדושים. לקו"ה שה"ש (יב, ב). בשלשת הדברים (הקווין): זי"ל
שאלו הן ג' הדברים "אמונה ויראה ואהבה" שבאגה"ק הנ"ל (והביאור).
ועפ"ז מובן סדרן שבאגה"ק. שעליהם. וגמ"ח: אבות פ"א מ"ב. וראה לקו"ת
שלח מ"ב. ב. ד"ה על ג"ד ה'ש"ה. כולל. האדם: לפירוש הראשון בפרישה
(ריש שח"מ) אדרבא עיקר כוונת המשנה להאדם. העולם קטן זה האדם:
תנחומא פקודי ג'. ועבודה (תפלה): שבמקום קרבן תיקונה (ברכות כו, א).
וצע"ק מהעניית (כו, ב) סדר קרבנות דוקא) ונקראת עבודה (העניית ב, א.
רמב"ם הל' תפלה בתהלתן. סה"צ מ"ע ה. רבנו יונה באבות סם). שאז
ומאירית: לקו"ת (שמע"צ פה, א, שה"ש י, ז ג). ובלשון הרמב"ם: הל'
תשובה פ"ז ה"ז. וכמחז"ל: שבת קנ"ג, א. בתשובה (עילאה): ראה אגה"ה
ספ"י א. תניא פל"א (מ, סע"א). וברמב"ם הל' תשובה (פ"ז ה"ב) מדבר בתשובה
על חטא. ועפ"ז מובן מה שמביא הכתוב בכל עת יהיו בגדיך לבנים ולא
מחז"ל כל ימיו בתשובה. כן מבורא דיוק הל' בשבת (סם) וא"צ שלמה אמר
(ולא כל' הרמב"ם תנא ששלמה אמר) ומה שהובא גם סיום הכתוב ושמן על
ראשך לא יחסר (והרמב"ם השמטו) - עיין תניא פל"ה וספנ"ג. להוציא.
עלמין: ראה תניא פל"א. וזאת בעבודת כו': ראה אגה"ק סו"ס זך. דברי
נשיאנו: במכתבו ליום ההילולא של אביו כ"ק אדמו"ר (קונטרס ג'). להתקשר
בעץ החיים כו' רויח: י"ל דשייך בפרט לתשובה - המשיבה למקורא כו'
ומוציאה מגלות והגבלות כו'. בנני חיי ומזוני: בג' הקווין - דעת
חכמה בינה (מאו"א ב" ס"ז). הובא ונתבאר בביאור"ז להצ"צ פ"ט (ורא).
וכ"ם בתקו"ת בהקדמה (טו, ב). וראה ביאיר נחייב (למאו"א ס"ט) שצ"ע מל"ח
להאריך"ל פ' תולדות (ולקושי הש"ס ברכות). גדול והולך: עיין אגה"ק
סו"ס זך.

בילוי..מעלה: סידור שער הל"ג בעומר סד"ה אחה הצבה. כל עמל..נס"ו:
 אה"ק סי" כח. עיין שם. עמל..נפשו: ראה משלי מז, כז. ישעי' נג, יא.
 סנה" צט, ב. לעמל (שלו): ראה סנה" (שם): כל אדם לעמל כו' כולחו גופי
 דרופתקי ניהו כו'. ד"ה אר"א אדם לעמל, חרפ"ט. וכפאמר הבעש"ט: מגילת
 י"ט כסלו ע"ט. וראה ג"כ בית רבי (ח"א ע' קכט). שני אור: ואין אור אלא
 תורה (הענין ז, ב). בתורת הנגלה ובתורת הנסתר: להעיר מסנה" (שם):
 תורתו עומלת לו במק"א (למסור לו טעמי תורה וסחרי". פרשי"י שבעין יעקב.
 ובחדא"ג "שמגלין לו רזי תורה"). ולהעיר משו"ת צפע"ג (להגאון הרצ"ובי)
 - ווארשא - ח"א סי"ו. הכלל (והדין): ראה נדה (סא, ב) תוד"ה שוע בסופו.
 שבעות כ, ב. ועוד. קישור..ויהודם: ראה קונטרס עץ החיים פט"ו. הימים
האלו: לב דוד פכ"ט. (ע"פ מש"כ הרמ"ז בס" תיקון שובבים). וראה משנה ספ"ג
 דגישין. שו"ת הר"י אירגט (בסו"ט מבוא פתחים) ס"ה בארוכה. נס"ו: אין
 לו הפסק עולמית (עירובין נד, א). קוב"ה, ובליא: זח"ג עג, א. וראה לקו"ת
 נצבים מו, א. ובכ"מ. סתיים ובליא דישראל: נפש האלקית וגוף ונה"ב; פנימיות
 וחזוניות דנפשה"א. תלויים זב"ד: להעיר מהל' ת"ח לרבנו הזקן פ"א סוס"ד.
סתיים ובליא דקוב"ה: וכנוסח הברכות: ברוך אתה (ל' נוכח, גליא) כו' אשר
 קדשנו (ל' נסחר) - ראה אבודרהם (סדר שחרית) הרשב"א (לברכות מ, ב -
 בעין יעקב). לקו"ת מסעי צא, ב. ועוד. הבריאה..נשמחה: ראה ברכות (י, א).
חליא..דמהימנותא: זמ"ב (קסא, א). וידעת..עוד: דברים ד, לט. נח" כסה"צ
 לה"צ מצות אחרות ה". ועפ"ז מבאר דעת הרמב"ם כסה"צ מ"ע ב, עיי"ש.

ליפסקער-ברוקלין

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ. י.

כ"ה, ימי הסליחות, ה'תש"ל
ברוקלין, נ. י.

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ
כו' מו"ה מיכאל שי'

שלום וברכה!

לקראת השנה החדשה, הבאה עלינו ועל
כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע
ברכתי, לו ולכל אשר לו, ברכת כתיבה וחתימה
טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות.

בברכה

נא.

ליפסקר-ברוקלין

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

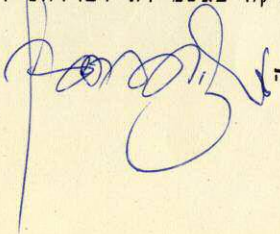
כ"ה, ימי הסליחות, ה'תשל"א
ברוקלין, נ. י.

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ
כו' מו"ה מיכאל שי'

שלום וברכה!

לקראת השנה החדשה, הבאה עלינו ועל
כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע
ברכתי, לו ולכל אשר לו, ברכת כתיבה וחתימה
טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות.

הפ"ט אע"ל.

בברכה

ליפסקער-ברוקלין
RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

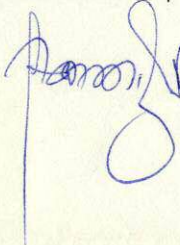
מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

כ"ה, ימי הסליחות, ה'תשל"ב
ברוקלין, נ. י.

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ
כו"מו"ה מיכאל שי"

שלום וברכה!

לקראת השנה החדשה, הבאה עלינו ועל
כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע
ברכתי, לו ולכל אשר לו, ברכת כתיבה וחתמה
טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות.

ברכה

פרק ו'

מכתבי כ"ק אדמו"ר אל הרב ברוך
טולידאנו ז"ל רבה של מכנס

א.

CABLE ADDRESS: HAMELACH, NEW YORK

TEL. PRESIDENT 4 { 0507
1814
8 { 4600

ב"ה

מרכז לעניני הנוך

מרכז לעניני הנוך

CENTRAL OFFICE

770 EASTERN PARKWAY • BROOKLYN 13, N. Y.

CENTRAL ORGANIZATION FOR JEWISH EDUCATION

ב"ה, כ"ד אלול, ה'שי"ת

הרה"ג הווי"ח אי"א נוי"ם בר אוריין ובר אבהן,
איש רב פעלים ומרא דעובדין שביין, יושב על
סדין ומנהל עדתו על מיי"ן נייחין, מר ניהו
רבנא רפאל ברוך סי', סברנא דקהלתא קדישא
דעיר סקנאס, ומבודתו שרושה בכל המדינה,

שלום וברכה מרובה:

פכתבו מט' לחדש הרחמים בעתו נתקבל ותודה ל-ל על סמודיע בשורה
טובה שחזר לבריאותו. כן יתן ה' וכן יוסיף אשר יהי' בריא ושלם, וכמו
שכתב הרמב"ם הל' דעות ריש פרק ד', אשר בריאות הגוף סדרכי השם הוא,
וישכ נכון על כסא רבנותו ויוכל לנהל עדתו על התורה ועל העבודה ועל
גמילות חסדים, עד ביאת ינון, במהרה בימינו ממש.

תקותי להס' יתברך אשר יעלה כיריבנו, פירוש ביד כת"ר וכידינו אנו
לכאן, לעסוק בהפצת התורה ביראת שמים כמתנו תשהור, ועל יסוד מרדכי
הבא לשחר סטייען לך, וכספקדסין מעט מלמטה מקדשין הרבה מלמעלה.
בשהובי שאור התורה והפאר סבתורה ילך הלון ואור, עד שניכח כולנו
לקיום היעוד ולילה כיום יאיר.

מסגיר הנני פה הקונטרס שהו"ל ליום ח"י אלול, ובדואי ימצא בו
כת"ר חפץ.

ואסיים באיחולים וברכות כתיבה וחתימה טובה
לשנה טובה וסתוקה לכת"ר ולכל בייב שיחיו ותהי'
השנה הבאה עלינו ועל כל ישראל שנת גאולה,
גאולה האמתית ושלימה, על ידי מסיח צדקנו, אשר
הקדמה לזה הוא התעוררות תשובה וענין הצדקה,
צדקה גשמיית וצדקה רוחנית, וכמבואר במכתב
לראש השנה הבע"ל אשר העתקתו מוסג'יט.

ולאלתר לתשובה ולאלתר לגאולה ולאלתר
לחיים טובים ארוכים ושלום.

[Handwritten signature]
מנחם בנימין ארנסטאן

DEPARTMENTS:

- PUBLICATIONS
- SCHOOL FOR GIRLS
- YOUTH CLUBS—
- MESIBOS SHABBOS

- OVERSEAS
- FARMERS
- SERVICEMEN'S
- CONSULTATION AND INFORMATION

- RELIGIOUS RELEASE INSTRUCTION
- EMPLOYMENT BUREAU
- STATISTICS AND RESEARCH
- DISPLACED PERSONS

ב.

ב"ה, י"ד תמוז, השי"ת

הרה"ג הו"ח אי"א נו"מ, בר אוריין ובר אבהן, איש רב פעלים ומרא דעובדין טבין, יושב על מדין ומנהל עדתו ל מייין נייחין, מר ניהו רבנא רפאל ברוך שי', מדברנא קהלא קדישא דעיר מעקנאס ומצודתו פרושה בכל מדינה,

שלום וברכה מרובה!

הגיעתני הטלגרמה שלו - בחתימת כת"ר וחתימת ידידנו הרה"ג והרה"ח הו"ח אי"א נו"מ איש רב פעלים במעשי חייא וכו' מהור"מ שי' ליפסקער, - בברכה לחג הגאולה של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע הכ"מ, וכל המברך יתברך בברכתו של הקב"ה שתוספתו מרובה על העיקר, אשר פירש בזה כ"ק אדמו"ר אדני"ע (אביו של כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, בצוואתו "חונן לנער") שהיא ממשכת מבחי' אור אין סוף שלמעלה מסדר ההשתלשלות,

היינו שלבד זה שנמשך למטה כל מה שיש בשרש למעלה, כי מסירים כל המניעות ועיכובים ע"ז,

הנה נוסף ע"ז שנעשה רצון חדש ופוסקין לו תוספת חיים ברכה ושלום בעניניו, אמן כי"ר.

כן הודיעני בשורה משמחת, אשר יעשה ככל יכלתו בהשגת הויזא למדינתו בעד הרה"ג והרה"ח הו"ח אי"א נו"מ וכו' מתלמידי הותיקים ובא כחו של כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, הר"ר בנימין שי' גאראדעצקי,

ולמותו לבאר לכת"ר ולדכוותי" עד כמה נוגע ההקדם בזה.

ואם בכל ענין של מצוה מאריך כ"ק אדמו"ר הזקן בגודל מעלת הזריזות, ומכריח זה כי "זריזותי" דאברהם אבינו ע"ה היא העומדת לעד לנו ולבנינו עד עולם כי העקידה עצמה אינה נחשבת כ"כ לנסיון גדול לערך מעלת א"א ע"ה" (אגה"ק סכ"א),

על אחת כמה וכמה, שגדולה מעלת והכרח הזריזות בענין הנוגע בחנוך, ובפרט חנוך של גדיי ישראל, ובפרטי פרטיות בעת צרה וצוקה כזאת, דרא דעקבתא דמשיחא, שאין לך יום כו', והחושך כפול ומכופל, והגלות הולך ומאפיל, וע"פ באור כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, שלפני עלות השחר חושך הלילה גדול ביותר, - אשר רק התורה היא חיינו, ולימודה בהתפשטות היותר אפשרית הן בכמות הן באיכות, וביחוד לימוד פנימיות התורה, המאור שבתורה והזוהר שלה, הן הם סם חיים, שיחזקו את כל הלומדים והמתעסקים והמשתדלים בזה, עד שישבר השי"ת, בחסד וברחמים, את עול הגלות, וישראל נגאלין בצדקה, הכוללת בתוכה גם צדקה זו להחיות נפשות עניים,

אין עני אלא כו' (אשר, מפני חושך הלילה, חלק מהם גם טועה לומר שאין זה עניות),
והוא יוליכנו קוממיות לארצנו ע"י משיח צדקנו בב"א.

ולסיים בביאור ד"ת - הנה ענינא דצדקה בלילה כיון דאתי לידן נימא בה מלתא,
במה שנשאלתי זה מכבר במה שכתוב בס' נגיד ומצוה (תפלת שחרית) אשר "בלילה
אינו זמן ראוי לצדקה". ולכאורה, אדרבה, כיון שבלילה הוא ענין הגבורות, הי' ראוי
להרבות בצדקה כדי להמתיקן... טרף לביתה.

וראה ג"כ סו"ס שערי תפלה לר' יעקב רוקח (ליורנו, תר"ל).

ושלמא דמר ותורתו יסגו ויאריך ימים על משמרתו משמרת הקדש ברוב טוב,

המאחל כ"ט ומצפה לבשו"ט

הרב מנחם שניאורסאהן

(נדפס באגרות קודש מכתב תרמ"ב)

ר' מיכאל ליפסקער | קלה

מפת מדינת מרוקו, בה רואים כל העיירות במ מדובר בפנים.

מימין לשמאל: ר' מיכאל ז"ל, רעייתו טייבל ע"ה, אימו בת-שבע ע"ה, אחיו ר' יענקל ז"ל.

מימין לשמאל: גיסו ר' ברוך שיפרין ורעייתו, חמיו ר' אליהו פאר ורעייתו (יושבים), ר' מיכאל ז"ל ורעייתו, הג' ילדים הם בני ר' ברוך, ול"ע מתו בתקופה הקצרה לאחר תמונה זו לפני שיצאו מרוסיה ממחלת הטיפוס.

ר' מיכאל ומשפחתו מיד בצאתם מרוסיה. ג' ילדיו מימין לשמאל: בת-שבע ע"ה, יבלחט"א שרה שתחי', הירשל שיחי'. יכולים לראות בעיניהם האימה ופחד שהי' במדינת רוסיה.

ר' מיכאל ומשפחתו בבואסי, צרפת.

ר' מיכאל ומשפחתו בבואסי, צרפת. תמונה זו שלחו לכ"ק אדמו"ר מהורי"ץ כשביקש תמונות מכל יוצאי רוסיא.

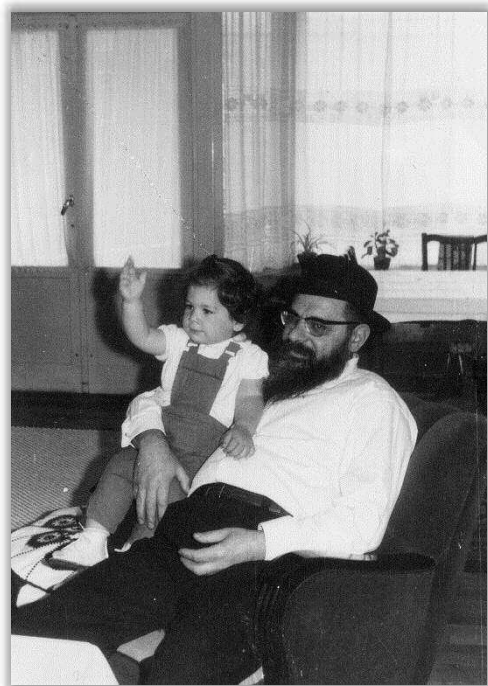

ר' מיכאל במדינת צרפת.

תמונה זו הוא מברוכים הבאים שהכינו אנ"ש בצרפת כשכ"ק אדמו"ר בא להביא אימו לארה"ב. ר' מיכאל נראה יושב משמאל.

ר' מיכאל ליפסקער | קלט

ר' מיכאל עם נכדו ר' יוסף יצחק שי' חייקין, שליח כ"ק אדמו"ר בדרום אפריקא.

ר' מיכאל ורעייתו לסוף חיו.

לזכר נשמת

הרה"ח הרה"ת מיכאל בן ר' חיים צבי ז"ל
וזוגתו האשה הצנועה מרת טויבא בת ר'
אליהו ע"ה

לזכות
החתן הרה"ת מיכאל שיחי
והכלה מרת בת שבע תחי
ריבקין

ולזכות הוריהם
הרב יצחק דוד הכהן ורעיתו פייגע שיחיו
ראזענבערג
הרב יוסף יצחק ורעיתו חנה העניא שיחיו
ריבקין

❧

ולזכר נשמת
הרה"ח הרה"ת מיכאל בן ר חיים צבי ז"ל
וזוגתו האשה הצנועה מרת טויבא בת ר אליהו ע"ה